

TÎLCUIREA
EPISTOLEI CĂTRE FILIPENI
A SLĂVITULUI ȘI PEA-LĂUDATULUI APOSTOL PAVEL

de
Sfântul Teofilact, Arhiepiscopul Bulgariei

tălmăcită din elina veche în cea nouă și
împodobită cu felurite însemnări de către
Nicodim Aghioritul

Pricina epistolei către Filipeni¹, după Hrisostom, Teodorit, Teofilact și Icumenie

Filipenii erau dintr-o cetate din cele ale Filipilor, ce se află în Machidonia, numindu-se așa de la Filip, cel ce a locuit-o [„a populat-o”, *n. m.*]. Mai întâi, cetatea Filipilor era însă sub scaunul Tesalonicului, iar acum este supusă sub scaunul Constantinopolei, aflându-se cu mitropolit numit „al Filipilor și al Dramei”². Și Pavel mărturisește multe bunătăți și fapte bune despre Filipeni. Și a scris epistola aceasta către ei aflându-se la Roma, legat cu lanțuri și închis în temniță, după a doua apărare înaintea împăratului Nero, pe care o pomenește în a doua epistolă a sa către Timotei, zicînd: „Întru înțîia mea apărare, nici unul nu s-a aflat cu mine, ci toți m-au părăsit” (*2 Timotei* 4:16). După cea dintîi apărare – zic – iarăși a fost legat și băgat în temniță. Deci Pavel, aflându-se acolo, în temniță, a primit de la Filipeni cele spre trebuința sa, prin Epafrodit. Și Filipenii doreau să afle cele despre Pavel, învățătorul lor, în ce chip se afla; căci, auzind că se află în legături, erau întristați și tulburai. Așadar – pentru aceasta și pentru că unii ludei cu chip de Creștini³ îi stricau pe cei proști, zicîndu-le că nu se pot îndrepta fără *Legea cea Veche* și fără tăierea împrejur – pentru toate acestea – zic – s-a îndemnat Pavel a le scrie trimiterea aceasta. Și mai întâi îi învață că legăturile și închisorile pătimate pentru Hristos nu sînt pricinuitoare de întristare și de tulburare, ci chiar de bucurie și de veselie. Și primește cele trimise și laudă credința lor, zicînd că îi pomenește. Și scrie că s-a apărât la Roma și că cineva, din pizmă, i-a pricinuit mai mult necaz și dosădire. Și îi sfătuiеșle pe Filipeni a petrece întru unire și întru smerită-cugetare, aducînd ca pildă smerenia Fiului lui Dumnezeu pînă la moartea de cruce. Apoi, arată cu dovadă că *Legea cea Veche* și tăierea împrejur au rămas nelu-

¹ Trimiterea aceasta s-a scris în anul 23 după înălțarea Domnului – după Meletie, tomul 3 al *Istoriei bisericеști*. (*n. aut.*)

² Despre Filipi, *Faptele Apostolilor* zic acestea: „Și de acolo am venit în Filipi, care este întîia cetate colonie a părții Machidoniei” (*Fapte* 16:12). (*n. aut.*)

³ Scriu cu majusculă cuvîntul „Creștin” ca să arăt că el numește un neam osebit, alcătuit din cei botezați din toate celelalte neamuri. Acesta e *norodul cel nou al lui Dumnezeu*, *noul Israel*, de vreme ce ludeii au pierdut această vrednicie, atunci cînd s-au lepădat de Hristos-Dumnezeu. (*n. m.*)

crătoare și se aduce pildă la acestea pe sine-și, căci, pentru Hristos, toate le-a socotit pagubă și gunoaie. Și îi mustră pe cei ce cugetă cele evreiești, învățând tăierea împrejur, numindu-i „cîini”, „lucrători răi” și „vrăjmași ai Crucii”. Și primește cele trimise și laudă milostenia făcută către sine-și. Și – în scurt a zice – Apostolul vorbește cu cinste către Filipeni, de vreme ce, într-adevăr, multă faptă bună și iscusință arătaseră întru credința lui Hristos. Căci aici, la Filipeni, a fost Lidia, acea femeie vînzătoare de porfîre din cetatea Tiatirilor, a cărei inimă a deschis-o Domnul, care, luînd aminte la cuvintele lui Pavel, a crezut întru Domnul și s-a botezat cu toată casa sa (*Faptele Apostolilor* 16:14). Aici, la Filipeni, Pavel și Sila au fost bătuți și băgați în temniță. Tot aici, dintre toți oamenii care au văzut, păzitorul temniței a crezut în Hristos și s-a botezat împreună cu toată casa lui (la fel). Aici, căpitanii oștilor, auzind că Pavel este Roman, s-au temut și l-au rugat să se ducă. Și, pe lîngă altele, Pavel mărturisește că Filipenii au suferit și primejdii pentru credință și că erau bine-plecați spre a milui. Și se vede că pentru toate acestea îi iubea și îi cinstea cu covîrșire.¹

¹ Ia aminte că trimiterea aceasta este a noua după rînduială și după vremea în care Pavel și-a scris epistolele, după cele două către Tesaloniceni, după cele două către Corinteni, după cea dintîi către Timotei, după cea către Tit, după cea către Romani și după cea către Galateni – precum zice Teodorit în înainte-cuvîntarea trimiterilor lui Pavel. (*n. aut.*)

CAPITOLUL I

1 Pavel și Timotei, robi ai lui Iisus Hristos,

În epistola aceasta, Pavel nu-și pune dregătoria, adică aceea de „Apostol”, ci se numește pe sine „rob al lui Iisus Hristos”, nume care, fiind mare, este totuși de obște tuturor. Iar scriind Corintenilor și lui Timotei, Pavel se numește pe sine „Apostol”. Dar pentru ce pricină a făcut aceasta? Pentru că voia să-i învețe pe Corinteni și pe Timotei și să le rînduiască multe lucruri ca un Apostol al Domnului. Pentru aceasta a scris la început dregătoria apostolească, iar aici, fiindcă nu avea a rîndui nimic din acelea, îi cinstește pe Filipeni ca pe unii de o cinste cu el și împreună-robi ai lui Hristos.

tuturor sfinților în Hristos Iisus care sînt în Filipi,

De vreme ce Iudeii se numesc pe sine-și „sfinți”, fiind odinioară norod sfințit al lui Dumnezeu, Pavel a adăugat aici aceasta: „în Hristos Iisus”. Căci cei ce sînt „întru Hristos”, adică cei ce s-au sfințit prin credința lui Iisus Hristos, aceia sînt cu adevărat sfinți, iar nu Iudeii, care sînt necurați, ca unii ce nu au primit sfințenia prin Hristos.

împreună cu episcopii și diaconii:

Aici, îi numește „episcopi” pe prezviteri și pe preoți, fiindcă nu era legiuit a se afla întru una și aceeași cetate mulți arhieriei și episcopi¹. Căci în vremea Apostolilor numirile episcopilor și prezviterilor nu erau așa despărțite cum sînt acum, căci acum numai arhieriei se numesc „episcopi”, nu și preoții, iar atunci se numeau „episcopi” și preoții, și diaconii. De aceea scria Pavel lui Timotei acestea: „Încredințează deplin diaconia ta” (în loc de: „slujba ta”, adică: „vrednicia ta episcopască”) (2 Timotei 4:5); și iarăși: „Nu te lenevi de darul ce este întru tine, care ți s-a dat prin proorocie și prin punerea mîinilor prezviterilor” (1 Timotei 4:14), adică prin mîinile episcopilor. Căci prezviterii nu-i hirotoniseau pe episcopi, ci episcopii, după întiul canon al Sfinților Apostoli, ce zice: „Episcopul să se hirotonească de doi sau trei episcopi.” Ci, dimpotrivă, prezviterii și preoții se numeau în vremea aceea „episcopi” fiindcă „pindeau”, adică priveau norodul, ca să-i curățească și să-i lumineze pe cei ce aveau trebuință. Și aceasta se arată din *Faptele Apostolilor*, care scriu că Pavel, „trimițînd de la Milet în Efes, i-a chemat pe prezviterii Bisericii” (Fapte 20:17), iar mai jos îi numește

¹ Canonul opt al întiului sobor ecumenic oprește arătat a fi doi episcopi întru o cetate. Și canonul 35 al Sfinților Apostoli și cel de-al 20-lea al soborului al 6-lea ecumenic oprește aceasta. Și ia aminte că numirea „episcop” va să zică „pîndar”. (n. aut.)

pe prezviterii aceștia „episcopi”, zicînd: „Să luați aminte la sine-vă și la toată turma întru care v-a pus episcopi Duhul cel Sfînt” (la fel, capitolul 23). Iar pe lîngă acestea, Pavel scrie: „De aceea te-am lăsat în Creta, ca să așezi prin cetăți prezviteri, adică episcopi” (Tit 1:5) – precum tâlcuiește Hrisostom. Căci adaugă – după Teodorit: „căci episcopul trebuie a fi neprihănit” (la fel, 6).

Și pentru care pricină scrie Pavel aici către clerul Filipenilor, ceea ce nu face într-altă trimitere? Pentru că preoțimea și clerul Filipenilor îl trimisese pe Epafrodit cu cele de trebuință și de nevoie lui, și Pavel răspunde către dîșii cu dreptate.¹

2 Har fie vouă și pace de la Dumnezeu-Părintele și de la Domnul Iisus Hristos!

Ce vă zic eu și Timotei? Să vă fie „har și pace”² – căci după obicei se roagă pentru dîșii și le urează să fie dăruți cu dar și pașnici, ca să nu se mîndrească unul asupra celuilalt și să nu cadă din pace și din unire. Fiindcă – întru aceia care nu iau aminte – darurile dumnezeiești se fac pricină de mîndrii și de trufii.

3 Mulțumesc Dumnezeului meu pentru toată pomenirea voastră 4 totdeauna întru toată rugăciunea mea pentru voi toți,

Zice: De cîte ori îmi aduc aminte de voi (și mereu vă pomenesc), Îl slăvesc pe Dumnezeu că ați sporit întru atîtea fapte bune. Dar, chiar dacă sînteți sporiri și alesi întru faptele bune, eu nu încetez a mă ruga lui Dumnezeu pentru voi toți, ca să sporiiți și să creșteți cu unire.

făcînd rugăciunea cu bucurie,

Fiindcă este cu puțință a-și aduce cineva aminte de altul, dar a se ruga cu mîhnire, precum scria către Corinteni același Pavel: „V-am scris din multul necaz și strîmtorarea inimii” (2 Corinteni 2:4). De aceea, aici zice că-i pomenea pe Filipeni și se ruga pentru dîșii „cu bucurie”, acesta fiind semnul sporirii acelora și al faptei lor bune.

5 pentru împărtășirea voastră întru evanghelie³ din ziua dintîi pînă acum.

¹ Iar Teodorit zice că sub Epafrodit erau supuși cei ce se numesc aici „prezviteri”; drept aceea, se vede că Epafrodit era episcopul Filipenior. (n. aut.)

² Vezi despre aceasta la capitolul I al celei dintîi către Corinteni, stih 3. (n. aut.)

³ Nu e vorba de vreo carte a *Evangheliei* (cum se va arăta în amănunt ceva mai la vale), ci de buna vestire a mîntuirii oamenilor prin Iisus Hristos. (n. m.)

Cu cuvintele acestea, mare și cu adevărat fericit lucru mărturisește Pavel pentru Filipeni, căci zice: Nu într-un an sau doi, ci încă din vremea când ați crezut și pînă acum, v-ați făcut împreună-părtași și tovarăși ai osteneților pe care le-am ispitit eu întru evanghelia lui Hristos. Și cum v-ați făcut împreună-părtași cu mine? Pentru că mi-ați trimis – zice – cele de trebuință și de nevoie ale vieții, pentru că ați avut purtare de grijă și osîrdie pentru mine. Căci cel ce împreună-lucrează în tot chipul cu puțință și-l ajută pe cel ce face binele, acela se face tovarăș și împreună-împărțitor al celui bine.¹ De pildă, Creștinii care purtau de grijă sfinților mucenici ce erau prin temnițe, și cei care le-au dat cuvioșilor și postnicilor cele de trebuință ale vieții și cei ce i-au cruțat pe învățătorii lor de grija celor de nevoie, dîndu-le cele trebuincioase, toți aceștia – zic – se fac împreună-părtași și ai cununilor pe care au să le ia mucenicii, cuvioșii și învățătorii.²

¹ Se cuvine însă ca acela îmbunătățit care ia ajutor și milostenie de la alții să aibă cu adevărat trebuință și lipsă de cele de nevoie, nu să se fățarnicească, pentru că păcătuiește. Pentru aceasta scriu dumnezeieștii Apostoli în *Așezămintele* lor că fericit cu adevărat este acela ce se poate ajuta pe sine și nu strimtoarează locul orfanului, al văduvei sau al străinului. Fiindcă și Domnul a zis: „Mai fericit [lucru] este a da, decît a lua”, căci vai de cei ce au, dar iau cu fățarnicie; vai de cei ce se pot ajuta pe sine, dar vor a lua de la alții, căci amîndoi vor da cuvînt înaintea Domnului Dumnezeu în ziua Judecării. Căci cel ce ar lua fiind orfan, sau bătrîn, sau neputincios, sau bolnav sau avînd nevoie de hrană pentru mulți copii, acela nu se va prihăni, ci chiar se va lăuda. Iar cel ce are, dar ia pentru fățarnicie sau nelucrare, se va osîndi de Hristos-Dumnezeul nostru. Căci și Pavel lua milostenie de la Filipeni pentru că nu avea chip a-și câștiga hrana, căci nu putea lucra, fiind în temniță și în legături; iar cînd se afla slobod de legături, atunci lucra și nu avea trebuință să ia milostenie de la alții. (*n. aut.*)

² Însemnînd aceasta, zice și Domnul: „Cel care îl primește pe Prooroc în nume de Prooroc va lua plata Proorocului. Și cel care îl primește pe cel Drept în nume de Drept va lua plata Dreptului” (*Matei* 10:41), adică, aceeași plată pe care o va lua de la Dumnezeu Proorocul și Dreptul, o va lua și cel ce îl primește, îl hrănește și îl găzduiește pe Prooroc și pe Drept, dacă nu ar fi lumesc – precum îl cuiește Hrisostom. Adică: dacă nu îl va primi pentru vreo apărare lumească sau pentru altceva din cele stricacioase – ci pentru că este Prooroc, ori Drept – va lua plată de Prooroc și de Drept, în loc de: Ceea ce se cuvenea a primi Proorocul sau Dreptul, asemenea va primi și acela – precum zicea și Pavel: „Fie prisosul vostru spre lipsa aceloră, ca și prisosul aceloră să se facă spre lipsa voastră” (*2 Corinteni* 8:14). Tîlcuind zicerea lui Pavel, Hrisostom zice și întru întîiul cuvînt la scrisoarea aceasta către Filipeni: „Nu poți posti? Nici a rămîne în singurătate? Nici a te culca pe pămîntul gol? Nici a priveghea toată noaptea? Este cu puțință a lua plata tuturor acestora, dacă vei meșteșugi lucrul altfel, adică: odihnește-l pe cel ce ostenește întru acestea, slujește-l, și unge-l adeseori și ușurează osteneala lui întru aceasta. Luptîndu-se, acela stă primind rănile; tu vindecă-l! Întorcîndu-se el de la nevoiță, primește-l cu miinile întinse! Răcorește-i sudoarea, odihnește-l, mîngie-l, bucură-l, sprijinește-i sufletul cel obosit! De vom sluji într-acest chip sfinților, cu atîta osîrdie, ne vom face împreună-numărați ai plăților lor.” Zice și Isidor Pelusiotul: „Dacă cineva prețuiește vreo trebuință, sau pricină, sau bine al altuia, se

6 Nădăjduiesc aceasta, că cel ce a început întru voi lucrul cel bun îl va săvârși,

Zice: Mulțumesc și mă bucur, nădăjduind că Dumnezeu, Care a început întru noi faptele cele bune, le va și săvârși, fiindcă din cele trecute trag încheierea și pentru cele viitoare. Și vezi cum Sfântul Pavel îi învață pe Filipeni să se smerească, arătând că toate lucrările lor cele bune le afierosește și lui Dumnezeu, nu numai lor. Însă, prin aceasta, nu i-a lipsit pe Filipeni de laude, de vreme ce a zis: Cu adevărat, Dumnezeu a început întru voi lucrările cele bune, însă cu voința voastră! Fiindcă, de nu ar fi voința omului, nici Dumnezeu nu ar lucra darul Său întru om. Căci, dacă Dumnezeu ar lucra darul Său oricum, nimic nu L-ar opri a-l lucra și întru Elini și întru toți oamenii făcători de rele. Astfel, cu cuvintele acestea, nu puțin îi laudă pe Filipeni dumnezeiescul Apostol, fiindcă ei au tras darul lui Dumnezeu întru sine-le cu voia lor cea bună, ca să-i ajute la lucrările cele bune, și pentru că aveau isprăvi și fapte bune atât de mari, încât acestea nu se puteau săvârși cu puterea omenească, ci de către puterea lui Dumnezeu. Cu cuvintele acestea, îi și îmbărbătează pe Filipeni, pentru a nu se lenevi în viitor, zicând că, dacă Dumnezeu va săvârși lucrările lor cele bune, atunci ei nu vor avea atîta oste-neală spre a le săvârși. Vezi și subînsemnarea zicerii „căci Dumnezeu este Cel ce lucrează întru voi și ca să voiiți și ca să lucrați” (*Filipeni 2:13*).

pînă în ziua lui Iisus Hristos,

Adică pînă la venirea Domnului. Zice: Nădăjduiesc în Dumnezeu că darul Său nu va lucra numai întru voi, ci și întru strănepoții voștri, pînă la sfîrșitul

va împărtăși și de prețul binelui aceluia. Ci acela se va slăvi împreună cu cei buni, iar acesta pentru că a cinstit binele. Căci mulți îi cinstesc pe Prooroci sau pe cei drepti ori pentru slava omenească, ori pentru cîștig lumesc. Ci nu ar zice cineva că aceștia vor lua plată de Prooroc! Iar dacă cineva îi cinstește pe sfinți fără îmbrobodiri de acest fel, ci privind cu suflet curat către bunătate, unul ca acesta se va slăvi împreună cu sfinții aceia” (la tîlcuirea *Evangheliei* lui Matei). Și Teodorit zice: „În chip potrivit a vorbit de «împărtășire», căci și Domnul a zis: «Faceți-vă prietenii din Mamona nedreptății, ca atunci cînd vă veți lipsi, [sfinții] să vă primească în locașurile lor cele veșnice.» Și dumnezeiescul Apostol a zis: «Ceea ce vă e de prisos să fie aceluia în cele de lipsă, ca să se facă potrivire.» Deci și răsplătirea este «împărtășire»: că unul dă bani, iar celălalt răsplătește cu blagoslovenie, și aceasta e mai mult decît a celui ce are trebuință.” Vezi și despre cei ce găzduiesc și ospătează pe cei îmbunătățiți, în subînsemnarea zicerii: „Vă îmbrățișează Gaius, ospătorul meu și al întregii biserici” (*Romani 15:23*). Iar pentru ce se numește milostenia „împărtășire”, vezi la subînsemnarea zicerii „au bine-voit și sînt datori ai lor” (*Romani 16:27*). Iar că cel miluit este dator a se ruga pentru cel care îl miluiește, vezi și la subînsemnarea zicerii: „căci de multe ori m-a răcorit” (*2 Timotei 1:16*), ca să înțelegi că și cei ce păzesc vasele oștaşilor împart prăzile împreună cu aceia. (*n. aut.*)

lumii. Sau, prin „ziua lui Hristos”, înțelege aici sfârșitul fiecărui Filipean, adică moartea lor, care se numește și sfârșit particular.

**7 precum îmi este cu dreptate a cugeta aceasta pentru voi toți,
căci vă am în inima mea, și întru legăturile mele,
și întru răspunderea și adevărarea evangheliei,**

Zice: O, fraților! – sînt încredințat desăvîrșit că pînă în sfârșit veți fi astfel, cu bună-voință. Cuget și socotesc aceasta pentru voi fiindcă totdeauna vă am în inima mea și, prin urmare, știu isprăvile și faptele voastre bune; pentru că, deși sînt departe de voi cu locul, totuși vă sirguiți și vă nevoiți cu voință și socotință să vă faceți împreună-părtași și tovarăși ai darului bunici mele vestiri și ai legăturilor mele. Încît am dreptate a socoti și pentru voi cele de astfel și, de la bunele voastre începeri, să închei și sfârșitul vostru cel bun. Și cu adevărat minunată și mare laudă a Filipenilor este a se afla ei totdeauna în inima lui Pavel, a aceluia ce nu iubea oricum, ci cu judecată și cu dreaptă-socoteală, [doar] pe aceia ce erau vrednici de iubire. Și zice: Căci, nici cînd am stat înaintea împăratului Nero și răspundeam pentru evanghelia pe care o propovăduiesc, nici atunci nu ați ieșit din pomenirea mea! Iar „adeverire a evangheliei” numește nu numai legăturile și necazurile pe care le suferea, ci ai putea zice că și „apărarea”, adică dezvinovățirea evangheliei, sînt legăturile și necazurile.¹ Căci este arătat fiecăruia că Pavel nu ar fi suferit legături și nu ar fi pătimit dacă nu ar fi fost încredințat că acelea au să-i dea răsplătiri negrăite și nespuse bunătați în cealaltă viață. Nici nu s-ar fi împotrivit chesarului, singurului stăpînitor al lumii, lui Nero, dacă nu ar fi văzut înaintea sa, în chip gînditor, pe un alt împărat, mai mare și pururea-vecuitor, pe Hristos. Pentru acestea așadar, necazurile și legăturile lui Pavel erau adevărări ale evangheliei.

voi toți fiind împreună-părtași ai darului meu.

Cu aceste cuvinte, Pavel arată că nu-i iubește pe Filipeni fără dreaptă-judecată și fără socoteală, zicînd: De aceea vă am în inima mea, pentru că și voi sînteți

¹ Încă și Hrisostom scrie așa: „Căci nu numai morții ce sînt înviați și leproșii ce se curătesc, dar și noi, legați fiind, adevărim evanghelia. Cum și în ce chip? Căci – pătîmînd rele, dar neînduplecîndu-ne, ci făcîndu-ne mai osîrdnici într-o a propovădui – dăm destulă dovadă că sîntem propovăduitori ai adevărului și că într-o noi este o putere dumnezeiască, toate acestea fiind înlesnite de dar, care nu lasă mulțimea ispitelor să-i biruie pe propovăduitori. Căci nu este lucru al puterii omenești a birui prin atîtea nenumărate împiedicări. Și acestea sînt adevărări a evangheliei nu numai pentru ceilalți, ci și pentru noi înșine, căci ne face mai ispitiți și mai tari în a defăima vrăjmășiile.” (n. aut.)

împreună-părtași al darului meu, adică ai legăturilor și ai necazurilor mele, și vă sirguiți a nu vă arăta mai prejos decât mine în ce privește necazurile, ci a vă face tovarăși și împreună-părtași ai ispitelor cerute pentru evanghelia lui Hristos. Iar că legăturile și ispitele pentru evanghelie sînt un dar, martor este Domnul, zicînd lui Pavel: „Destul îți este darul Meu, căci puterea Mea se săvîrșește întru neputință” (2 Corinteni 12:9). Și aceasta e arătată mai ales din cuvîntul pe care îl zice mai jos însuși Pavel: „Vi s-a dăruit nu numai a crede întru Hristos, ci și a pătimi pentru Dînsul” (Filipeni 1:29). Vezi însă – o, cititorule! – că Pavel nu i-a numit pe Filipeni „părtași”, ci „împreună-părtași”, cu aceasta arătînd că și el era împreună-părtaş cu alții, precum însuși zice: „ca să mă fac împreună-părtaş al evangheliei” (1 Corinteni 9:23), adică: Împreună cu aceia ce propovăduiesc evanghelia, mă împărtaşesc și eu de bunățile gătite lor.

**8 Căci martor îmi este Dumnezeu că vă doresc pe voi
întru milostivirile lui Iisus Hristos.**

Pavel nu-L aduce aici martor pe Dumnezeu ca și cum nu ar fi fost crezut de către Filipeni. Nu! – ci fiindcă voiește să le arate multa sa iubire pentru ei, și, neputînd a le-o arăta prin cuvînt, lasă aceasta la Dumnezeu, Cel ce știe inimile. Iar semnul că Pavel spune adevărul este că Îl aduce martor pe Dumnezeu, căci, de le-ar fi zis acestea Filipenilor pentru a-i măguli, adică de ar fi mințit, negreșit nu L-ar fi luat ca martor al cuvintelor sale pe Dumnezeu. Iar „întru milostivirile lui Iisus Hristos” însemnează: Nu vă zic acestea pentru vreun scop omenesc, nici pentru că mi-ați trimis cele de trebuință, ci le zic cu iubirea cea după Dumnezeu. Sau, „întru milostivirile lui Iisus Hristos” însemnează aceasta: De vreme ce eu, Pavel, m-am făcut părintele vostru duhovnicesc prin credința în Hristos, am către voi îndurări și milostiviri de părinte, însă nu precum au părinții trupești, ci asemeni acelora dăruite de Hristos adevăraților robi ai Săi, care-I nasc lui Hristos fii duhovnicești prin evanghelie. Însă – zice – pe toți vă doresc, fiindcă toți sînteți împreună-părtași ai darului legăturilor mele și – în scurt – fiindcă toți sînteți vrednici de darul și de iubirea mea.

**9 Și aceasta mă rog, ca dragostea voastră
să covîrșească mai mult și mai mult,**

Și, cu toate că îi iubea pe Filipeni atît de mult, Pavel voia încă și mai mult a fi jubit de către dînșii, fiindcă măsura dragostei adevărate și curate este a nu sta cîndva, ci a crește mereu.¹ Și vezi că Pavel a folosit zicerile covîrșitor (hiperbo-

¹ Și dumnezeiescul Hrisostom zice: „Măsurile dragostei sînt a nu le ști nicidecum” (cuvînt la cea către Efeseni). (n. aut.)

lic¹), zicînd: „să covîrșească” și: „mai mult și mai mult”. Și prin acestea nu zice numai ca Filipenii să-l iubească pe el, ci ca și ei să se iubească unii pe alții.

întru cunoștință și toată simțirea,

Adică: Aceasta mă rog: ca voi, fraților, să nu vă iubiți oricum, ci cu toată cercarea, cunoștința și deslușirea. Pentru că sînt mulți care iubesc fără cuvînt [„rațiune”, (*n. m.*)] și fără dreptă-judecată, și de aceea nici nu sînt statornice prietenii și dragostele lor. Sau zice: Să iubiți cu cercare și cu cunoștință, ca să nu se întîmple a iubi oameni eretici și cu viață pingărită.²

10 ca să cercați cele folositoare,

Căci, dacă veți iubi – zice – cu cercare și cu judecată, veți putea cunoaște pe cine se cuvine a iubi (adică pe cei de o credință cu voi, pe Creștinii îmbunătățiți) și pe cine nu (adică pe cei necredincioși și răi). Dar cum zice Pavel, în altă parte: „Cît este cu puțință din partea voastră, să aveți pace cu toți oamenii” (*Romani 12:18*)? La aceasta, răspundem mai întîi că Apostolul nu a zis doar: „să aveți pace cu toți oamenii”, ci a osebit și a hotărit aceasta, zicînd: „dacă este cu puțință”. Al doilea, că una este a avea pace cu cineva, și alta a-l iubi; căci „a avea pace” înseamnă a nu se sfădi cineva cu altul, iar „a iubi” e așezarea prietenească de suflet, unirea și potrivirea moralului, pe care nu se cuvine a le arăta noi ereticilor și oamenilor cu viață pingărită, căci Domnul a zis despre aceștia: „De te va sminti ochiul tău, scoate-l pe el!” (*Matei 5:23*).

ca să fiți curați și nesmintitori în ziua lui Hristos,

Nu vă zic acestea – zice – pentru folosul meu, ci pentru ca voi, vrînd a iubi, să nu primiți de la eretici vreo dogmă eretică, mincinoasă. Și le-a zis să fie „curați” față de Dumnezeu³, și să fie „nesmintitori”, adică să nu dea sminteală

¹ „Peste măsură”, *n. m.*

² Pentru aceasta zice și Teodorit că Pavel îi însemnează aici pe amăgitorii aceia care crezuseră din Iudei și care învățau să se păzească tăierea împrejur și obiceiurile *Legii*. (*n. aut.*)

³ Iar că prin „curăție” se înțelege cea către Dumnezeu, mărturisește și Apostolul, zicînd în altă parte: „Lauda noastră este aceasta, mărturia conștiinței noastre că am petrecut în lume întru curăția lui Dumnezeu” (*2 Corinteni 1:12*). Tîlcuind zicerea aceasta a Apostolului, mărturisește și Marele Vasilie: „Se socotește a fi «curat» cel neamestecat, cu totul curat și limpezit de toate cele dimpotrivă, și adunat și rînduit doar către cinstirea de Dumnezeu. Și nu numai el, ci și lucrul să fie în toată vremea doar către scopul cinstirii de Dumnezeu [...]. Și cum că se zice «curat» lucrul rînduit doar spre cinstirea de Dumnezeu este arătat din ceea ce zice Apostolul: «Căci nu sîntem ca cei mulți, crișmăruind cuvîntul lui Dumnezeu, ci grăm ca din curăție.» Și nu stă numai pînă aici, ci zice cu urmare: «ca din Dumnezeu, ca înaintea lui Dumnezeu, întru Hristos» (*2 Corinteni 2:17*)” (*Hotărîrea 264 pe scurt*). (*n. aut.*)

către oameni. Căci zice: Chiar dacă pe tine nu te vatămă a avea prieteșug și dragoste cu ereticii și cu oamenii cu viață pingărită, aceasta îl vatămă pe altul, căci Creștinul care te vede că-i iubești pe eretici și pe cei răi se smintește, și te defaimă și te osindește că și tu ești asemenea cu aceia în eres și în relele lucrări. Și atunci cum te vei afla tu curat și neprihănit în ziua Judecării lui Hristos, de vreme ce-i smintești pe frații tăi?¹

***11 plini de roadele dreptății, de cele prin Iisus Hristos,
spre slava și lauda lui Dumnezeu.***

Adică: Mă rog ca voi, Creștinii ce vă aflați în Filipi, să aveți și viață neprihănită împreună cu adevărul dogmelor și al credinței. Iar „dreptate” numește de obște fapta bună, – precum am zis și altă dată – sau milostivirea, cu chip osebit. Și zice: Dar mă rog să nu săvârșiți fapta bună sau milostenia oricum, ci să fiți „plini de roadele dreptății” și ale milosteniei. Însă, fiindcă se vedea că și Elinii săvârșesc fapta bună și milostenia, Pavel a adăugat zicerea „prin Iisus Hristos”, ca să arate că faptele bune ale Creștinilor se fac prin ajutorul și darul lui Hristos, fiind prin urmare pline de smerenie; iar faptele bune ale Elinilor se făceau prin a lor putere și astfel erau pline de slavă deșartă. [Și zice că trebuie făcute] „spre slava lui Dumnezeu”, iar nu a celui ce le săvârșește. Drept aceea – zice – se cuvine ca voi să săvârșiți fapte bune pentru a nu opri slava ce I se pricinuieste lui Dumnezeu din ele. Cu cuvintele acestea, Apostolul îi și îndeamnă pe Filipeni, zicându-le că Dumnezeu le va ajuta întru faptele bune ce privesc spre slava Sa.

***12 Voiesc însă ca voi, fraților, să știți că cele întâmplate cu mine
au venit mai mult spre sporirea evangheliei,***

Urma ca Filipenii să se tulbure și să se întristeze după ce aflaseră că învățătorul lor, Pavel, se afla în legături și că, din pricina acestora, se oprea propovăduirea evangheliei. De aceea, ca să depărteze din inimile lor tulburarea și întristarea aceasta, Pavel a zis că legăturile și lanțurile nu numai că nu l-au oprit de la propovăduirea evangheliei, dar chiar au crescut-o și au întins-o mai mult.²

¹ Pentru aceasta citim în *Sfinta Scriptură* că Iosafat, împăratul din Iuda, împrietenindu-se cu Ahav, împăratul cel fără de lege din Samaria, a fost muștrat de Proorocul Iu, trimis de Dumnezeu, cu aceste cuvinte: „Și a ieșit întru întimpinarea lui (Iosafat) Proorocul Iu, fiul lui Anan, care i-a zis: Împărate Iosafat, de ce-i ajuți păcătosului? Și de ce te împrietești cu cel urit de Domnul? Pentru aceasta s-a făcut urgie de la Domnul asupra ta!” (2 Paralipomena 19:2). Vezi și zicerea „nu vă înjugați în jug străin” (2 Corinteni 6:14). (n. aut.)

² Și Teodorit zice că „sporire a evangheliei” a numit mulțimea celor ce credeau. (n. aut.)

**13 Încît legăturile mele în Hristos s-au făcut arătate
întru tot pretoriul și tuturor celorlalți.**

Adică zice: Chiar legat fiind, eu nu tac, ci mai mult îndrăznesc și mă înfățișez și propovăduiesc evanghelia, încît propovăduirea mea a ajuns pînă în pretoriu, adică pînă în însuși palatul lui Nero¹ și în toată cetatea Romei. Și aceasta – zice – s-a făcut „întru Hristos”, adică este ispravă a lui Hristos, iar nu a puterii mele. Sau, zicerea „întru Hristos” se unește așa: Încît legăturile mele în Hristos s-au făcut arătate.

**14 Și cei mai mulți din frații întru Domnul, nădăjduindu-se
pentru legăturile mele, cutează mai mult a grăi cuvîntul fără temere.**

Zice: Ceilalți Apostoli îndrăzneau înfățișîndu-se și propovăduiau și mai înainte. Acum însă, văzîndu-mă pe mine că, deși sînt legat, propovăduiesc cu și mai multă îndrăzneală, îndrăznesc și ei, propovăduind și mai mult evanghelia. Căci, văzîndu-mă pe mine ferecat în lanțuri, au luat mai multă îndrăzneală și s-au aprins și ei de o rîvnă asemenea cu a mea. Dar, fiindcă părea a zice mare lucru, anume că el i-a îndemnat pe aceia, Apostolul a domolit cuvîntul și a zis: „întru Domnul”, adică: Am luat îndrăzneală pentru aceasta cu ajutorul și puterea Domnului. Deci zice: Dacă cei ce se află lîngă mine și mă văd aici, în Roma, nu se întristează și nu se tulbură pentru legăturile mele, ci iau mai multă îndrăzneală din acestea, atunci cu mult mai virtos nu se cuvîne a vă întrista și a vă tulbura pentru acestea voi, Filipenii.

**15 Unii Îl propovăduiesc pe Hristos pentru pizmă și pricire,
iar alții pentru buna-voință.**

Fiindcă Pavel era legat și se afla în temniță, mulți din cei necredincioși Îl propovăduiau pe Hristos nefiind îndemnați de dragoste pentru Dînsul, ci din pizma și răutatea pe care o aveau asupra lui Pavel, avînd ca scop să aprindă mai mult mînia împăratului Nero, ca acesta să-l omoare pe fericitul Pavel cu un ceas mai devreme, arătînd așadar că el era pricina de a-L propovădui pe Hristos necredincioșilor și slujitorilor la idoli și al semănării credinței lui Hristos pretutindeni. Sau, făceau aceasta și din zavistie, ca și ei să fie cinstiți asemenea lui Pavel și să tragă asupra lor-și slava lui, căci cinstea și slava lui Pavel era mare la toți. Iar alții Îl propovăduiau pe Hristos „pentru buna-voință”, adică fără nici o fățarnicie, ci cu adevărul și cu socoteală bună și nevicleană.

¹ Și Teodorit zice că așa se numeau în vremea aceea curțile împărătești: „pretoriu”, adică divan de judecată. (n. aut.)

16 Unii Îl vestesc pe Hristos din prigonire, nu curat,

Fiindcă i-a arătat mai sus pe aceia ce-L propovăduiau pe Hristos din pizma ce o aveau asupra lui, Pavel arată aici mai pe larg despre aceștia, zicînd: Alții Îl propovăduiesc pe Hristos nu curat, nici pentru bine, ci din prigonire și din pizma ce au asupra mea.

socotind să adauge necaz legăturilor mele;

Zice: Aceștia, care-L propovăduiesc pe Hristos din pizma pe care o au asupra-mi, își închipuie că prin aceasta mă vor pune în mai multă primejdie și-mi vor pricinui necaz peste necaz. Dar meșteșugul și lucrarea lor cea rea nu ies după voia lor, fiindcă, din propovăduirea lor, evanghelia se face mai strălucită și bucuria mea se face mai mare. Vezi aici – o, cititorule! – că cineva poate face un lucru bun fără a avea bună-voință, dar nici nu ia plată dintru acest bine pe care-l face cu scop rău, ci muncă veșnică!¹

17 iar alții din dragoste, știind că mă aflu întru răspundere pentru evanghelia.

Zice: Alții însă, pornindu-se din dragostea pentru Hristos și pentru mine, Îl propovăduiesc pe Hristos, știind că eu am să dau răspuns lui Dumnezeu, Care mi-a poruncit să propovăduiesc. Astfel, aceștia îmi ajută să dau răspuns. Căci, dacă cei ce cred întru propovăduirea mea sînt mulți, răspunderea mea către Dumnezeu se va face lesne și nu mă voi rușina pentru dînsa. Căci, cu cît voi întoarce pe mai mulți la Hristos, cu atît mai multă îndrăzneală voi avea în ziua judecării. Deci cu aceasta îmi ajută cei ce-L propovăduiesc pe Hristos din dragoste pentru mine, fiindcă-i învață și-i întorc pe mulți la credință.

¹ De aceea, și marele Vasilie, știind zicerea aceasta a lui Pavel, zice că mare luare-aminte trebuie să aibă fiecare Creștin pentru a-și păzi mintea și inima și, orice ar face, să facă cu bun scop, spre slava lui Dumnezeu, zicînd așa: „Deci e nevoie de luare-aminte la tot cuvîntul omului din lăuntru, ca mintea lui să fie nerăspîndită și cumva unită cu scopul slavei lui Dumnezeu, păzind porunca Domnului, ce zice: «Faceți pomul bun și rodul lui bun!»; și iarăși: «Fariseule orb, curăță mai întîi paharul pe din lăuntru, și atunci va fi curat și pe din afară!» Ca, din prisosința inimii celei bune, să rodim «unul o sută, altul șazeci, iar altul treizeci», ori prin fapte, ori prin cuviință, spre slava lui Dumnezeu și a Hristosului Său, păzindu-ne pretutindeni să nu-L mîhnim pe Sfîntul Duh” (*Cuvîntul întîi despre botez*). Căci același Vasilie zice că cel ce folosește darurile lui Dumnezeu cu scop rău se aseamănă cu cei ce folosesc buruienile vindecătoare ca unelte spre a-i omorî pe oameni, iar nu spre a-i vindeca, și că aceștia sînt lucrători ai fărădelegii, precum i-a numit Domnul, zicînd celor ce ar fi proorocit și ar fi făcut minuni în numele Lui: „Îndepărtați-vă de la Mine, cei ce lucrați fărădelegea!” (*Matei 7:28*). (*n. aut.*)

**18 Dar ce este? Căci Hristos Se vestește întru tot chipul
– ori pentru pricină, ori pentru adevăr –**

Zice: Și de ce să zic multe, sau ce-mi pasă dacă cineva Îl propovăduiește pe Hristos din pizmă sau din dragoste? Și – dacă unii Îl propovăduiesc „pentru pricină”, adică din prigonire și cu fătămie, iar alții „pentru adevăr” și cu dreptă-socotință – ei tot pe Hristos Îl vestesc. Căci eu de una am grijă și voiesc a vi-L propovădui pe Hristos ori așa, ori altminteri. Dar, din cuvintele acestora ale lui Pavel, unii fără minte au socotit cu greșală că Pavel dă voie ereticilor să propovăduiască eresurile lor, zicînd ei că însuși Pavel spune aici ca cineva să-L propovăduiască pe Hristos fie că e eretic, fie că e drept-slăvit, căci acesta este lucru fără însemnătate. Răspundem celor ce-și inchipuie unele ca acestea așa: Mai întii, Pavel nu a legiuit aceasta și nici nu a poruncit să se propovăduiască Hristos, ci a zis: „Hristos se propovăduiește”, arătînd adică numai lucrul ce se făcea. Iar al doilea, chiar dacă Pavel ar fi zis aceasta legiuind, nici așa nu ar da intrare și slobozenie ereticilor a-și propovădui eresurile lor. De ce? Pentru că cei despre care grăiește Pavel mai sus nu propovăduiau dogme eretice și hule, ci învățături drepte, deși nu cu scop drept și bun; iar ereticii nu propovăduiesc învățături drepte, ci răzvrăite și hulitoare, și o fac cu scop răzvrătit și cu socoteală strîmbă.

și întru aceasta mă bucur și mă voi bucura.

Zice: Aceia Îl propovăduiesc pe Hristos ca să mă scîrbească, dar eu mă bucur, pentru că în acest chip Hristos se propovăduiește mai mult. Și, dacă ei Îl vor mai propovădui pe Hristos în pizma mea și de acum înainte, eu am să mă bucur și mai mult. Vezi – o, cititorule! – că meșteșugirile și vicleșugurile pe care le întrebuițează diavolul împotriva lui Hristos și a robilor Lui, le face asupra capului său și pe sine-și se omoară.

19 Căci știu că aceasta mi se va plini spre mîntuire,

Aceasta – zice îmi va pricinui mîntuire. Care? Adică a crește și a se întinde propovăduirea lui Hristos în lume prin vrăjmășia și prin zavistia către mine a celor ce propovăduiesc.

¹ Iar Teodorit zice că Pavel nu numai că nu poruncește sau legiuiește ca ereticii să învețe eresurile lor, dar încă îi și prihănește. Căci așa îi prihănește pe Fighel și pe Ermogen, așa îi batjocorește pe Imeneu și pe Tilit, zicînd: „După întiia și a doua slătuire, leapădă-te de omul eretic!” (Tit 3:10). (n. aut.)

prin rugăciunea voastră și prin darul Duhului lui Hristos,

Vezi – o, cititorule! – smerita-cugetare a marelui Pavel. Pentru că el, avîndu-și datorată mîntuirea din nenumăratele sale isprăvi și fapte bune, totuși zice aici așa: O, Filipenilor! – din acestea mi se va face mîntuirea: dacă mă voi învrednici de rugăciunile voastre și dacă, prin acestea, mi se va da mai mult Duhul cel Sfînt al lui Iisus Hristos. Căci „dare” numește darea mai multă a darului Sfîntului Duh.¹

20 după așteptarea și nădejdea mea

Zice: Nădăjduiesc cu adevărat că mă voi mîntui. Însă, prin „mîntuire”, poți să socotești și izbăvirea și slobozenia lui Pavel din tirania împăratului Nero. Căci – zice – precum m-am izbăvit din cea dintîi primejdie a împăratului, așa mă voi izbăvi și din aceasta. Apostolul învață însă că nu se cuvine să lăsăm totul în seama rugăciunilor altora, ci trebuie să facem și noi ceea ce putem, așa cum și el însuși cerea rugăciunile Filipenilor, avînd și nădejdea adevărată, care este pricina tuturor bunătăților. Și Proorocul David zice: „Facă-se, Doamne, mila Ta spre noi! (iată ce cere de la Dumnezeu) – precum am nădăjduit întru Tine (iată și ceea ce aduce el lui Dumnezeu, adică nădejdea)” (*Psalm 32:28*). Și Sirah zice: „Uitați-vă la neamurile cele din început și vedeți cine a nădăjduit întru Domnul, și a fost rușinat” (*Sirah 2:10*). Și însuși Pavel zice în altă parte: „Nădejdea nu rușinează” (*Romani 5:5*).

că nu mă voi rușina întru nimic,

Adică: Nădăjduiesc cu adevărită că nu mă voi rușina întru nici un lucru, ci voi lua toate cererile mele. Și – zice – nu mă voi rușina nici în viața aceasta că propovăduiesc evanghelia, și nu mă va opri cineva de la propovăduire nici după moarte. Căci vrăjmașii credinței nu mă vor birui, chiar dacă mă vor omorî, ci atunci mai ales se va face slava mea înfățișată și ne-rușinată. Nădăjduiesc însă că nici acum nu mă vor omorî.

***ci cu toată îndrăzneala Se va mări Hristos în trupul meu,
ori prin viață, ori prin moarte.***

Cei ce mă pizmuesc – zice – Îl propovăduiesc pe Hristos pentru a-mi pricinui mai multe munci și moartea mea. Socoteala lor însă nu va lua sfîrșit și plinire, pentru că „cu toată îndrăzneala Se va mări și Se va slăvi Hristos în trupul meu”.

¹ Teodorit zice iarăși: „«Duh al lui Iisus» a numit darul Sfîntului Duh, fiindcă pe acesta l-a dat lor Hristos. Căci – după dumnezeiescul Ioan: «Dintru plinirea Lui noi toți am luat.» (*Ioan 1:16*)” (*n. aut.*)

Căci nu voi muri acum, ci am să viez încă, și trupul acesta am să-l port spre slava numelui lui Hristos. Însă – ca să nu zică cineva: O, fericite Pavele! – dacă tu ai muri, Hristos nu Se va mai mări? – Apostolul zice mai departe: Și prin moartea mea are să Se mărească Hristos! Cum? Pentru că m-a făcut mai puternic decât moartea, și eu nu m-am temut de ea, ci am suferit-o cu bucurie și cu vitejie sufletească. Însă, de această dată, Hristos are să Se mărească prin mijlocirea vieții mele, pentru că m-a slobozit din primejdii și mi-a dăruit viață. Însă Pavel zice că Hristos are să Se mărească chiar și cu moartea sa nu pentru că urma să moară în curînd, ci ca să nu se întristeze Filipenii dacă i s-ar fi întîmplat moartea, fiindcă ei îl iubeau mult pe Pavel și s-ar fi întristat de moartea lui.²

21 Căci mie a vieții îmi este Hristos, și a muri un câștig.

Adică: Eu nu mai viețuiesc viața firească, aceea a vechiului Adam, ci o viață nouă și duhovnicească, pentru că Hristos este întru mine toate: și viață, și suflare, și lumină. Fiindcă zicerea „viețuind” are trei însemnări. Mai întîi, însemnează viața firească, fiindcă zice același Pavel: „Întru Acesta viețuim, și ne mișcăm și sîntem” (*Fapte* 17: 28). Al doilea, însemnează viața cea păcătoasă, precum zice iarăși același: „Care am murit păcatului, cum vom viețui iarăși întru dînsul?” (*Romani* 6:2). Al treilea, însemnează viața cea veșnică și după Hristos, precum acesta iarăși o mărturisește: „Petrecerea noastră (adică viața) se află în cer” (*Coloseni* 3:10); și iarăși: „iar darul lui Dumnezeu este viață veșnică” (*Romani* 6:23). Așadar Pavel zice că nu viază viața cea firească, nici viața cea păcătoasă, aflîndu-se în patimi și în poștele lumești, și mărturisește că Hristos este întru dînsul viață duhovnicească, cum zice și întru alt loc: „Și nu mai viez eu, ci Hristos viază

¹ Teodorit tilcuiește zicerea „Se va mări Hristos” așa: „A zis: «Se va mări» în loc de: «Se va arăta cine este», zicînd: Dacă voi birui primejdiile, mărimea puterii Sale se va face arătată. căci toți se vor mira și-L vor lăuda pe Cel ce a izbutit a mă răpi din atît de mari primejdii. Și, chiar dacă voi fi și omorît, se vor înspăimînta de puterea propovăduirii, care îl face pe propovăduitor a defăima și moartea.” (*n. aut.*)

² Iar Fotie, tilcuind zicerea aceasta, zice: „Hristos Se mărea întru Pavel totdeauna, chiar cînd El îngăduia să pătîmească a fi muncit. Căci, atunci cînd Dumnezeu îl lăsa să pătîmească, văzîndu-l pătîmind, necredincioșii socoteau că, dacă propovăduirea lui nu ar fi fost adevărată și dumnezeiască, Pavel nu s-ar fi dat pe sine-și în aceste munci, fiindcă ar fi putut să înceteze propovăduirea, și îndată să înceteze și muncile lui. Astfel, Hristos Se mărea din muncile lui Pavel, și iarăși Se mărea cînd îl slobozea pe Pavel din munci și din primejdii. Pentru că cei ce vedeau slobozirea lui Pavel din munci trăgeau încheierea că, dacă nu ar fi fost mai presus de om și mai presus de fire puterea și darul care-l izbăvise pe Pavel, cum s-ar fi dezlegat legăturile, cum s-ar fi deschis singure ușile temnițelor și cum s-ar fi făcut acele minuni nenumărate? Așadar, cu adevărat Hristos îl mărturisea pe Pavel că este al Său, cu minunile pe care le săvîrșea întru dînsul; iar Pavel mărturisea că propovăduirea sa era dumnezeiască, prin ispitele pe care le suferea, și, prin amîndouă, Se mărea și Se slăvea Hristos” (*Amfilohia*, întrebarea 141). (*n. aut.*)

întu mine. Iar ceea ce vîez acum în trup, vîez întu credința Fiului lui Dumnezeu, a Celui ce m-a iubit și S-a dat pe Sine pentru mine" (*Galateni 2:20*).¹

Iar a muri îi era lui Pavel „cîștig” pentru că după moarte urma a se afla pururea împreună cu iubitul său Hristos mai învederat. Drept aceea – zice – cei ce se sîrguiesc a mă scoate din viața aceasta îmi vor pricinui cîștig, pentru că au să mă trimită la Hristos, Care este viața mea.

22 Iar dacă a vieții în trup îmi este rod al lucrului, nu știu ce să aleg.

Ca să nu socotești tu – o, cititorule! – că prihănește viața aceasta, Apostolul zice: Dacă a vieții cu trupul acesta îmi este rod al lucrului – fiindcă și în viața aceasta aduc roadă, învățînd și luminînd oamenii – iar a muri îmi este cîștig – cum am zis mai sus – pentru aceasta nu știu pe care din două o voi alege: moartea sau viața. Și din aceste cuvinte se astupă gurile aceloreretici care prihănesc viața aceasta ca fiind rea. Fiindcă viața aceasta nu este rea și nefolositoare, căci pricinuieste roade în sufletele noastre. Drept aceea, ca să încheiem drept, viața aceasta nu este rea de sine-și – ci este chiar un bine din cele dinfii, căci printr-însa putem bine-plăcea lui Hristos, prin săvîrșirea poruncilor Lui, dobîndind viața cea veșnică – așadar, viața aceasta nu este rea de sine-și, ci rea este voia celor ce se folosesc rău de ea. Pe lângă acestea, Pavel arată aici o noimă tainică și ascunsă: anume că el însuși este domn și stăpînitor al vieții și al morții sale. Căci zice: Dacă voi vrea a cere de la Dumnezeu, îmi va da dar cu care să pot fie să vîez încă, fie să mor. Drept aceea, și de la darul acesta al lui Dumnezeu cel puternic întu mine, se cuvîne ca voi, frați Filipeni, să vă mîngîiați; căci, și dacă voi muri, nu mor din răutatea tiranilor, ci din voia și înconomia lui Dumnezeu.

23 Căci sînt cuprins de amîndouă: doresc a mă topi și a fi împreună cu Hristos, cu mult mai mult;

24 dar este mai de nevoie a rămîne în trup pentru voi.

Pavel zice acestea pregătindu-i pe Filipeni să sufere cu inimă vitează auzul morții sale și să nu se întristeze, ca și cum ar zice: De ce vă întristați – o, fraților! – pentru moartea mea? Eu doresc aceasta, căci moartea îmi este un lucru mai bun, pricinuindu-mi unirea cu iubitul meu Hristos și petrecerea necurmată cu Dînsul. Așadar nu se cuvîne a vă întrista pentru acest bine al meu. Însă iarăși, a rămîne încă în trup și a mă afla în viața aceasta este mai de nevoie pentru folosul vostru, fiindcă eu nu caut folosul meu, care mi se pricinuieste prin moarte, ci pe al vostru, care vi se pricinuieste prin viața mea. Strîmtorat fiind așadar de amîndouă – și de moarte, ca aceea mai de folos mie, și de viață, mai folositoare vouă –

¹ Vezi la cea către Galateni tîlcuirea acestei ziceri și subînsemnarea ei. (*n. aut.*)

și neștiind pe care e mai bine să o aleg. am judecat că e mai de trebuință să viețuiesc încă pentru folosul vostru. O, cititorule! – oare se află vreun lucru vrednic de fericitul suflet al Sfintului Pavel? Nu se află, cu adevărat! Căci acest prea-iubitor de frați Apostol al Domnului a judecat să aleagă mai bine folosul Creștinilor decît folosul său, adică decît a se afla împreună cu Hristos. Cu toate acestea, alegerea folosului Creștinilor și a zăbovirii în viața aceasta îl făcea pe el a se apropia mai mult de Hristos.¹

25 Și, nădăjduind aceasta, știu că voi rămîne și voi petrece împreună cu voi toți, spre sporirea voastră și spre bucuria credinței.

Zice: De vreme ce, pentru folosul vostru, e nevoie a vieții încă rămînind în trup, știu cu adevăritate și fără îndoială că voi viețui, dar nu oricum, ci „cu voi”. adică am să vă văd iarăși și am să petrec împreună cu voi. Pentru ce? Pentru ca să sporiiți în credință, adică să vă întăriți și să vă adevărați în dogmele credinței, în viața cea îmbunătățită. Iar această sporire a voastră este adevărata bucurie a voastră și a mea. Însă, cu aceste cuvinte, Pavel îi înspăimîntă pe Filipeni, ca și cum le-ar zice: Filipenilor, vedeți că, pentru folosul vostru, eu am ales să viez încă și să mă lipsesc de unirea prea-dulcelui meu Hristos. De aceea, la rîndul vostru, voi să nu arătați zadarnică și nefolositoare întirzirea mea în viața aceasta. Ci poate ar zice cineva: Deci ce? Doar pentru Filipeni a rămas Pavel în viața aceasta? Răspundem că nu doar pentru Filipeni, ci și pentru toți Creștinii de atunci. Dar el zice aceasta ca să-i îndulcească mai mult pe Filipeni și ca să-i îndemne a avea mai multă luare-aminte și sporire.

26 ca lauda voastră în Hristos să prisosească intru mine, cînd voi îndrăzni iarăși către voi².

Fiindcă, mai sus, a zis: Pentru sporirea voastră, am să rămîn încă în viața aceasta – Apostolul arată acum că și el cîștigă oarece din această întirzire. Și

¹ Iar purtătorul de Dumnezeu Maxim tilcuiește zicerea aceasta anagogic: „E de luat aminte că nici unul din sfinți nu s-a pogorit în Vavilonia de bună voie, căci nu e lucru potrivit înțelepciunii cuvîntătoare [„rațiunii”, n. m.] ca aceia ce-L iubesc pe Dumnezeu să lase cele bune și să le ia în locul lor pe cele rele. Iar dacă unii din aceștia s-au pogorit, de silă, împreună cu norodul, înțelegem că ei nu au făcut aceasta cu dinadinsul, ci pentru mîntuirea celor ce aveau trebuință de povățuire, lăsînd cuvîntul mai înalt al cunoștinței și predînd învățătura despre paumi. Tot așa, și marele Apostol a judecat a fi mai de folos să rămînă în trup pentru învățătura morală a ucenicilor săi, măcar că avea tot dorul a părăsi această învățătura morală și a fi împreună cu Dumnezeu prin teoria [„vedere”, n. m.] cea mai presus de minte și simplă” (capitolul 49 din suta a doua din cele teologice). (n. aut.)

² Zice: „prin a mea venire iarăși la voi”, după chipul sîntor [„eliptic”, n. m.], adică: „prin venirea ce am a o face la voi a doua oară”. (n. aut.)

care este câștigul lui? A fi lăudat mai mult pentru Filipeni, că aceștia sporesc întru cele duhovnicești prin înfățișarea și viața lui. Dar oare Pavel a mai mers la Filipeni, precum a zis? Despre aceasta nu se știe și se întreabă.¹

27 Să petreceți numai cu vrednicie, după evanghelia lui Hristos,

Numai aceasta – zice – o cer de la voi, frații mei: să sporiți întru fapta bună și să petreceți „cu vrednicie”, precum poruncește evanghelia lui Hristos. Iar cu vrednicia evangheliei petrece Creștinul acela care s-a lepădat de sine, care și-a ridicat crucea sa și-l urmează lui Hristos. Că această învățătură o poruncește Hristos Creștinilor în *Evanghelie*, zicînd: „Cel ce voiește a veni după Mine, să se lepede de sine, să-și ridice crucea sa și să-Mi urmeze Mie” (*Matei* 6:24).

ca – ori venind eu și văzîndu-vă, ori nefiind de față – să aud despre voi

Pavel nu zice acestea pentru că și-a schimbat socoteala de la cele zise mai înainte, ori pentru că nu voia să meargă la Filipeni, ci zice: Căci – și dacă s-ar întîmpla să nu vin, chiar lipsind de la voi – am să mă bucur, auzind despre viața voastră evanghelică pe care o viețuiți. Deci – zice – nu vă leneviți – chiar dacă nu aș veni să vă văd, ci luați aminte și petreceți întru fapta bună, căci eu voi auzi despre așezarea voastră!

că stați întru un duh și cu un suflet,

Am să aud – zice – că stați întru același dar al unirii, căci atunci stau Creștinii „cu un suflet”, cînd au între dînșii unire întru un singur suflet, adică atunci cînd au unul și același „duh”.

nevoindu-vă împreună pentru credința evangheliei

Adică: „sprijinindu-vă unul pe altul și nevoindu-vă împreună întru nevoință și întru lupta ce se face pentru credință”.

28 și nesfiindu-vă întru nimic de cei potrivnici,

Zice: Am să aud că voi, Filipenii, nu numai că nu sînteți biruiți de împotrivitorii credinței, dar nici „nu vă sfițiți”, adică nu vă tulburați și nu vă temeți

¹ Teodorit zice că făgăduința a luat sfîrșit. Fiindcă, înțîia oară, Apostolul a scăpat de minia lui Nero, cum a arătat în scrisorile către fericitul Timotei, zicînd: „În cea dintîi răspundere a mea, nu a fost nici unul împreună cu mine. Și m-am izbăvit de gura leului!” (*2 Timotei* 4:16). Încă și *Faptele* povestesc că Pavel a petrecut în Roma doi ani, pe cheltuiala sa, și de aici a mers în Ispania și, propovăduind acolo evanghelia, s-a întors iarăși la Roma și atunci i s-a tăiat sfîntul său cap. (*n. aut.*)

nici cît de puțin, chiar moarte de vă pricinuiesc, deși ei vă îngrozesc că vă vor pricinui primejdii. Pentru că, cu toate acestea, nimic nu isprăvesc, ci numai vă latină și nici un alt rău nu pot să vă facă, atît sînt de neputincioși.

care¹ lor le este dovadă de pieire, iar vouă de mîntuire,

Zice: Toate aceste rele pe care vi le-ar pricinui vrăjmașii credinței le sînt lor semn și dovadă de pieire, iar vouă vă sînt dovadă de mîntuire. Căci, cînd vor vedea că, cu atîtea rele pe care le meșteșugesc, nu pot nici a vă clăti, negreșit atunci vor socoti a fi un semn adevărat că dogmele și cugetările rătăcirii lor sînt neputincioase și pierdute, iar dogmele credinței voastre sînt puternice, și nebiruite, și tari, și adevărate spre a-i mîntui pe cei ce le cred.

și acesta de la Dumnezeu,

**29 Căci vouă vi s-a dăruit ca, pentru Hristos,
nu numai să credeți întru El, ci și să pătimiți pentru El,**

Aici, Pavel numește „dar” pătîmirea cuiva pentru Hristos, și din aceasta săvîrșește două bunătăți: una, a nu se rușina și a nu se întrista Creștinii cînd pătînesc pentru Hristos, fiindcă, atunci cînd cineva ia un dar, acela nu se rușinează, nici nu se întristează, ci se bucură; și alta, pentru a nu se mîndri Creștinii cînd pătînesc pentru Hristos, pentru că acesta este dar și milă a lui Dumnezeu, iar nu ispravă a lor. De aceea a și numit Pavel „daruri ale lui Dumnezeu” faptele cele bune, în trimiterea către Romani, zicînd: „avînd osebite daruri, după darul dat vouă” (*Romani* 12:6). [Dar prin aceasta] nu ridică stăpînirea de sine („libertatea”, ((*n. m.*) a omului, [căci] nu zice că omul nu lucrează și din partea sa faptele cele bune, ci prin aceasta vrea să-i facă smeriți pe cei îmbunătățiți, căci, fără de ajutorul și darul lui Dumnezeu, oamenii nu pot isprăvi nici o faptă bună.² Căci darul

¹ Zicerea „care” nu se alcătuieste împreună cu cele zise mai înainte, adică cu relele pe care le pricinuia Filipenilor potrivit credinței, ci cu zicerea următoare, adică cu dovada pusă după obiceiul Asirienilor, cum e și aceea: „cetăți sînt acelea pe care tu le socotești a fi cîmburi”. Sau, zicerea „care” se alcătuieste împreună cu ceea ce se înțelege pe dinafară, adică asupra sau apucătura lor este dovada pieirii lor. (*n. aut.*)

² Iar dumnezeiescul Hrisostom adaugă zicînd că Pavel numește cu adevărat „daruri” și faptele cele bune, adică: slujba, milostenia, apărarea celor neputincioși, dragostea și celelalte. Însă aceste fapte bune nu sînt daruri precum proorocia, vorbirea în limbi străine, tălmăcirea limbilor, care sînt și se numesc „daruri” fiindcă se dau cu totul de la Dumnezeu, mai presus de fire și, afară de credință, omul nu poate face vreo faptă care să le pricinuiască, iar faptele bune, deși sînt daruri date de Dumnezeu (căci – după Sfîntul Maxim – toate faptele bune sînt de la Dumnezeu, fiind lucrări, avuții și împliniri firești ale Lui), faptele bune, așadar, sînt însă

de a pătimi cineva pentru Hristos este mai mare decât a avea darul facerii de minuni și a învierii morților.¹ Fiindcă, dacă cineva învie morții, acela îi e dator lui Hristos, Care i-a dat un astfel de dar; iar dacă pătimește pentru Hristos, nu el Îi e dator lui Hristos, ci Hristos îi e dator lui. fiindcă acela pătimește din dragoste pentru El. O, cu adevărat, mare minune este aceasta, fraților! Căci Hristos este Cel ce dăruiește a pătimi cineva pentru El și tot Hristos rămîne dator celui ce are darul acesta al Lui!

**30 avînd aceeași luptă pe care ați văzut-o la mine
și acum o auziți despre mine.**

Cu aceste cuvinte, Pavel arată că Filipenii se luptau pentru credință asemenea lui și cercau aceeași nevoie și mucenicie, ceea ce mărturisește că Creștinii din Filipi aveau mare faptă bună. Și zice: Fraților, pe mine mă aveți drept pildă de lupte și de nevoie, căci ați văzut ce fel de mucenicie am luat cînd eram în partea voastră (căci, aflîndu-se în Filipi, Pavel a fost bătut și aruncat în temniță împreună cu Sila, precum mărturisesc *Faptele Apostolilor* (capitolul 16); și acum – zice – auziți că mă aflu în legături și în temniță și sufăr mucenicie aici, la Roma.

și ale noastre, căci și noi punem înainte puterea noastră întru faptele cele bune, prin minte, prin cuvînt, prin lucru. Însă, de vreme ce partea cea mai mare a faptelor bune este de la Dumnezeu, atunci și întregul lor se zice că este de la Dumnezeu.

Iar Teodorit tilcuieste zicerea aceasta așa: „«Daruri ale lui Dumnezeu» a numit și credința și nevoița, nelepădînd alegerea de sine a socotinței omului [„libertatea”, *n. m.*], ci învățînd că însăși socotința de sine, dacă e golită de dar, nu poate isprăvi nici una din faptele bune. Căci este trebuință de amîndouă: și de osîrdia noastră, și de ajutorul dumnezeiesc, fiindcă nici celor fără osîrdie nu le este de ajuns darul duhului, și nici osîrdia lipsită de darul acesta nu poate aduna bogăția faptei bune.” (*n. aut.*)

¹ Iar Sfîntul Ioan Hrisostom nu zice cu îndoială: „A pătimi pentru Hristos *poate* că este un dar mai mare decât a învia morții”, ci cu hotărîre și hotărîtor, fără „poate”, astfel: „A pătimi pentru Hristos zice că este «dar» și dăruire, fiindcă este cu adevărat mai minunat și decât a învia morții și a face multe minuni. Căci la acestea (adică la facerile de minuni) eu rămîn dator lui Hristos, iar cînd pătimesc pentru Hristos, Îl am îndatorat pe El. Drept aceea, nu numai că nu se cuvine a ne rușina [de pătimirea pentru Hristos], ci trebuie chiar a ne bucura, ca unii ce avem dar” (*Cuvîntul 4* la aceasta către Filipeni.) (*n. aut.*)

CAPITOLUL II

*1 Deci – dacă este vreo mângiere întru Hristos,
dacă este vreo bună-voință de dragoste, dacă este vreo împărtășire
a duhului, dacă sînt ceva îndurări și milostiviri –
2 pliniți bucuria mea, ca aceleași să le cugetați,*

Înțelegerea cuvintelor este astfel: O, Filipenilor! – dacă voiți a pricinui legăturilor și ispitelor mele o mângiere ca aceea născută de dragostea după Hristos, și dacă voiți să arătați că aveți oarecare împărtășire cu mine întru cele dukhovnicești, și dacă vă este milă de mine și mă jeliți pentru relele ce pătimesc – îmi veți da mie toate acestea dacă veți avea și între voi dragoste unul cu altul. Vezi aici – o, cititorule! – pârinteasca milostivire a fericitului Pavel, căci socotește dragostea și unirea Filipenilor între ei ca o facere de bine a sa, ca și cum el însuși ar primi milostivire și mângiere de la dînșii. Și nu a zis: „pricinuiți-mi bucurie”, ci: „pliniți bucuria mea”, zicînd: Pînă acum, ați început a-mi da bucuria, însă doarec să o arătați împlinită și întreagă. Și care e bucuria mea? Acesta: nu a mă slobozi din primejdii, nici a lua ceva de la voi, ci a cugeta voi toți una și aceeași și a avea unire între voi.

avînd aceeași dragoste,

Zice: Aceasta este bucuria mea, nu numai a cugeta una și aceeași voi, Filipenii Creștini, dar și a avea aceeași dragoste între voi, care este mai mare decît cea dintîi. Prin urmare, dacă fratele tău te iubește cu covîrșire, tu, Creștine, să nu-l iubești ceva mai puțin, ci cu aceeași măsură a dragostei lui.

un suflet fiind, una cugetînd,

Zice: Aceasta e bucuria mea, a fi voi, toți Filipenii Creștini, un suflet, nu după număr și după cîtîme, ci după socotință, după unirea gîndului și după o cugetare, căci unirea sufletului se săvîrșește ajungînd la aceeași cugetare.

3 nefăcînd nimic din prigonire sau slavă deșartă.

Aceasta e bucuria mea: a nu face voi nici un lucru cu prigonire. Iar prigonirea este a zice cineva: Eu mă silesc și mă sirguiesc a face lucrul acesta ca să nu mă întrecă și să mă biruie altul. Iar după prigonire, Pavel pune slava deșartă, care este maică și pricină a prigonirii, căci, iubind noi slava oamenilor, ce prigonire nu facem ca să o dobîndim?

ci cu smerită-cugetare unul pe altul să-l socotească mai de cinste pe celălalt.

Aici, Pavel arată un drum (despre care zice și mai sus), sau o dogmă dumnezeiască, sau un canon peste tot cuprinzător, întăritor al mîntuirii noastre, prin care ne vom slobozi de slava deșartă. Zice: Căci – dacă tu, Creștine, vei socoti că fratele tău este mai mare decît tine, și nu doar cu puțin, ci cu covârșire, plecîndu-te a crede cu multă smerită-cugetare că este mult mai presus decît tine – negreșit îl vei cinsti pe el. Și, dacă îl vei cinsti, mai mult nu-l vei zavistui, nici nu te vei mîhni văzînd că îl cinstesc și alții. Fiindcă zavistia și pizma urmează de cele mai de multe ori la oamenii ce sînt de o potrivă și întocmai după rînduiala și chemarea lor, iar nu la cei ce covârșesc și sînt mai mari după rînduială și după vrednicie. Și – zice – de te-ar ocări și te-ar bate fratele tău, lesne ai suferi ocară și bătaia, fiind încredințat că cel ce a făcut-o este mai mare decît tine. Iar dacă altul ar socoti ceea ce ai socotit tu despre acela și te-ar avea drept mai marele său, apoi negreșit că nu ar mai urma vreo gîlceavă între Creștini, ci ar împărăși întru dinșii pace și mare netulburare.

4 Să nu le pîndească nimeni doar pe ale sale, ci fiecare și pe cele ale aproapelui.

Zice: Nici un Creștin să nu caute numai al său folos, ci și pe al fratelui său. Și – cînd eu, să zicem, caut folosul tău, iar tu pe al meu – atunci nu mai află încăpere slava deșartă, nici prigonirea, nici vreo altă patimă, ci se întărește între Creștini o viață dumnezeiască și îngerească.

5 Această cugetare să fie între voi, care era și în Iisus Hristos,

Precum Hristos poruncește în *Sfînta Evanghelie*, zicînd: „Fiți îndurați, precum și Părintele vostru cel ceresc este îndurat” (*Luca* 6:36); și iarăși: „Învățați de la Mine, căci sînt blînd și smerit cu inima” (*Matei* 11:29), tot așa și Pavel, învățîndu-i aici pe Creștini smerita-cugetare, Îl aduce ca pildă pe Hristos, cum face și întru alt loc, cînd ne îndeamnă la sărăcie, zicînd: „Cunoașteți darul Domnului nostru Iisus Hristos, că pentru voi a sărăcit, bogat fiind, ca voi să vă îmbogățiți pentru sărăcia Lui” (*2 Corinteni* 8:9). Și cu totul înțelegește Îl aduce Pavel aici ca pildă de smerită-cugetare pe Hristos; căci – cînd va arăta că Fiul lui Dumnezeu, Cel ce Se află mai presus de toată înălțimea și slava, S-a pogorît în părțile cele mai de jos ale pămîntului și S-a smerit atîta – pe care mîndru nu-l va rușina? Sau pe care înalt-cugetător nu îl va îndemna spre smerita-cugetare?¹

¹ Iar înțeleptul Fotie, tîlcuind aceasta, zice: „Creștinilor, voiți să înțelegeți că smerita-cugetare nu vă vatămă, nici nu vă păgubește, nici nu vă pogoară din înălțimea la care sînteți, ci

6 Care, în chipul lui Dumnezeu fiind, nu s-a socotit răpire a fi El întocmai cu Dumnezeu,

Cu aceste cuvinte, se doboară foarte mulți eretici, și li se astupă gura. Și - o, iubite cititorule! - numără-ți acum pe aceștia: Marchion din Pont, de la Marea Neagră, zicea că lumea și trupul sînt rele, și prin urmare Fiul lui Dumnezeu nu a luat trup, ci S-a arătat om după nălucire. Marchel al Galatiei, și Fotino și Sofronie ziceau că Cuvîntul lui Dumnezeu nu este ființă enipostatică, ci o lucrare a lui Dumnezeu, neipostatică, și că lucrarea aceasta a lui Dumnezeu a locuit în Hristosul ce S-a născut din sămînța lui David. Pavel Samosatul zicea că Hristos a luat începutul de a fi din Maria, și că nu a fost din început Dumnezeu, socotindu-L doar un Prooroc învrednicit cu dar dumnezeiesc. Savelie Sirul zicea că Părintele, Fiul și Sfîntul Duh sînt numai numiri goale împreunate la o Față [„persoană”], ((n. m.)), și de aceea hulea că Fecioara nu L-a născut [numai] pe Fiul, ci și pe Tatăl, în chip gîndit. Apollinarie Laodichianul hulea că Fiul lui Dumnezeu nu a luat suflet gînditor, ci, în locul minții, întru Hristos lucra dumnezeirea. Și au mai fost mulți alții, precum Nestorienii și Eutihienii, care cad și se omoară toți de una și aceeași sabie, adică de singur cuvîntul acesta al lui Pavel, ce zice: „Care, în chipul lui Dumnezeu fiind (...)” Căci cum ziceți voi, Marchelienii, că Cuvîntul lui Dumnezeu nu este ființă, ci lucrare? Căci, iată, Pavel Îl zice „în chipul lui Dum-

este chiar dovadă a adevăratei voastre înălțimi? Socotiți-L pe Hristos, căci El mai ales cu aceasta a arătat că este Dumnezeu din fire, fiindcă S-a smerit și a purtat fire omenească, știind că nu Se va păgubi cu nimic din smerirea aceasta de la înălțimea dumnezeirii Sale firești. Iar dacă ar fi avut dumnezeirea cîștigată din afară, negreșit S-ar fi temut a Se smeri, ca să nu piardă vrednicia abia cîștigată. Deci dovada înălțimii dumnezeirii Sale după fire este smerenia. Așadar, cine este înalt după fapta bună și iubește a fi mare să cugete smerit, fiindcă smerenia este cea care arată și mărturisește înălțimea faptei bune. Acesta urmează lui Hristos și, dacă se va smeri, nimic nu va pierde, ci mai ales va dobîndi mari lucruri. Iar cel ce este sărac de fapta bună, acela nu poate a se smeri, fiindcă se teme ca nu cumva să cadă și să piardă înălțimea cea mincinoasă și fătarnică a faptei sale bune. Iar cel cu adevărat bogat și înalt întru fapta bună, acela nu se teme a se smeri, căci cu aceasta mai mult arată că este cu adevărat înalt. Deci Hristos-Dumnezeul nostru nu a căutat plăcerea Sa, ci folosul și mîntuirea tuturor oamenilor, și pentru aceasta S-a smerit și, prin smerenia înomenirii, ne-a înălțat pe noi toți. Drept aceea, cel ce se smerește se face următor al lui Hristos. Și Hristos (adică Fiul lui Dumnezeu) S-a smerit cu toate că era Dumnezeu din fire și înalt după ființă, iar cei înalți între oameni dobîndesc înălțimea doar din răpire sau din lăcomia averilor, pentru că firea lor este asemenea și de o cinste cu ceilalți oameni, adică proastă. Deci, dacă Cel ce e Dumnezeu și înalt după fire S-a smerit pentru noi, atunci cum noi, oamenii, care sîntem toți de aceeași cinste și smeriți după fire, cum - zic - nu am fi datori noi să ne smerim unul față de altul, cunoscîndu-ne măsurile noastre. Deci, dacă noi ne vom smeri, Dumnezeu ne va înălța, așa cum L-a prea-înălțat după firea omenească și pe Hristos, și ne va dărua «cele ce ochiul nu le-a văzut, și urechile nu le-au auzit și la inimă de om nu s-au suit»." (n. aut.)

nezeu”, iar „chipul” lui Dumnezeu este ființa lui Dumnezeu: nu lucrare a Lui, așa cum „chipul” robului este „fire” a robului.¹ Și cum voi, Pavelienii, ziceți că Hristos Și-a luat începutul din Maria? Căci, iată, Pavel zice aici că, după dumnezeire. Hristos era dinainte în chipul și în ființa lui Dumnezeu. Și vezi cum e doborât și Savelie, căci Pavel zice aici: „nu s-a socotit răpire a fi El întocmai cu Dumnezeu”. Căci „întocmai” nu se zice niciodată pentru o singură față, ci pentru două, cel puțin, socotindu-se cineva a fi întocmai cu altul. De aceea, cu cuvîntul acesta al lui Pavel, se arată două fețe. Iar Arie e omorît cu multe săbii ale zicerii acesteia, fiindcă Pavel zice aici: „în chipul lui Dumnezeu”, adică „în ființa lui Dumnezeu”. Și nu a zis că „S-a făcut” sau „că S-a zidit” – precum hulea Arie – ci că „era” și „Se afla”. ceea ce e asemenea cu ce i-a zis Dumnezeu lui Moisi: „Eu sînt o on [în elină, ((n. m.)] (adică Cel ce am fost, sînt și voi fi de-a pururea)” (*Ieșirea* 3:14). Și Pavel a mai zis: „nu s-a socotit răpire a fi întocmai cu Dumnezeu”, de unde vezi – o, cititorule! – asemănarea Fiului cu Părintele? Așadar cum zici tu, Arie, că Tatăl este „mai mare”, iar Fiul „mai mic”? Dar ce meșteșugeste nebunul, zicînd că, fiind „mai mic”, Dumnezeu-Fiul a răpit a fi întocmai cu Dumnezeul „mai mare”, adică cu Părintele. La aceasta, noi răspundem așa: Mai întii – o, nebunule! – care *Scriptură* învață că este un Dumnezeu „mic” și unul „mare”? Căci acestea sînt cuvinte însușite de la Elini, care-i numeau pe dumnezeii lor „mici” și „mari”, iar nu ale drept-slăvitorilor Creștini. Iar că Fiul este Dumnezeu „mare”, ascultă-l pe Pavel, care zice: „Așteptînd fericita nădejde și arătarea slavei marelui Dumnezeu și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos” (*Tit* 2:13). Iar al doilea, zicem că, dacă era „mic”, cum ar fi răpit Dumnezeu-Fiul a Se face Dumnezeu „mare”? Pe lîngă acestea, voind aici să arate Creștinilor despre smerita-cugetare, Pavel nu ar fi zis Creștinilor, cu necuviință învederată: De vreme ce Dumnezeul „cel mic” nu a stat împotriva „Celui mare”, și voi sînteți datori a vă smeri unul altuia! Căci ce smerită-cugetare este a nu sta Dumnezeul „cel mic” împotriva „Celui mare”? Aceasta nu este smerită-cugetare, ci neputință și slăbiciune. iar a Se face om, de bună voie, Acela ce era asemenea cu Dumnezeu-Tatăl și la fel de puternic, aceasta este cu adevărat o nemărginită smerenie.

Și aceste sînt cele spre surparea acelor mari eretici, iar acum se cuvine să arătăm și tilcuirea zicerii apostolești. Deci ce înțelege Pavel cu aceasta: „nu s-a socotit răpire a fi întocmai cu Dumnezeu”? Ascultă, iubitul! Dacă cineva ar

¹ Căci – după Vlemide (în *Cuvînt despre credință*) și după mai toți teologii – „chipul”, „firea” și „ființa” sînt același lucru la Dumnezeu; la fel, și „ipostasul” și „fața”. Însuși marele Vasilie zice: „Eu spun că zicerea «în chipul lui Dumnezeu» poate fi asemenea cu zicerea «întru ființa lui Dumnezeu». Căci, precum zicerea «a lua chipul robului» însemnează că Domnul nostru «S-a născut întru ființa omeniei», tot așa, a fi «în chipul lui Dumnezeu» arată negreșit însușirea ființei dumnezeiești, căci zice: «Cel ce M-a văzut pe Mine L-a văzut pe Tatăl Meu»” (*Cuvîntul întii împotriva lui Evnomie*) (n. aut.)

răpi vreo stăpînire, ori altă vrednicie oarecare ce nu a fost a sa, acela se teme să o lase, pentru a nu o pierde și a o lua altul, nefiind a lui de la început, ci răpîtă cu nedreptate. Iar cînd are stăpînirea și vrednicia aceea ca moștenire firească de la părintele său, o lasă cu lesnire la o vreme, știind că nu o va pierde, ci iarăși o va lua negreșit. Deci – zice – tot la fel, nici Fiul lui Dumnezeu nu S-a temut a Se pogori din dumnezeiasca Sa vrednicie, adică de a fi întocmai cu Dumnezeu-Părintele. Și – fiindcă nu avea această vrednicie din răpire, ci din fire – de aceea a și voit a Se smeri și a Se face om. Căci, făcîndu-Se întru smerenia firii omenești, păzea înălțimea și vrednicia dumnezeirii Sale¹, cu toate că o avea acoperită întru chipul smerit al omeneii, pe care Pavel o numește mai jos și „deșertare”. (Vezi și la cea către Evrei, capitolul 1, stih 2, cum îl cuiește Sfîntul Grigorie al Nissei zicerea aceasta a lui Pavel: „și însușire a ipostasului Lui”).

7 ci S-a deșertat pe Sine, chip de rob luînd,

Unde sînt acum Arieni, care zic că Dumnezeu-Cuvîntul S-a pogorit și S-a făcut om nu în chip de stăpîn, de voie, ci în chip de rob și fără a voi, plînd

¹ Din zicerea aceasta a împrumutat dumnezeiescul Cozma, dulcele cîntăreț, troparul acela al cîntării întii a *Triodului* din Lunea cea Mare, ce zice: „Negrăita pogorire a Cuvîntului lui Dumnezeu-Hristos, Care este și Dumnezeu, și om, arată ucenicilor că nu s-a socotit a fi răpire cînd S-a închipuit rob.” Adică: Hristos, Care este Dumnezeu și totodată om, același inchipuindu-Se „rob”, adică luînd firea omului-rob, cu aceasta zice ucenicilor Săi că nu din răpire era întocmai cu Dumnezeu și pentru aceasta S-a deșertat și S-a pogorit din însăși vrednicia dumnezeirii Sale. Iar înțeleptul Teodor, tîlcuitorul canoanelor, nu știu cum de nu a tîlcuit așa zicerea „arată ucenicilor”, ci zice că în troparele următoare Domnul arată ucenicilor Săi smerenia și dragostea. Mie însă, neînvățatului, nu mi s-a dat a înțelege așa. Ia aminte însă că Domnul Se zice „rob” numai cu numirea – după dumnezeiescul Ioan Damaschin – anume pentru că a luat obșteasca fire a oamenilor, care în sine era roabă a lui Dumnezeu celui ce a zidit-o, și pentru că Și-a însușit fața [„persoana”, *n. m.*] noastră și o închipuia întru Sine. Deci după numirea Se zice „rob”, El nefiind aceasta, ci pentru noi luînd „chip de rob” și împreună cu noi numindu-Se așa. Căci, fără patimă fiind, a slujit patimilor pentru noi, făcîndu-Se slujitor al mîntuirii noastre (*Despre credință*, cartea a 3-a, capitolul 68). Căci în același chip se zice și: „neștiind [necunoscînd] Hristos”, ca unul ce a luat firea [omenească], ce nu ar fi știut, dacă nu s-ar fi unit cu Dumnezeu-Cuvîntul. Dar firea [omenească a lui Hristos] nu mai este neștiind, căci, pentru însușirea ipostasului și unirea cea nedespărțită, s-a prea-imbogătit sufletul Domnului cu știința celor ce or să fie. [Deci] fiindcă aceasta [firea omenească a lui Hristos] s-a unit cu Dumnezeu-Cuvîntul, nu mai este roabă, căci, unul fiind Hristos, nu poate fi și rob, și Domn. Drept aceea, ca să încheiem totul, zicem împreună cu dumnezeiescul Damaschin: „Cei ce-L numesc pe Hristos «rob» îl despart pe unul Hristos în doi – precum Nestorie. Iar noi ce-L numim pe Acesta «Stăpîn» și Domn al întregii făpturi, pe unul Hristos, care e împreună și Dumnezeu, și om, și Care toate le știe, căci întru Dînsul sînt ascunse toate vîstirile întelepciunii și ale cunoștinței” (la fel). (*n. aut.*)

porunca Părintelui Său? Să-l audă aici pe marele Pavel, care zice că Fiul lui Dumnezeu „S-a deșertat pe Sine”, adică: rămînînd Dumnezeu, S-a pogorît din slava și din vrednicia firii Sale ca un Domn și cu stăpînire, ca stăpîn și de Sine stăpînitor, și a luat chipul cel smerit și neslăvit al robului.¹

Și zicînd: „chip de rob”, rușinează și astupă gura lui Apollinarie, care birfea că Hristos nu avea suflet gînditor. Căci – „luînd chip de rob”, va să zică de om, adică firea robului – Hristos a luat negreșit și suflet gînditor, care de nevoie se cuprinde împreună în firea omului. Și Icumenie zice: „Vezi siguranța cuvintelor lui Pavel, căci pentru dumnezeire a zis «fiind», ca să arate pururea-venire a dumnezeirii; iar pentru omenie a zis «luînd» și «făcîndu-se», ca să arate că aceasta e luată în urmă, lipită pe din afară.”

Întru asemănarea oamenilor făcîndu-Se,

Din această zicere s-au rătăcit Marchioniții și au zis că Dumnezeu-Cuvîntul S-a intrupat după nălucire. Vezi – birfesc ei – că Pavel zice că Fiul lui Dumnezeu a luat [doar] „asemănare de om”, dar nu S-a făcut om și după ființă? Și ce zicem noi la tîlcuirea cea adevărată și nerătăcită a zicerii acesteia? Că Domnul avea toate însușirile noastre, dar au fost și unele pe care nu le avea, precum: a nu Se naște din împreunare trupească și din sămînță bărbătească și a nu păcătui. Și, pe lîngă acestea, Domnul nu a fost numai ceea ce se vedea, adică om gol, cum sîntem noi, ci era și Dumnezeu. Deci, fiindcă Domnul nu avea aceste însușiri, de aceea zice aici Pavel că „Domnul S-a făcut întru asemănarea oamenilor”, iar nu pentru că ar înțelege că Domnul nu S-a făcut om după ființă. Căci, și cînd zice că Domnul a fost „întru asemănarea trupului păcatului” (*Romani 8:3*), nu înțelege că El nu ar fi avut trup adevărat, ci zice că trupul Lui cel dumnezeiește ipostaziat nu a păcătuit; și că, fiind cu adevărat asemenea după fire cu păcătosul trup al oamenilor, nu era însă și asemenea cu păcatul trupului oamenilor, căci

¹ Teologul Grigorie tîlcuiește zicerea „S-a deșertat”, în două locuri. În *Cuvînt la Naștere*, zice așa: „Cel desăvîrșit «Se deșertează», căci Se deșertează cu slava Sa pentru puțină vreme, ca eu să mă împărtășesc de desăvîrșirea Lui.” Iar în cuvîntul la zicerea „cînd a săvîrșit Iisus cuvintele acestea”, zice așa: „«Se deșertează» pentru noi, de vreme ce Se pogoară, însă «deșertare» o numește pe aceea a slavei, adică împruinare și scădere, și astfel Se face încăput.” Iar unii spun că zicerea psalmică „Domnul a plecat cerurile și S-a pogorît” (*Psalm 12:11*) arată „deșertarea” aceasta a Dumnezeu-Cuvîntului, „a plecat cerurile” însemnînd că Și-a lăsat slava pe care o are în ceruri și așa S-a făcut om. Tîlcuind *Cuvîntul la Paști* al Teologului Grigorie, zice și înțeleptul Nil: „Întrebuințarea lucrurilor spre folos este la oameni economie, iar la Dumnezeu pogorîre de voie a mării Sale.” (*n. aut.*)

zice: „Păcat nu a făcut, nici vicleșug nu s-a aflat în gura Lui” (Isaia 53:9). Deci – așa cum, la acea zicere, numirea „asemenea” nu înseamnă „după firea păcatului”, ci zice că Domnul nu a avut trupul păcatului – în același chip se înțelege „asemănarea” și aici, adică nu înseamnă „după firea omenei”, ci zice că Domnul nu s-a născut din împreunare de hârbat, ca ceilalți oameni, ci a fost fără de păcat; și că nu a fost om gol, precum sînt toți ceilalți oameni, ci a fost Dumnezeu și om împreună.¹

8 și cu chipul aflîndu-Se ca om,

Fiindcă a zis mai sus că Domnul „S-a deșertat pe Sine”, pentru a nu socoti cineva că deșertarea aceasta s-a făcut prefacere și schimbare a firii dumnezeirii, Apostolul zice aici că Dumnezeu-Cuvîntul, rămînînd neschimbat și ceea ce a fost după dumnezeire, a luat ceea ce nu era, adică omenia. Și firea dumnezeirii nu s-a prefăcut, ci „s-a făcut în chip”, adică în trup, fiindcă „a se închipui” este însușire a trupului, nu a neînchipuitei dumnezeiri. Și, fiindcă mai sus a zis că Domnul a luat „chip” de rob, adică „fire”, aici a cutezat a zice și că S-a făcut „în chip” de rob, căci „chipul” robului arată forma robului. Și potrivit a zis și aceasta: „ca om”, fiindcă Hristos nu era unul din oamenii mulți,

¹ După dumnezeiescul Ioan Damaschin, Hristos avea în chip deosebit de noi, oamenii cei goi, chiar și patimile ce se numesc „firești” și „neprihănite”, care nu sînt în stăpînirea noastră, care au intrat în viața omenească din osîndirea călcării poruncii [date lui Adam], precum: foamea, setea, osteneala, durerea, lacrima, stricăciunea, temerea, nevoința și însăși moartea. Și aceasta pentru că:

1) Noi le ispitim pe acestea de silă, fără a le voi, ca pe niște certări ale păcatului strămoșesc cu care ne-am zămislit, flămînzind și însetînd din nevoia firii noastre stricate. Iar Hristos, fiindcă nu S-a zămislit cu păcatul strămoșesc, atunci nici nu a primit aceste patimi ca pe o pedeapsă a aceluia păcat, ci le-a luat asupra Sa ca să le sfințească, să le biruie și să ni le facă lesne de biruit și nouă. De aceea, nu cerca acestea de nevoie, nici de silă, ca noi, ci vrînd și cu stăpînire de Sine. Pentru aceasta a zis dumnezeiescul Ioan Damaschin: „Cu adevărat, patimile noastre cele firești erau întru Hristos și după fire, și mai presus de fire. Acelea se mișcau întru El după fire fiindcă El da loc ca trupul să le pătumească pe ale sale [ale trupului], și mai presus de fire, fiindcă patimile firești ce erau întru Domnul nu biruiau voia Lui. Pentru că la Dînsul nimic nu se vede să fi fost silit, ci toate de voia Sa, căci cu voia a flămînzit, cu voia a însetat, cu voia S-a temut, cu voia a murit” (*Despre credință*, cartea a 3-a, capitolul 67).

2) Pentru că noi, toți oamenii cei goi, ispitim neprihănitele patimi zise mai sus cu prihănire și cu păcat, întrebuiîndu-le sau afară de vreme, sau fără măsură, sau fără bună-întrebuițare, sau fără chip și – în scurt – le întrebuițăm cu multe covîrșiri, sau lipsuri sau cu rele întrebuițări. Iar Domnul Iisus le întrebuițea fără păcat și cu neprihănire, și numai El le avea cu adevărat, chiar după numire, „neprihănite”. (*n. aut.*)

ci „ca” unul din ei. Căci Dumnezeu-Cuvîntul nu S-a prefăcut *în om*, ci, Dumnezeu fiind, S-a arătat *ca om*; și neînchipuind fiind, S-a făcut sub închipuire. Prin urmare, nu a fost om gol, ca ceilalți oameni, ci Dumnezeu și om împreună. Iar unii Părinți tâlcuiesc zicerea „ca om” prin: „om cu adevărat”, precum zice și Evanghelistul Ioan: „Și am văzut slava Lui, ca a unuia născut din Părintele” (Ioan 1:14), în loc de: Am văzut slava Lui, slava cuvenită adevăratului și singurului născut Fiu al Părintelui. Drept aceea, zicerea „ca” înseamnă aici îndoire și asemănare – precum am tâlcuit noi – dar și adevărire și hotărîre fără îndoială, precum tâlcuiesc unii.

***S-a smerit pe Sine, ascultător facîndu-Se pînă la moarte,
și încă moartea de cruce.***

Aici, Pavel zice iarăși că Hristos „S-a smerit pe Sine”, ca să nu se creadă că S-a pogorît și S-a smerit de silă. Dar Arienii spun că, iată, Pavel zice că Hristos „S-a făcut ascultător Părintelui Său”. La aceasta, răspundem: Și ce necuviință urmează din aceasta, o, nebunilor? De multe ori, și noi ascultăm de prietenii noștri, de cei ce sînt întocmai cu noi, și ascultarea aceasta nu ne face mai mici decît ei. Tot așa, și Hristos, ca Fiu de aceeași ființă cu Tatăl, a ascultat de Părintele Său cu voia, ca, prin ascultarea aceasta, să arate curăția ce o are față de Părintele. Căci a-l cinsti pe tatăl său este însușire a fiului celui curat și adevărat. Vezi însă – o, cititorule! – cîte covîrșiri de smerenie zice Pavel că a arătat Fiul lui Dumnezeu: 1) că S-a făcut rob, 2) că a primit a lua moarte și 3), care este și mai mare, că a luat moarte necinstită și ocărită, căci zice: „pînă la moarte, și încă moarte de cruce”, adică moarte blestemată, căci „blestemat este tot cel spînzurat pe lemn – zice Dumnezeu” (Deuteronomul 21:25), moarte necinstită, moarte rînduită pentru oamenii cei fără de lege.

***9 Pentru aceasta L-a și prea-înălțat Dumnezeu pe El
și I-a dăruit Lui numele cel mai presus de tot numele;***

Cînd vorbește despre trupul și înomenirea lui Hristos, Pavel spune fără frică toate cele smerite ale aceluia, fiindcă firea trupului le-a primit, iar nu firea dumnezeirii. De aceea și tu – o, cititorule! – cînd auzi de aceste însușiri smerite și de patimi, să le pui în seama firii trupești a unuia Hristos, nu în aceea a firii Sale dumnezeiești. Și să nu-L deosebești pe unul Hristos după ipostas, fiindcă Hristos este unul și același, Care a pătimit după firea omeniei, iar după firea dumnezeirii a rămas fără patimă. Însă care este numele dăruit firii omenești a unuia

Hristos¹? Este numele „Fiu al lui Dumnezeu”, numele de „Dumnezeu”.² Fiindcă unul Hristos, Cel născut ca om, S-a numit „Fiu al lui Dumnezeu” cum a zis

¹ Mai aceleași cu Pavel le zice și căpetenia Petru, în *Faptele Apostolilor*, că Dumnezeu L-a făcut pe Iisus (după omenie adică) Domn, și Uns (adică împărat – după cum tâlcuiește Sfântul Grigorie al Nisei, în *Cuvîntul al 5-lea asupra lui Evnomie*) după Patimă și după Cruce și că L-a înălțat cu slava Sa, astfel: „Cu încredințare să știe deci toată casa lui Israel că Dumnezeu, pe Acest Iisus pe Care voi L-ați răstignit, L-a făcut Domn și Hristos” (*Fapte* 2:36); și iarăși: „Deci, înălțîndu-Se prin dreapta lui Dumnezeu și primind de la Tatăl făgăduința Duhului Sfînt, L-a revărsat pe Acesta, cum vedeți și auziți voi” (la fel, stih 33). Iar dumnezeiescul Grigorie al Nisei arată în scurt că Hristos, după dumnezeire adică, are „numele cel mai presus de tot numele”, iar după omenie este închinat de toată făptura. Căci Același are și „numele cel mai presus de tot numele”, și numele cel omenesc „Iisus” este închinat de către toată făptura” (*Cuvîntul al 5-a împotriva lui Evnomie*). (n. aut.)

² Așa tâlcuiește Teologul Grigorie acest „nume mai presus de tot numele”, zicînd: „Și ce este mai mare pentru smerenia omenească decît a se împleti cu Dumnezeu și a se face Dumnezeu din unire? Și atîta a se cerceta aceasta de răsăritul cel din înălțime, încît și Sfîntul ce S-a născut a Se numi «Fiu al Celui Preaînalt» și a l se dăruî Lui «numele cel mai presus de tot numele»? Și acesta ce altceva poate fi decît numai «Dumnezeu»? Și tot genunchiul a se pleca Celui ce S-a deșertat pentru noi și Care a amestecat «chipul dumnezeiesc» cu «chipul robului»? Și a cunoaște toată casa lui Israel că Dumnezeu L-a făcut pe Acesta Domn și Hristos? Căci acestea s-au făcut cu lucrarea Celui născut și cu buna-voința a Născătorului” (*Cuvîntul al doilea despre Fiul*).

Ci și Teodorit zice că aici unii au tilcuit „numele” prin „slavă”. Și el înțelege că aceasta este ceea ce a zis Pavel în epistola către Evrei, adică: „Cu atît mai bun făcîndu-Se (Hristos) decît Îngerii, cu cît a moștenit nume mai osebit decît dinșii. Căci căruia dintre Îngeri i s-a zis cîndva: «Fiul Meu ești Tu, Eu astăzi Te-am născut»? Și iarăși: «Eu Îi voi fi lui Tată, și Acela Îmi va fi Mie Fiul» (*Evrei* 1:3-5)?”

Iar Grigorie al Nisei zice: „Curăția dogmelor adevărului Îl socotește pe Dumnezeu «Cel ce este», căci nici cu numire, nici cu gîndire, nici cu vreo altă socotință oarecare nu este cu puțință a-L pricepe. Negreșit este nespus și mai presus de toată însemnarea prin cuvinte a avea un nume despre cunoașterea firii Sale, El singur fiind «mai presus de tot numele», pe care l-a și dăruit cu adevărat Celui unul născut, pentru că «toate cîte are Părintele sînt și ale Fiului»” (*Cuvîntul 1 împotriva lui Evnomie*). Iar dumnezeiescul Hrisostom zice că „numele cel mai presus de tot numele” este slava cea mai presus de toată slava și vestea cea mai presus de toată vestea dăruită lui Hristos pentru patima morții. Întru o unire cu dumnezeiescul Hrisostom zic și *Dumnezeiștile Scripturii* că Domnul a cerut cu adevărat slava omeniei Sale mai înainte de pătîmire, zicînd: „Slăvește-Mă, Părinte, lingă Tine cu slava pe care o aveam lingă Tine mai înainte de a fi lumea!” (*Ioan* 17:5), și că a luat-o după pătîmire și după înviere. De aceea zice: „Datu-s-a Mie toată stăpînirea în cer și pe pămînt” (*Matei* 28:18) și: „Au nu trebuia ca Hristos să pătimească acestea și să intre întru slava Sa?” (*Luca* 24:16). Și iarăși zice Pavel: „Iar pe Cel cu pușîn mai mic decît Îngerii Îl vedem, pe Iisus, încununat cu slavă și cu cinste pentru patima morții” (*Evrei* 2:9). Pentru aceasta, și Îngerii, și Bătrîni, și cele patru Vietăți ziceau în cer acestea: „Vrednic este Mielul cel pecetluit a lua puterea, și bogăția, și înțelepciunea, și țaria, și cinstea, și slava și binecuvîntarea!” (*Apocalipsa* 5:2)

și Arhanghelul Gavriil către Preacurata Fecioară: „Pentru aceasta, și Sfîntul ce Se va naște¹ Se va chema «Fiul lui Dumnezeu» (Luca 1:35)”.

**10 ca întru numele lui Iisus tot genunchiul să se plece,
al celor cerești, al celor pămîntești și al celor dintru adînc.**

Adică: Toată lumea – și Îngerii cei cerești, cu oamenii cei pămîntești și cu demonii cei dintru adînc, și dreptii, și păcătoșii, și cei bine-cinstitori de Dumnezeu și toți păgînii – se va supune și va cădea înaintea înfricoșatului nume al lui Iisus Hristos. Căci și demonii, și necredincioșii vor cunoaște numele, slava și puterea lui Iisus în ziua Judecării, și vor cădea siliți ca niște robi înaintea Lui și I se vor închina, neputînd a se lupta mai mult împotriva adevărului. Căci, dacă demonii îi ziceau lui Iisus încă mai înainte de vremea Judecării: „Te știm pe Tine cine ești” (Luca 4:35), cu cît mai virtos au să-L recunoască atunci pe Iisus și au să se teamă de puterea Lui!² Iar Teodorit zice că „cei din adînc” sînt morții. Vezi și tîlcuirea zicerii: „cînd va strica toată începătoria, și

Iar Sfîntul Chiril al Alexandriei, tîlcuind aceasta, zice: „Fiindcă Cuvîntul lui Dumnezeu, Cel unul născut, fiind Dumnezeu, S-a deșertat pe Sine din Dumnezeu – după *Scripturi* – pogorîndu-Se pe Sine întru ceea ce nu era. Și, intrînd în acest trup neslăvit, în «chipul robului» a fost, făcîndu-Se ascultător lui Dumnezeu-Părintele pînă la moarte. Deci se zice că «S-a prea-măltat» – ca și cum nu ar fi avut [prea-înălțarea] – numai pentru omenie. Și ia în dar «numele cel mai presus de tot numele» – după glasul Fericitului Pavel – însă nu ca și cînd nu l-ar fi avut dintru început. [...] ci [prin aceasta] trebuie să se înțeleagă întoarcerea acestuia la Cel ce îl avea din început, și după ființă și fără despărțire, fiindcă și zice Cel ce, din iconomie, Se ascunsese în mica vrednicie a omeniei: «Părinte, slăvește-Mă cu slava pe care o aveam la Tine mai înainte de a fi lumea!» (Ioan 17:5).” (n. aut.)

¹ Aduagă aici pentru aceasta și: „Sfîntul ce se va naște din tine” – precum a cunoscut zicerea Sfîntul Efrem. Și vezi la capitoul 4 al celei către Galateni, stih 4, în subînsemnare. (n. aut.)

² Dulcele, și prea-doritul și mintuitorul nume al lui Iisus nu este omenesc, ci dumnezeiesc și ceresc, și Părintele cel fără de început I l-a pus Fiului Său celui întrupat și prin porunca Lui (a Părintelui) a adus cunoștința acestuia de la ceruri Arhanghelul Gavriil către Fecioara Maria, precum mărturisește atît Nichita al Serilor (în tîlcuirea *Evangheliei* lui Matei 1:21), cît și dumnezeiescul *Evanghelist* Luca, zicînd: „Căci, iată, vei zămisi în pîntece, și vei naște fiu și vei chema numele Lui «Iisus»” (capitolul 1:31). Iar numele acesta – după Coresi – [...] este evreiesc, trăgîndu-se din rădăcina „iaha”, și însemnează „a mintuit”. De aici, se zice „Iehua”, adică „mintuitor”, precum s-a zis că: „Acesta va mintui norodul Său de păcatele lor” (Matei 1:21). Iar acesta este adevăratul nume al Mesiei, după Augustin (în tîlcuirea epistolei întîii a lui Ioan) și cuprinde toată iconomia întrupării, și înțelepciunea, și puterea, și bunătatea și pronia lui Dumnezeu. Și – în scurt – este o cuprindere de toate numirile lui Dumnezeu către cele din afară. Vezi despre acest prea-dăruit nume ce am zis în cartea *Războiul nevăzut*, la foaia 320, și în cartea *nevoinelor duhovnicești*, la foaia 222, ca să nu zicem acestea și aici. [...] (n. aut.)

toată stăpînirea și puterea" (1 Corinteni 15:24) și a zicerii: „că toate le-a supus sub picioarele Lui” (la fel, stih 27). Chiar aceasta zisă aici de Pavel, o zice și Ioan în *Apocalipsa*: „Și toată făptura care este în cer, și pe pămînt și sub pămînt și în mare și toate cîte sînt în acestea le-am auzit zicînd: Celui ce șade pe tron și Mielului fie binecuvîntarea, și cinstea, și slava și puterea, în vecii vecilor!” (*Apocalipsa* 5:13). Însemnează că Sfîntul Grigorie al Nisei voiește să arate prin cuvintele acestea ale lui Pavel cele patru părți ale crucii: prin „cele cerești”, înălțimea; prin „cele din adînc”, adîncimea; iar prin „cele pămîntești”, lățimea și mărimea. [...] (*Cuvîntul Catehetic*, capitolul 32).

11 Și toată limba va mărturisi că Domnul Iisus Hristos este întru slava lui Dumnezeu-Părintele.

Adică: Toți Îngerii și oamenii să zică cuvîntul acesta, că Iisus Hristos este Domnul și Dumnezeu. Iar din aceasta – că „este întru slava Părintelui”, anume că Părintele are Fiul slăvit ca Acesta, Căruia toate I se supun – vezi – o, cititorule! – că slava și lauda Fiului cel unul născut este totodată slavă și laudă a Părintelui? Drept aceea, dimpotrivă, micșorarea și necinstirea Fiului este micșorare și necinstire a Tatălui.¹

12 Drept aceea, iubiții mei, precum totdeauna ați ascultat,

Se cuvîne ca sfaturile și îndemnurile să se facă împreună cu laude, căci, cînd sfaturile sînt unite cu oarecari laude, se primesc de oameni mai cu lesnire. De aceea, și Pavel îi laudă aici pe Filipeni, numindu-i „iubiți” și zicîndu-le:

¹ Marele Vasile zice că „numele cel mai presus de tot numele și mărturisirea tuturor limbilor s-a dat omenirii lui Hristos, și nu dumnezeirii. Căci, dacă Părintele ar fi dăruit acestea Fiului ca lui Dumnezeu, nu le-ar fi dăruit mai înainte de înomenire, ci după înomenire, și atunci urmează ca Fiul să Se fi făcut după înomenire mai mare decît ceea ce era înainte de înomenire, lucru ce este prea fără de cuviință a se gîndi. Drept aceea, acestea se înțeleg pentru omenirea Sa, nu pentru dumnezeire.” (*Cuvîntul al 4-lea împotriva lui Evnomie*).

Iar fratele său, dumnezeiescul Grigorie al Nisei, zice despre „mărturisirea” aceasta așa: „Un chimval, mai presus de lume, este firea Îngerilor; alt chimval este făptura cea cuvîntătoare a oamenilor, dar păcatul l-a despărțit pe acesta de acela. Deci, cînd iubirea de oameni a lui Dumnezeu le va împreuna pe amîndouă unul cu altul iarăși, atunci va răsuna lauda aceea dintru amîndouă împreună, precum zice marele Apostol, că «toată limba va mărturisi – a celor cerești, și a celor pămîntești și a celor dintru adînc – că Domnul Iisus Hristos este întru slava lui Dumnezeu-Părintele». Făcîndu-se aceasta, graiul chimvalelor acestora va striga cîntarea de biruință asupra potrivnicului și pieirea lui” (*Cartea 1 la supra-scrierile Psalmilor*, unde se află zicerea: „lăudați-L pe El în chimvale bine-răsunătoare”). (*n. aut.*)

„precum totdeauna ați ascultat”, ca și cum le-ar zice: V-am arătat că Fiul lui Dumnezeu S-a făcut ascultător pînă la moarte de cruce, deci urmați și voi Aceluia, urmați-vă încă și pe voi înșivă, pentru că totdeauna v-ați arătat ascultători sfaturilor mele.

*nu numai întru înfățișarea mea,
ci cu mult mai virtos întru depărtarea mea,*

Zice: Atunci, arătați că ascultați și păziți sfaturile mele rușinîndu-vă de mine, fiindcă eram de față. Iar acum, dacă veți asculta și veți adăuga fapta bună, cu adevărat veți arăta că nu ascultați pentru mine, ci pentru Dumnezeu și pentru dragostea de Dumnezeu.

cu frică și cu cutremur lucrați mîntuirea voastră.

Zice: Creștinilor, nu vă rog pentru mine să vă lucrați mîntuirea „cu frică și cu cutremur”, ci pentru binele vostru. Fiindcă, fără frica de Dumnezeu, nu se săvîrșește nici un lucru bun, nici în meșteșugurile cele groase și trupești, nici întru cele duhovnicești și sufletești. Dar cum se va ivi frica aceasta de Dumnezeu? Așa, dacă vom socoti că Dumnezeu Se află de față pretutindeni, în fiecare loc, și că aude și vede nu numai faptele pe care le facem, ci și cugetările pe care le gîndim și le socotim. Pentru aceasta a zis dumnezeiescul David: „Slujiți Domnului cu frică și vă bucurați Lui cu cutremur!” (*Psalm 2:11*). Iar bucuria cu cutremur este cînd cineva, facînd binele cu frica lui Dumnezeu, are îndrăzneală în sufletul său și nu e înfruntat de conștiința sa că face vreo faptă afară de porunca lui Dumnezeu. Și a zis: „lucrați”, nu: „faceți”, adică: Faceți mîntuirea voastră cu multă osîrdie și sîrguință!¹

¹ Iar înțeleptul Fotie tâlcuiește zicerea aceasta a lui Pavel așa: „Se cuvine – zice – a ne teme și a ne cutremura cînd lucrăm mîntuirea noastră, ca nu cumva să ne amăgim și să cădem din mîntuire, de vreme ce multe sînt ispitele, mulți demonii cei vrăjmășuitori, pricină din care unora chiar nevointa faptei bune li s-a făcut răutate, pentru că li s-a făcut pricină de mîndrie. De aceea, se cuvine să ne lucrăm mîntuirea «cu frică și cu cutremur», căci, dacă Dumnezeu, Cel ce vede osîrdia noastră cea cu frică, nu ne-ar ajuta la fapta bună, însăși voia noastră nu va lua sfîrșit bun și lucrarea noastră nu se va socoti faptă și lucrare bună. De aceea, Cain, chiar dacă a voit și a lucrat bine aducînd jertfă lui Dumnezeu, totuși Dumnezeu nu a primit nici voinea lui, nici lucrarea și fapta lui. Pentru ce? Pentru că nu a fost cu frică și cu cutremur, și de aceea Dumnezeu nu i-a ajutat, și voia și lucrarea lui nu s-au încheiat întru sfîrșit bun.”

Zice și marele Macarie: „Deci e nevoie de nevointă și de amăruntită păzire a înțelepciunii ca să ne lucrăm mîntuirea cu frică, precum este scris: «Cîți v-ați făcut părtași ai Duhului lui Hristos, întru nici un lucru – nici întru cel mic, nici întru cel mare – să nu vă aflați cu defăimare (adică cu nebăgare de seamă), ca să nu ocăriți darul Duhului și să fiți dați afară din viața căreia v-ați făcut părtași acum»“ (*Cuvîntul 15, capitolul 4*).

13 Căci Dumnezeu este Cel ce lucrează întru voi și ca să voiți, și ca să lucrați,

Fiindcă mai sus a zis: „cu frică și cutremur”. pentru a nu se înspăimînta Filipenii, Pavel zice aici așa: Nu vă speriați, fraților, de ceea ce v-am zis, fiindcă nu am zis-o ca să vă speriați și să slăbiți din calea faptei bune și a mîntuirii voastre, nu! – ci ca să luați aminte de sine-vă. Căci, dacă veți lua aminte și vă veți păzi, negreșit Dumnezeu va lucra toate cele spre mîntuirea voastră. Pentru că Dumnezeu este Cel care ne dă osîrdia să voim și să iubim binele și El este Cel care și aduce la sfîrșit priincios lucrarea binelui ce îl facem. Căci Dumnezeu lucrează întru noi și voința, adică ne ajută să voim binele, și crește voința noastră către bine și o aprinde spre a lucra mai cu fierbințeală binele. Aceasta se înțelege încă și într-alt chip: căci – de vreme ce Dumnezeu adaugă sfîrșitul la orice lucrare bună, iar noi, oamenii, văzînd că lucrurile se săvîrșesc de Dumnezeu, întindem întru ele și voința noastră și le iubim mai mult – pentru aceasta zice Pavel că voința se lucrează întru noi de către Dumnezeu, adică: tu ai voit să faci un lucru bun, și a-i început a-l face și, dacă vezi că acest

Ci și Coresi zice că se cuvine a ne lucra mîntuirea „cu frică și cu cutremur”, pentru că: 1) Nu știm dacă ne aflăm în darul lui Dumnezeu. 2) Nu știm dacă cele ascunse ale inimii noastre sînt curate, nici nu cunoaștem patimile ce se încuibează acolo. 3) Pentru că „judecățile Domnului sînt adînc mult”, și unele sînt judecățile noastre, și altele cele ale lui Dumnezeu. De aceea Îl ruga și David pe Dumnezeu să nu intre întru judecată cu robul său, adică să nu-l judece după faptele și cugetările lui. Aproape același lucru îl zicea și Iov, cu alte cuvinte: „Mergi de la mine, că deșartă este viața mea!” (*Iov* 7:16); și iarăși: „Dacă ar fi să se certe cu El, din o mie de cuvinte, n-ar putea să-l răspundă nici la unul singur” (*Iov* 9:3). 4) Pentru că multă este neputința și schimbătatea trupului, prin care „gîndul omului este plecat spre cele rele din tînețele sale”. 5) Pentru că avem vrăjmași și pizmători cu totul prea-răi și neadormiți. Pentru aceasta, și Pavel zicea: „Îmi chinuiesc trupul și îl robesc, ca nu cumva, propovăduind altora, să mă fac netrebnic eu însumi” (*1 Corinteni* 10:27). Căci frica aceasta lucrează stîmire întru dar și mîntuire, căci, de vreme ce toată lumea este plină de cursele diavolului și întru fiecare lucru sînt ascunse lațurile păcatului și ale patimilor, atunci ticălosul om se cuvine a umbla cu frică și a tremura la fiecare pas și mișcare, ca nu cumva să se prindă în vreo cursă. Căci cu o astfel de frică umblă și zboară și vietățile cele cu patru picioare și păsările zburătoare, și totuși, ticăloasele, nu pot scăpa de cursele ascunse ale vînătorilor. De aceea, pe de o parte, Solomon ne sfătuește așa: „Să nu dai somn ochilor tăi, nici să dormiteze genele tale, ca să te mîntuiești ca o căprioară din cursă și ca o pasăre din lațuri” (*Pilde* 6:5). Iar Sirah, pe de altă parte, zice: „Cunoaște cum treci prin mijlocul curselor și cum umbli printre străjile cetății” (*Sirah* 9:13). Ia aminte însă că – după marele Vasilie – este și frică vrăjmașuitoare, despre care zice David: „De frica vrăjmașului izbăvește sufletul meu!” (*Psalmi* 63:2), frica vrăjmașă fiind aceea ce face întru noi temerea de moarte, care ne înduplecă a ne infricoșa de covîrșirile fețelor. De o astfel de frică voiește Domnul a nu ne teme noi, zicînd: „Nu vă temeți de cei ce omoară trupul!” (în tîlcuirea evangheliei lui Matei, capitolul 10:28), (*n. aut.*)

lucru al tău bine-sporește și ia sfârșit bun. atunci vei iubi mai mult lucrul acela. Iar dacă vezi că el nu merge bine și nu ia sfârșit bun, voia ta amorțește și oboșește despre acela. Deci, de vreme ce sfârșitul fiecărui lucru se face de la Dumnezeu, iar sfârșitul la rîndul lui îndeamnă și aprinde voința noastră către acel lucru, atunci cu dreptate zice Pavel că a voi¹ ni se dă de la Dumnezeu. Sau, Pavel zice că a voi se lucrează întru noi de la Dumnezeu și din multa bună-cunoștință și din așezarea noastră mulțumitoare către Dumnezeu, precum numește „daruri ale lui Dumnezeu” și faptele și isprăvile cele bune (și vezi la capitoul 12 al celei către Romani și la stihul 26, capitoul 1, al acestei trimiteri), nu ca să surpe stăpînirea de sine-și a omului [„libertatea”, *n. m.*], ci vrînd a ne face să mulțumim totdeauna lui Dumnezeu și să-I afierosim Lui toate faptele noastre bune. Vezi însă cuvintele lui Pavel [...], care a zis: Dumnezeu le lucrează pe toate întru voi, cei care vă lucrați mîntuirea *cu frică și cu cutremur* [*s. m.*], întru voi – zic – și întru cei asemenea cu voi.

¹ Acestea le zice acest dumnezeiesc părinte (Teofilact). Tu însă – o, cititorule! – să știi că, după marele Vasilie, voia și libertatea omului a schiopătat după strămoșescul păcat și nu se mai poate mișca de la sine-și spre bine, dacă nu va fi pomită de însuși darul și lucrarea lui Dumnezeu. Căci – de vreme ce, în rai, Adam se putea porni spre bine și a păzi porunca, dar nu a voit – acum omul voiește a se porni spre bine, dar nu poate. Și mai ales spre binele cel adevărat al credinței și al faptei bune, care ajută spre veșnica mîntuire are trebuință [voia noastră] a fi mișcată de Dumnezeu. De aceea a zis Solomon: „și se gătește voia de la Domnul” (*Pilde* 8:35). Ce zic? Încă și mintea însăși, care este mai întii decît voia, nu poate înțelege și încheia de sine-și binele, fără a fi luminată de către începătorul dar al lui Dumnezeu. Și aceasta o mărturisește același Apostol, zicînd: „nu că am fi în stare a socoti ceva de la noi înșine, ci destoinicia noastră este de la Dumnezeu” (*2 Corinteni* 3:5). Căci zic teologii – și mai ales Grigorie Teologul, în stihurile sale – că, precum cele zburătoare nu se pot mișca fără aer și peștii fără apă, tot așa nici omul nu poate a înțelege, sau a voi sau a face binele fără darul și ajutorul dumnezeiesc, cum a zis Domnul: „Fără Mine, nu puteți face nimic” (*Ioan* 15:5). De aceea s-au și anatematizat și s-au doborît ca eretici, de canoanele sfîntului sobor din Cartagena, Pelagienii, care zic că de stăpînirea de sine-și a omului atîrnă toată mîntuirea lui. De asemenea, și cei pe jumătate Pelagieni – care ziceau că începutul mîntuirii se naște din stăpînirea de sine-și, fiind trebuință a urma și darul, acesta povăluind însă abia la urmă – și aceștia se surpă din această zicere a Apostolului: „Dumnezeu este Cel ce lucrează întru voi și pe a voi, și pe a lucră”, și din canonul 124 al aceleiași sobor. [...] De aceea zice și înțeleptul Meletie Pigas, tilcuind zicerea aceasta a Apostolului: „Acesta este Cel ce lucrează toate întru toți, Acesta, celor ce voiesc și aleg, le dă a alege. Căci – zice Grigorie – a alege cele ce se cuvine este dar dumnezeiesc. Dumnezeu dăruiește și credința, căci credința este dar dumnezeiesc și a vufie dată de Dumnezeu. Dumnezeu dă și puterea, căci El însuși e Cel ce vă întărește, căci zice: «Toate le pot întru Hristos, Cel ce mă întărește pe mine.» Deci El însuși este «Cel ce lucrează întru noi și pe a voi, și pe a lucra, pentru buna-voință»” (*Despre Creștini*, cartea 1). Și acesta zice iarăși: „Căci – dacă vechiul Adam, stînd întreg, și sănătos și puternic a sta, de sine-și a căzut – cum, căzînd și făcîndu-se întru neputință, se va putea scula de sine-și, fără ajutorul și darul Noului Adam? [...] Deci – de vreme ce, fără darul lui Dumnezeu, nu a putut păzi mîntuirea pe care o luase – cum poate cîștiga iarăși ceea ce a pierdut, fără darul lui Dumnezeu?” (la fel). (*n. aut.*)

pentru buna-voință.

Adică: De aceea lucrează Dumnezeu întru voi și pe a voi, și pe a lucra, pentru a săvârși întru voi, Creștinii, buna Lui voință, ca să viețuiți precum voiește și dorește El. Deci și din aceasta aveți îndrăzneala și nu vă temeți, fiindcă Dumnezeu cu adevărat voiește a vă ajuta să viețuiți drept și cu fapte bune, dacă nu pentru altceva, atunci măcar pentru că El Însuși o voiește și o dorește.

14 Toate faceți-le fără cîrtire și fără îndoite cugetări,

Cînd nu-l poate opri pe om cu desăvîrșire de la bine și de la fapta bună, diavolul vîră într-însul mîndrie sau slavă deșartă, adică îl indeamnă să se mîndrească și să se mărească în zadar pentru binele făcut. Sau, dacă nu poate să-l arunce nici în acestea, îl face pe om să cîrtească, și să se îndoiască, și să nu creadă pentru binele ce-l face și, din cîrtire și necredință, îl face sau să fie lipsit de plata binelui aceluia sau să se lenească și să nu mai lucreze cu osîrdie, precum se cuvine.¹ Deci – de vreme ce Creștinii din Filipi se aflau totdeauna în primejdii și în ispite, și, din ispite, mulți se răstoarnă în cîrtiri și în hule, fiind nerăbdători – Apostolul le zice aici așa: Creștinilor, să faceți toate lucrările voastre fără de cîrtire, căci cel ce cîrtește este nemulțumitor și hulitor către Dumnezeu. Iar „îndoite cugetări” numește îndoirea, stînjinirea și imputinarea care se întîmplă cînd cineva voiește a împlini vreo poruncă a lui Hristos, dar se îndoiește, zicînd întru sine-și: Oare, dacă voi face această poruncă, voi avea plată de la Dumnezeu, sau ba? Oare este bine a face această faptă bună? – și altele asemenea. Așadar, nu se cuvine a se îndoii cineva întru acestea, ci a face porunca lui Dumnezeu fără îndoială și cu nădejde. Și, măcar de ar urma osteneală, măcar altă greutate, să nu se stînjenească și să nu se îndoiască întru cugetarea sa.

15 ca să vă faceți fără prihană și întregi,

Adică: Să fiți neprihăniți și curați întru toate, căci a cîrti cineva cînd face porunca lui Dumnezeu nu este mică greșeală și prihănire. Aici însă, Apostolul nu le-a zis Filipienilor precum Corintenilor – că celor ce cîrtesc li se cuvine

¹ Pentru aceasta, înțelepțește a zis dumnezeiescul Ioan Scărarul cuvintele acestea vrednice de pomenit: „Trei gropi ne sapă demonii. Și mai întîi ne dau luptă ca să oprească a se face binele; al doilea, după întîia lor înfringere, ca acesta să nu se facă după Dumnezeu; iar cînd nu se norocesc nici de aceasta, atunci furii, sînd asupra liniștit în sufletul nosru, ne fericesc ca și cum am viețui după Dumnezeu” (Cuvîntul 26, despre dreapta-judecată sau deslușire). Și Solomon sfătuiește să ne păzim de nefolositoarea cîrtire, zicînd: „Păziți-vă dar de nefolositoarea cîrtire!” (Înțelepciunea lui Solomon 1:11). Vezi și subînsemnarea stihului 10, capitolul 10, al celei dintîi către Corinteni, unde vei afla zicerea lui Avva Isaac despre cîrtire. (n aut.)

muncă și pedeapsă: „Nici nu cîrțiți, precum unii dintr-înșii (adică dintre Evrei în pustie) au cîrțit și s-au pierdut de pierzătorul” (1 Corinteni 10:10) – nu le-a zis așa Filipenilor, fiindcă lor le vorbește ca unor fii slobozi, iar nu ca unor robi necunosători. Ascultă încă și cele următoare:

fii ai lui Dumnezeu neprihăniți,

Drept aceea, a cîrți este însușire de robi, nu de fii ai lui Dumnezeu, slobozi și nobili. Căci care fii cîrtește cîndva ostenind întru poruncile tatălui său pentru binele său? Negreșit, nici unul!

în mijlocul unui neam sucit și răzvrătit,

Știu – zice – că oamenii suciți și răzvrățiți care vă vrăjmășuiesc sînt mulți și că aceia vă silesc să cîrțiți. Ci mai ales atunci este lăudat cineva, cînd, chiar îndemnat fiind de alții spre a cîrți, nu cîrtește, ci rămîne mulțumind lui Dumnezeu.

*între care vă vedeți ca niște luminători în lume,
16 cuvînt de viață ținînd,*

Zice: Precum strălucesc luminătorii întru întuneric, așa și voi, Creștinii, străluciți întru oamenii cei suciți și răzvrățiți, cînd sînteți simpli întru socotință și fără răutate. Așadar, sîrguiți-vă totdeauna mai mult să străluciți între dinșii, ca niște luminători! – căci zicerea: „să arătați”, socotesc că nu este grai hotărîtor, ci poruncitor. Iar „cuvînt de viață ținînd” înseamnă: Avînd întru sine-vă sămînța de viață și urmînd a viețui, fiindcă încă de aici ați luat arvuna mîntuirii. Sau: Precum luminătorii cei simțiți, soarele și luna, luminînd făptura, înviorează trupurile cu căldura lor, tot așa și voi, Creștinii, sîrguiți-vă a fi celorlalți oameni credincioși putere înviorătoare și împărtășitoare de viață și de mîntuire.¹

spre lauda mea în ziua lui Hristos,

Zice: Atîta să fie fapta voastră bună, încît nu numai pe voi să vă aducă la viață și la mîntuire, ci și pe mine, învățătorul vostru, să mă facă mai strălucit și mai slăvit în ziua Judecării.

¹ Teodorit tilcuieste zicerea: „cuvînt de viață ținînd” în loc de: „luînd aminte la cuvîntul vieții”, căci, scriîndu-i și lui Timotei, Pavel a zis așa: „Ține-te pe sine-ți (adică: «ia aminte») și învățatura” (1 Timotei 4:14). Iar de se va tilcui așa, e de datorie a se scrie: „de cuvîntul vieții ținîndu-vă”. (n. aut.)

că nu am alergat în deșert, nici nu am ostenit în deșert.

Zice: Aceasta este lauda mea, că v-am învățat și v-am făcut Creștini desăvârșiți, și că osteneala ce am făcut-o la voi, învățându-vă prin evanghelie, nu s-a făcut deșartă și zadarnică.

*17 Ci, deși mă jertfesc pentru jertfa și slujba credinței voastre,
mă bucur și împreună mă bucur cu voi toți.*

Zice: Și de voi muri – căci „jertfa” numește moartea – mor însă după „jertfa și slujba credinței voastre”, adică: Mai întâi, v-am jertfit și v-am ales slujbă și înainte-punere lui Hristos, fiindcă v-am făcut credincioși Creștini, și apoi mor eu. Nu mă întristez pentru aceasta, căci mor, ci mai ales „mă bucur” și „mă bucur împreună cu voi toți”, pentru că mă fac jertfă și prinos lui Hristos. Și mă bucur împreună cu voi pentru că aduc lui Hristos, ca o jertfă, credința voastră.¹

18 Pentru aceasta, bucurați-vă și voi

La fel – zice – bucurați-vă și voi, pentru că v-ați adus de mine jertfa lui Hristos prin credință.

și împreună cu mine bucurați-vă!

La fel, bucurați-vă și voi împreună cu mine, fiindcă vreau să mă aduc jertfa lui Hristos, și mă bucur și mă veselesc pentru aceasta.

¹ După Fotie, zicerea aceasta: „deși mă jertfesc pentru jertfa și slujba credinței voastre”. se poate înțelege așa: Mă jertfesc pentru jertfa și slujba credinței voastre și mă bucur cu adevărat. fiindcă bucuria învățătorului este desăvârșirea ucenicilor. Și mă bucur că și voi, împlinindu-vă. dobândiți mare bucurie. Se vede însă că zicerea: „ci potrivit mă jertfesc” aduce altă înțelegere din afară, adică aceea că Pavel s-ar fi întristat de nu ar fi murit pentru jertfa și credința Filipenilor și a tuturor celorlalți Creștini. Ci [Fotie] zice că nici noima aceasta nu este necuviincioasă, fiindcă Pavel – care a spus mai înainte că judeca a fi mai de nevoie a mai rămâne în trup și în viața aceasta pentru sporirea și desăvârșirea ucenicilor – s-ar fi întristat negreșit dacă s-ar fi jertfit și ar fi murit mai înainte de a-i desăvârși pe aceia și a aduce ca jertfă lui Hristos credința lor. Se poate înțelege și așa: Ci, deși mă jertfesc de ispite, și de necazuri și de mucenicii, totuși mă bucur pentru jertfa și slujba credinței voastre. Iar Teodorit tilcuiește aceasta așa: Deși mă jertfesc pentru credința voastră, mă bucur și mă veselesc aducînd-o lui Dumnezeu ca pe o jertfă, și se cuvine ca și voi să vă împărtășiți cu mine de bucurie. Și acestea le zice mîngîindu-i și învățînd mărirea muceniciei, că are rînduială de aducere și jertfă de împăcare. (n. aut.)

**19 Și nădăjduiesc întru Domnul Iisus
a vi-l trimite pe Timotei curînd,
ca și eu să-mi fac inimă bună,cunoscînd cele despre voi.**

Așa cum afierosește lui Hristos toate lucrurile sale, tot astfel și aici afierosește Fericitul Pavel și trimiterea lui Timotei, și de aceea zice: „Nădăjduiesc întru Domnul că-l voi trimite la voi pe Timotei”, adică: Sînt prea-încredințat că Domnul Iisus va înlesni venirea lui, ca – precum voi aveți a vă face inima bună și a vă mîngîia după ce veți afla prin scrisoarea aceasta că lucrările mele au ajuns în sporirea și în creșterea evangheliei, iar cele ale vrăjmașilor credinței s-au întors spre înapoi – tot așa să-mi fac și eu inimă bună și să mă mîngîi, după ce, prin Timotei, voi afla că lucrările voastre se află bine.

**20 Căci nu am pe nimeni de un suflet cu mine
care să poarte grijă cu curăție de cele pentru voi,**

Aveam chip – zice – să trimit pe alt frate la voi, dar nici unul nu este întocmai la suflet cu mine ca acesta, adică Timotei, și nu este altul să poarte grijă pentru lucrările voastre precum port eu, fără numai Timotei, căci el va purta grijă pentru voi „cu curăție”, adică pămînteste. Vezi însă – o, cititorule! – ce purtare de grijă pămîntescă avea prea-iubitul de fii Apostol al Domnului pentru Creștini. Căci, cînd nu avea vreme a merge el însuși să-i cerceteze pe ucenicii și fiii săi duhovnicești, îi trimitea la dîșii pe alții, pentru ca ucenicii săi să nu se lenevească nici întru o vreme.

21 căci toți le caută pe cele ale lor, nu pe cele ale lui Iisus Hristos.

Adică: Toți își caută odihna lor, a fi păziți și fără primejdie. Căci nici unul dintre ceilalți frați nu va lua asupra-și cu înlesnire o atît de îndelungată călătorie pe uscat și pe mare pentru mîntuirea voastră, adică pentru Iisus Hristos. Pavel zice acestea, întîi, ca să-l laude pe Timotei și, al doilea, ca să-i învețe pe Filipenii care îl auzeau să nu caute odihna lor, căci cel ce caută odihna sa nu caută trebile lui Hristos. Vai! – cît sîntem de depărtați de Hristos noi, Creștinii de acum, pentru că totdeauna căutăm odihna și paza noastră, și nu voim a primi nici o ispită și necaz pentru Hristos.

**22 Iar cercarea lui o cunoașteți, căci a slujit în evanghelie
împreună cu mine ca un fiu cu părintele.**

Voi înși-vă – zice – sînteți martori că Timotei a slujit lingă mine ca un fiu lingă tatăl său, nu numai întru slujba trupului, ci și întru cea mult mai mare, adică în propovăduirea evangheliei. Drept aceea, trebuie să-l cinstiți și ca pe un fiu

al meu și. cu mult mai virtos, se cuvine a-l cinsti ca pe un slujitor și liturghisitor al lui Dumnezeu. Cu aceste cuvinte, Sfintul Pavel îl recomandă pe Timotei Filipenilor, atît ca să-i facă har acestuia, cît și Filipenilor, căci, de-l vor odihni și-l vor ocroti pe Timotei ca pe un vrednic de odihnă și de cinste, negreșit au să se folosească de cuvintele lui și astfel vor lua mai multă plată de la Dumnezeu.

**23 Pe acesta dar nădăduiesc să-l trimit
îndată ce voi vedea cele pentru mine.**

După ce voi vedea – zice – ce sfîrșit vor lua trebile mele, îl voi trimite pe acesta la voi „îndată”, adică în aceeași zi și ceas.

**24 Nădăduiesc însă întru Domnul
că și eu însumi voi veni la voi în grabă.**

Zice: Fraților, nu vi-l trimit pe Timotei pentru că eu m-am lepădat deocamdată să vin la voi, ci pentru că și eu nădăduiesc în Dumnezeu să vin. De aceea îl trimit mai înainte, ca să aflu cum vă aflați. Vezi însă – o, cititorule! – că Pavel atîrnă mergerea sa la Filipeni de Dumnezeu: „Nădăduiesc – zice – în Domnul” să vin, adică de va voi Dumnezeu – pentru că să ne învețe și pe noi să atîrnăm de Dumnezeu mișcările și pricinile noastre.¹

**25 De nevoie am socotit a-l trimite către voi și pe Epafrodit, fratele,
și împreună-lucrătorul, și împreună-ostașul cu mine,**

Dumnezeiescul Apostol îl trimite la Filipeni cu laude și cu orații și pe acest Epafrodit, ca și pe Timotei, pentru aceeași pricină zisă mai sus, adică pentru a purta și el de grijă cu curăție pentru îmbunătățirea Filipenilor, ca și Timotei. Și mai mare este împreună-ostașul decît împreună-lucrătorul, pentru că acesta din urmă ajută și împreună-lucreează la trebi care nu au primejdie de viață, iar cel dintîi se află negreșit împreună-luptîndu-se și împreună-nevoindu-se cu ceilalți ostași la primejdii și la ispite, precum și acest Epafrodit se lupta împreună cu Pavel, ostașul povățuitor întru propovăduirea evangheliei.

al vostru apostol și liturghisitor al trebuinței mele,

Adică: Pe cel trimis la mine de către voi, Filipenii, adică pe Epafrodit, pe acesta îl trimit și eu la voi și vi-l dăruiesc. Căci pe acest Epafrodit îl trimisese-

¹ Pentru aceasta, vezi tilcuirea zicerii: „voi veni însă în grabă la voi, de va voi Domnul” (I Corinteni 4:19) și a zicerii: „de va da voie Dumnezeu” (Evrei 6:3). (n. aut.)

ră Filipenii cu cele de trebuință lui Pavel. Sau, îl numește „apostol” ca pe un învățător ce le era lor.¹

*26 fiindcă era dorind a vă vedea pe toți și se mîhnea
pentru că ați auzit că s-a îmbolnăvit.*

27 Căci a fost cu adevărat bolnav aproape de moarte,

Zice: Știind că-l iubiți și că v-ați mîhnit pentru boala sa, Epafrodit dorește să vă vadă ca să vă bucure și să vă izbăvească de întristarea aceasta. Cu cuvintele acestea, dumnezeiescul Apostol inchipuie însă și altă înțelegere, dezvinovățindu-se către Filipeni pentru că-i trimite la dîșii pe Timotei și pe Epafrodit cu întârziere, după multă trecere de vreme, ca și cum le-ar zice: Nu pentru că m-am lenevit nu i-am trimis pe aceștia în grabă, ci pentru că pe Timotei îl țin și îl am lîngă sine-mi ca pe unul de un suflet cu mine, iar Epafrodit, la rîndul său, a fost bolnav și de aceea nu a venit cu mult mai înainte, căci boala lui a fost îndelungată și asemenea cu moartea, adică aducătoare de moarte.

ci Dumnezeu l-a miluit,

Ce zici acum, o, ereticule Maniheu? Dacă lumea este rea și viața din lumea aceasta este rea și pîngărită de sine-și, precum bîrfești tu, cum numește Apostolul aici „milă a lui Dumnezeu” a-l lăsa pe Epafrodit în viața aceasta? Ci ereticii Maniheii nu au ce răspunde la aceasta. Iar Creștinii poate ar întreba că – de vreme ce e bine a muri și a fi împreună cu Hristos, precum zicea același Pavel: „Căci mie – zice – a vieții îmi este Hristos și a muri cîștig” (*Filipeni* 1:21) – pentru ce acum numește „milă a lui Dumnezeu” a rămîne cineva în viața aceasta? La această întrebare răspundem fie că, dacă rămînea mai multă vreme în viață, Epafrodit urma să aducă mai multe suflete mîntuite la Hristos, fiind învățător și propovăduitor al evangheliei – mîntuirea sufletelor fiind mai de nevoie decît a muri cineva, precum a zis Pavel mai sus: „iar a mai rămîne în trup este de nevoie pentru voi” (*Filipeni* 1:24); fie, răspundem că Apostolul vorbește precum aveau obicei a vorbi cei ce ascultau cuvintele lui, și nu filosofează și nu vorbește cu amăruntul totdeauna. Căci – de vreme ce vorbea către oameni lumești, care se temeau de moarte – de aceea vorbește în acest chip, numind „milă a lui Dumnezeu” rămînerea în viața aceasta a lui Epafrodit. Și, de altfel, viața aceasta este un lucru bun de sine în osebire, pentru că

¹ Iar Teodorit zice „că l-a numit «apostol» pe Epafrodit ca pe unul căruia îi era încredințată purtarea de grijă a Filipenilor, fiind arătat că sub Epafrodit erau «episcopii» numiți la începutul scrisorii acesteia, adică cei ce împlineau rînduiala de presbiteri. Iar dacă era așa, urmează că Epafrodit era episcop al Filipenilor, precum am zis mai înainte.” (*n. aut.*)

dă celor ce viază vreme de pocăință și de a lucra faptele bune și mîntuirea lor. De aceea, și *Sfînta Scriptură* pune morțile fără de vreme în rîndul pedepselor și al certărilor, de care și David zicea: „Să nu mă duci întru înjumătățirea zilelor mele” (*Psalm 101:25*); și iarăși: „Bărbații singiurilor și ai vicleşugului nu își vor înjumătăți zilele lor” (*Psalm 54:27*); încă și Pavel zicea, în altă parte: „Pentru aceasta, între voi, mulți sînt neputincioși, și bolnavi și adorm (adică mor) mai înainte de vreme” (*1 Corințeni 11:30*). Căci viața cea viitoare nu este mai bună decît aceasta ca și cum aceasta ar fi rea [...] ci, decît aceasta, care e bună, aceea este mai bună.

și nu numai pe el, ci și pe mine,

Vezi – o, cititorule! – cum, și din cuvîntul acesta, Pavel îl face pe Epafrodit vrednic de cinstire și de evlavie între Filipeni? – fiindcă însănătoșirea și îndreptarea lui din boală o socotește și a sa milă și facere de bine de la Dumnezeu.

ca să nu am întristare peste întristare.

Adică: Dumnezeu m-a miluit și l-a însănătoșit pe Epafrodit ca, pe lângă întristarea suferită pentru boala lui, să nu mai primesc încă altă întristare, aceea pentru moartea lui.

*28 Deci l-am trimis pe acesta mai în grabă,
ca, văzîndu-l, voi să vă bucurați,*

Adică: L-am trimis fără întîrziere de vreme și fără zăbavă, ca să-l vedeți, și astfel să vă sloboziți de întristarea pe care ați primit-o pentru dînsul și să vă bucurați cu sufletul și cu trupul.

iar eu să fiu mai fără întristare.

Cum zice aici Pavel că va fi „mai fără întristare”? – adică: Dacă vă veți bucura voi, și eu mă voi bucura. Nu a zis: „și eu voi fi fără întristare”, ci: „mai fără întristare”, ca să arate că fericitul său suflet se afla totdeauna întru întristare, căci zice: „Cine este neputincios, și eu să nu fiu neputincios? Cine se smintește, și eu să nu mă aprind?” (*2 Corințeni 11:29*).

29 Deci așteptați-l întru Domnul cu toată bucuria,

Adică: Primiți-l cu toată buna primire cea după Dumnezeu, precum primește Dumnezeu. Sau, cum am zice: Primiți-l după vrednicie, precum se cuvine a

fi primiți de către Creștini sfinții și bărbații apostolești. Iar Pavel zice acestea pentru câștigul și folosul Filipenilor. fiindcă mai mult câștig are acela ce-i primește și le face bine sfinților decît sfinții ce sînt primiți și li se face bine de ei.

și pe unii ca acesta aveți-i întru cinste,

Pentru a nu arăta că numai lui Epafrodit îi face har și le zice să-l odihnească, Pavel adaugă aici obștește că se cuvine a-i primi și a-i cinsti pe toți aceia ce au aceeași faptă bună a lui Epafrodit.

*30 căci pentru lucrul lui Hristos s-a apropiat pînă la moarte,
trecîndu-și cu vederea sufletul,*

Filipenii l-au trimis pe Epafrodit la Pavel, în Roma, ca să-i aducă cele de trebuință, precum am zis întii. Mergînd însă la Roma, Epafrodit l-a aflat pe Pavel în primejdii, în legături și în temniță, cînd era lucru de primejdie a se apropia cineva și a vorbi cu el, din pricina vrăjmășiei, urii și mîniei împăratului Nero asupra lui. Deci Epafrodit a mers lingă Pavel și i-a slujit defăimînd toată primejdia și nebăgînd în seamă mînia împăratului; aceasta dar zice aici Apostolul. Vezi însă cum Pavel nu a zis: Epafrodit „și-a trecut cu vederea sufletul”, adică s-a aruncat pe sine-și în primejdie de moarte pentru mine – ci: „pentru lucrul lui Hristos”. Căci, deși nu a murit, aceasta Dumnezeu a iconomisit-o și l-a păzit; el însă a arătat alegerea sa, alegînd mai bine moartea pentru lucrul lui Dumnezeu. De aceea, și noi, Creștinii toți, să luăm pildă de la acest fericit Epafrodit și, cînd vedem că oamenii cei sfinți și învățători se află în primejdii, să nu luăm seama și să ne aruncăm în primejdii pentru dînșii, pentru că aceasta este paza și mîntuirea noastră, a ne arunca în primejdii pentru sfinți.

ca să plinească lipsa voastră în slujirea către mine.

Voi – zice – nu erați de față în Roma ca să mă slujiți, cu toate că mi-ați trimis cele de trebuință. Deci lipsa aceasta a voastră și neîmplinirea slujbei voastre către mine, ce se face cu mîinile și cu trupul, a împlinit-o dumnezeiescul Epafrodit, slujindu-mă în locul vostru, al tuturor. De aceea, este cu dreptate să dobîndească și el acum de la voi toți primire și dragoste, fiindcă el singur a împlinit datoria slujbei voastre, a tuturor. Vezi însă, iubitule, că Pavel numește ajutorul și slujba către sfinți „liturghie” și „lipsă”, ca să arate prin cuvintele acestea că Creștinii ce se află în odihnă și în slobozenie au datoria de a-i ajuta în tot chipul – și cu bani, și cu slujbă trupească – pe Creștinii ce se află în pri-

mejdii pentru credință, pentru porunca lui Hristos și pentru predaniile Bisericii; și că Creștinul ce nu-i ajută pe unii ca aceștia se lipsește și nu-și plinește datoria, precum lipsește și acela ce nu-și plătește dările obștești și slujbele împărătești, adică birurile. Și, dar, pentru a nu se mândri Filipenii că-i trimiseseră cele de trebuință și, din mândrie, să-și piardă plata, Apostolul a numit ajutorul trimis „liturghie”, adică slujbă, ca să-i facă să cugete smerit, fiindcă și-au plătit numai datoria, nefăcînd ceva mai mult.

CAPITOLUL III

1 Deci, frații mei, bucurați-vă întru Domnul!

De vreme ce Filipenii se aflau întru întristare – pentru că nu știau cum se află trebile învățătorului lor Pavel, și cum era propovăduirea lui și ce sfințit a luat boala de moarte a lui Epafrodit, cel trimis de dînșii – Pavel a dezlegat aceste gânduri întristătoare ale lor, fiindcă a zis mai sus că propovăduirea evangheliei sporește și merge spre creștere, că el însuși va veni la dînșii și că apostolul lor Epafrodit s-a făcut sănătos și se trimite la dînșii. De aceea, acum le zice după urmare: Deci bucurați-vă, frații mei, fiindcă de aici înainte nu mai aveți vreo pricină de întristare! Vezi însă – o, cititorule! – că Pavel îi numește pe Galateni „copilași” – fiindcă aveau trebuință de îndreptare, zicînd: „Copilașii mei, pe care iarăși mă chinuiesc a vă naște” (*Galateni 4:19*) – iar pe Filipeni îi numește „frați”, fiindcă le vorbește cu cinste. Și bine le-a zis să se bucure „întru Domnul”, căci a se bucura cineva după bucuria lumii nu este bucurie adevărată, pe cînd întru Domnul chiar necazurile au bucurie. Sau, zice: „întru Domnul”, fiindcă Domnul a făcut lucrurile lesnicioase și a dezlegat toate cele întristătoare, și de aceea – zice – bucurați-vă întru El și vă veseliți!

A vă scrie acestea, nu-mi este cu lenevire, vouă însă spre pază.

După ce mai sus i-a lăudat mult pe Filipeni, marele Apostol aduce aici și cuviincioasa sfătuire despre cei ce cugetă cele iudaice, care învață tăierea împrejur, pentru a nu se arăta însărcinător și greu vorbind despre dînșii chiar la începutul scrisorii.¹

2 Păziți-vă de cîini!

La Filipeni, erau unii Iudei care se fățarniceau a fi Creștini, propovăduind adică evanghelia, dar, împreună cu propovăduirea evangheliei, amestecau și obiceiurile Iudeilor și luările-aminte ale *Legii*. Și, fiindcă cu anevoie se cunoșteau de către cei mai proști, pentru aceasta zice aici Pavel: Luați aminte bine – o, Filipenilor! – și păziți-vă, ca nu cumva să se ascundă cugetătorii de cele iudaice, și să nu-i cunoașteți. Iar „cîini” se numeau mai înainte cei din „neamuri”², ca niște necurați, precum a zis Domnul Hananiencei: „Nu este bine a

¹ Tilcuind aceasta, Teodorit zice: „Nu a scris o altă scrisoare acestora, ci întru aceasta le-a adus multe învățături.” (*n. aut.*)

² *Sfînta Scriptură* numește „neamuri” toate noroadele lumii care nu primiseră cuvîntul adevărului, spre deosebire de Israil, *norodul ales* al lui Dumnezeu. (*n. m.*)

lua pîinea fiilor și a o arunca cîinilor” (Matei 15:26). Iar acum, cei din „neamuri” se numesc „fii”, iar Evreii „cîini”, ca niște obraznici, și ca unii ce fără rușinare năvălesc împotriva luminii adevărului și a credinței lui Hristos și ca unii ce latră asupra Creștinilor.

Păziți-vă de lucrătorii cei răi!

Cu aceste cuvinte, Pavel îi numește pe cugetătorii evreiești mai răi și decît cîinii. Pentru că mulți cîini se află pe la mesele stăpînilor lor și, mîncînd bucate de la masă, păzesc casa lor, iar cugetătorii de cele evreiești lucrează și slujesc, însă nu pentru bine, ci pentru rău. Și mai bine ar fi de ar rămîne nelucrători cu desăvîrșire decît a lucra și a face asemenea fapte, mai rele decît toată nelucrarea, căci cu aceste lucrări ale lor nu-i sădesc, nici nu-i zidesc pe frații lor, ci-i smulg din rădăcină pe cei bine sădiți și-i risipesc pe cei zidiți.

Păziți-vă de tăiere!

Adică: Luați aminte și păziți-vă, fraților, de cei ce cugetă cele evreiești, care au tăierea împrejur! Căci lucru de atît de mare cinste era la Evrei tăierea împrejur, încît pentru dînsa se dezlega Sîmbăta. Și, cînd se întîmpla a fi pruncul de opt zile în ziua Sîmbetei, se tăia împrejur neapărat și nu se muta tăierea împrejur pentru serbarea Sîmbetei, precum și Domnul zicea Legea lui Moisi” (Joan 7:23). Apoi, fiindcă tăierea împrejur s-a făcut zadarnică și nelucrătoare după ce a venit Domnul, ea nu e acum altceva decît o tăiere nefolositoare. De aceea, Evreii ce își taie trupul se taie împrejur fără de lege acum, după propovăduirea evangheliei. Sau, Apostolul îi numește „tăiere” pe cugetătorii de cele evreiești, pentru că se apucau să taie cu învățăturile lor și să sfîrșească în multe dezbinări Biserica cea una a Creștinilor.

3 Căci noi sîntem tăierea împrejur, noi, care slujim lui Dumnezeu cu duhul,

Zice: Dacă trebuie a căuta cineva tăiere împrejur adevărată, va afla aceasta la noi, Creștinii, pentru că noi slujim lui Dumnezeu duhovnicește, adică cu sufletul, nu cu trupul. Fiindcă cei ce taie împrejur patimile sufletului, și slujesc și cinstesc pe Dumnezeu prin nepătimașul suflet, anume Creștinii, au tăierea împrejur evanghelică, ce covîrșește cu atît mai mult trupeasca tăiere împrejur, cu cît covîrșește sufletul pe trup. Pavel nu a zis însă că la noi, Creștinii, este tăierea împrejur, ci că noi, Creștinii, sîntem tăiere împrejur. Căci acesta este

adevăratul Creștin, tăierea împrejur a patimilor, cea întru fapta bună.¹ Nici nu a zis că în Evreii cugetători de cele Evreiești *este* tăierea, ci că aceia înșiși *sînt* chiar tăierea, răutatea și pieirea.

lăudîndu-ne întru Iisus Hristos, nu nădăjduind în trup.

Zice: Deci care este mai bună? A ne lăuda în Hristos Iisus, Care retează patimile inimilor noastre și ne ridică la evghenia [„bunul neam”, „noblețea”, *n. m.*] fiilor lui Dumnezeu prin credință și prin Sfîntul Botez, evghenie a tăierii împrejur nefacute de mîină? Sau a ne lăuda și a ne mîndri „în trup”, adică în tăierea împrejur cea trupească, ce ne face numai fii trupești ai lui Avraam? Este arătat că cea dintîi e fără asemănare mai bună.²

4 Deși eu am nădejde și în trup.

Zice: Dacă aș fi fost și eu din „neamuri”, cineva ar fi putut zice că defaim tăierea împrejur a Evreilor fiind lipsit de evghenia trupească a evreimii. Dar, de vreme ce și eu am trupeasca tăiere împrejur, pe care voi o socotiți de laudă și nădăjduire, este arătat că nu o defaim pentru că sînt lipsit de această părută evghenie, ci chiar pentru însuși adevărul.

De i se pare cuiva a nădăjdui în trup, eu mai mult:

Vezi înțelepciune a marelui Pavel! Nu-i numește pe Creștinii cugetători de cele evreiești care-i amăgeau pe Filipeni, ca să facă cuvîntul neîngreuietor și bine-primit lor, ci zice: Dacă cineva se laudă și nădăjduiește întru tăierea împrejur și în evghenia iudaică, eu am mai multă dreptate a mă lăuda întru aceasta! Cu acest cuvînt, arată că alții l-au silit a vorbi despre aceasta, că nu a vorbit de sine-și. Și bine zice Pavel: „dacă i se pare cuiva că se laudă în trupeasca tăiere împrejur”, ori pentru că acei cugetători de cele evreiești nu aveau atît de multă dreptate a se lăuda întru cele ale evreimii cîtă avea el însuși, ori zice că

¹ Despre tăierea împrejur cea după Duh, vezi la tilcuirile și subînsemnările zicerii: „căci tăierea împrejur folosește dacă faci *Legea*” (*Romani 2:23*) și ale zicerii: „tăierea împrejur întru Duhul, nu cu slova” (*la fel 29*). (*n. aut.*)

² Tilcuind zicerea aceasta, Sfîntul Chiril Alexandrinul zice: „Dacă s-ar socoti doar lauda tăierii împrejur după trup, neavînd frumusețea cea din teorie [«vedere cu mîntea», *n. m.*], socotesc că nimic nu ar fi cîndva la cei ce bine-cugetează. Iar cînd pre-închipuie duhovniceasca tăiere împrejur și se vede că însemnează curăția inimii, atunci dar poate să o laude cineva că prea-bine închipuie lucrul ce se află în teoria cea amărîntă, căci arătat va veni curățirea patimilor din inimă” (*Cuvîntul al 6-lea la Pasha*). (*n. aut.*)

„se pare” pentru că nădejdea și lauda prin tăierea împrejur nu era adevărată și cu lucrul, ci numai părută.

5 tăiat împrejur a opta zi¹,

Aici, și Pavel pune mai întâi aceea pentru care se laudau unii, zicînd că sînt tăiați împrejur după *Lege*. Și, adăugînd aceasta: „a opta zi”, a arătat că el nu a fost nemernic [„străin”, *n. m.*], venit la evreime din alte neamuri, căci aceia se tăiau împrejur în vîrstă mare fiind, ci că era Evreu din strămoși și că tăierea împrejur i s-a făcut a opta zi după naștere. Căci zice: „Pruncul de opt zile se va tăia împrejur în trupul său” (*Facerea* 17:12).

din neamul lui Israil,

Adică: Nu am fost trăgîndu-mă din născători nemernici, ci din născători Evrei.

din seminția lui Veniamin,

Adică: Eram din seminția lui Veniamin, seminție de oșteni și parte bine aleasă a neamului Israilitean, pentru că mitropolia, Ierusalimul, și petrecerea preoților în Ierusalim se afla în împărțirea sorților la seminția lui Veniamin², precum este scris în cartea lui Iisus al lui Navi: „Țela, Elef și Iebus, sau Ierusalimul, Ghibeat și Chiriat: paisprezece cetăți cu satele lor. Aceasta este partea lui Veniamin, după familiile lor” (*Iisus* 18:28).

Evreu din Evrei;

Zice: Eu sînt de la început din Evreii aleși și evgheniști! Pentru că era cu puțință a fi cineva din neamul lui Israil, dar a nu fi și Evreu, căci mulți, fiind Iudei după neam, au stricat evghenia lor, pentru că s-au amestecat cu „neamuri”, și nu știau limba evreiască și prin urmare nu puteau nici citi, nici cerce-

¹ Aceasta este de lipsă, și poate așa se împlinește: „Eu m-am făcut tăiat împrejur a opta zi”, precum și la stihul 3 a zis că „noi sîntem tăierea împrejur” (*n. aut.*)

² Iar Teodorit tilcuiește așa: „Și nu sînt – zice – nici din cei pe jumătate robi, ci am odrăslit dintru cea slobodă, din Rahila cea iubită, pentru care a slujit Patriarhul Iacov. Căci Veniamin a fost fiu al Rahilei, iar «Veniamin» va să zică «fiu al chinurii». Și unul ca acesta a fost și Pavel, mai întâi «fiu al chinurii», ca unul ce se purta împotriva Bisericii lui Hristos, iar în urmă s-a făcut «fiu al puterii», precum zice nearătutul tilcuior al *Cărții Facerii*, la foaia a 4-a, la stihul 14 din *Pentateuh*.” (*n. aut.*)

ta *Scripturile* cu amăruntul. De aceea se și socoteau de neam prost și mojici. Eu însă – zice Pavel – sînt Evreu, adică păzesc întreaga fire a Evreilor, pentru că știu limba evreiască și prin aceasta citesc și cercetez *Dumnezeieștile Scripturi*.¹ Sau, zice că este Evreu ca să arate că era evghenist [„nobil”, n. m.].

după Lege, fariseu;

De vreme ce cite a zis mai sus erau firești și nu din alegere (din voință) – adică a se tăia împrejur, a fi din neamul lui Israil și celelalte – acum Pavel le numără aici și pe cele ce erau isprăvi ale alegerii sale. Și zice că, „după *Lege*”, era fariseu, adică după învățătura *Legii*, fiindcă eresul cel mai bine ales între Iudei era cel al fariseilor.

6 după rîvnă, gonind Biserica;

De vreme ce erau mulți farisei, dar nu erau atît de rîvnitori *Legii*, Pavel zice aici: Eu nu eram numai fariseu, dar aveam rîvnă atît de fierbinte, încît îi goneam pe Creștini.

după dreptatea cea din Lege, aflîndu-mă neprihănit.

Fiindcă mulți aveau rîvnă, dar nu pentru *Legea* lui Dumnezeu, ci pentru iubirea de începătorie, pentru plăcerea omenească și pentru alte pricini, Pavel zice aici: Eu aveam rîvnă doar pentru *Legea* lui Dumnezeu, fiindcă eram neprihănit după dreptatea *Legii*. Așadar, fiind astfel, cum i-aș fi gonit pe Creștini pentru vreun alt scop, omenesc, iar nu pentru rîvna lui Dumnezeu? Acest lucru este cu totul de necrezut!

7 Dar cele ce îmi erau dobînzi, acelea le-am socotit, pentru Hristos, pagubă.

8 Și, cu adevărat, toate le socotesc a fi pagubă, pentru covîrșirea cunoștinței lui Iisus Hristos, Domnul meu,

Aici, la aceste cuvinte ale Apostolului, sar ereticii Marchioniți și Manihei, prihănind *Legea* că ar fi fost rea și zicînd: Iată că Pavel numește *Legea* „pagu-

¹ Și Icumenie spune că Pavel a zis că este Evreu ca să arate că avea știința limbii evreiești și cerceta cu de-amăruntul *Scripturile*. Fiindcă ceilalți Iudei, amestecîndu-se cu „neamurile”, nu știau limba lor părintească și nu cercetau cu amăruntul *Scripturile* și *Legea*. Vezi și subînsemnarea zicerii: „Evrei sînt ei, sînt și eu” (2 Corinteni 11:22). (n. aut.)

bă"! Deci – zic ei – dacă e pagubă, cum s-a dat *Legea* de la Dumnezeu? Noi însă răspundem, mai întâi, că se cuvine să mulțumim lui Dumnezeu că a iconomisit și aceasta, a primi acești eretici cuvintele acestea ale Apostolului, socotind ei că sînt ajutoare eresului lor. Căci, dacă nu le-ar fi socotit ca ajutoare lor, poate le-ar fi șters din scrisoarea aceasta a lui Pavel, precum au șters și multe alte ziceri. Al doilea, zicem așa: Socotește tu, ereticule Manihee, că Pavel nu a zis: „*Legea* este pagubă”, ci: „o socotesc de pagubă”. Fiindcă *Legea* nu este pagubă din fire, căci cum ar fi astfel ea, care, dacă e bine înțeleasă, îi povățuiește pe oameni către Hristos? Așadar – de vreme ce eu, Pavel, rău înțelegînd *Legea* mai înainte, nu alergam la credința lui Hristos, iar în urmă, bine înțelegînd-o și cunoscînd adevărul, am alergat la credința lui Hristos – este arătat că *Legea* mi s-a făcut pagubă în vremea în care o înțelegeam rău și nu alergam la Hristos¹, de vreme ce *Legea*, după firea ei, este cîștig, și nu pagubă. Și ascultă că Pavel nu a zis: „cele pe care le socoteam dobînzii”, ci: „cele ce erau cu adevărat dobînzii”, căci *Legea* este dobîndă cu adevărat, pentru că-i sloboade pe oameni de toată sălbăticia năravurilor, și de toată demonia și rătăcirea păgînatăii și, făcîndu-se ca o scară, îi suie la credința și cunoștința lui Hristos. Deci – așa cum cel ce se suie pe scară nu defaimă scara, ci mai ales îi cunoaște har, fiindcă, dacă nu ar fi fost scara aceasta, nu s-ar fi suit – tot astfel și *Legea* era mai întâi cîștig. Acum însă, Creștinii o socotesc pagubă, nu pentru că este pagubă de sine-și, ci pentru că darul evangheliei este un cîștig mai mare. Iar cel ce ar alege cîștigul mai mic și l-ar lăsa pe cel mai mare, cu adevărat s-ar păgubi. Așa se întîmplă, de pildă, cînd cineva poartă argint, iar apoi află aur; și – fiindcă nu poate purta și argintul, și aurul totodată, pentru multa greutate – socotește pagubă a ține argintul, pentru mai puținul lui folos, și, lăsînd argintul, ia numai aurul și îl duce. La fel, și *Legea* era mai întâi cîștig, însă puțin, iar după înomenirea lui Hristos se socotește pagubă, căci ne desparte de la credința și darul lui Hristos, cel mai cîștigător și mai bogat decît *Legea*. Deci – zice Pavel – eu nu am socotit că *Legea* era pagubă din vechime, ci socotesc că acum este astfel. Pentru ce? Pentru covîșirea și prisosința darului lui Hristos. Vezi, frate, că Apostolul face aici cumpănire a *Legii* și a darului²! Iar cumpănire este cumpănirea lucrurilor de un neam, nu a celor ce nu sînt

¹ Și Icumenie zice într-o unire că Pavel nu zice aici că atunci se păgubea de *Lege* (fiindcă el știa atunci să folosească *Legea* duhovnicește, fără a se păgubi de dînsa, căci, înțelegîndu-se duhovnicește, *Legea* îl trimite pe om la credința lui Hristos), ci zice că s-a păgubit atîta vreme mai înainte și nu a crezut în Hristos fiindcă păzea *Legea* trupește. Căci oamenii, după ce pătimește vreo pagubă, în urmă, după ce paguba a trecut, își aduc aminte de ea și obișnuiesc a zice: „O, și ce pagubă am pățimit!” (n. aut.)

² Și Teodorit îl cuiește așa zicerea aceasta: „Cu alăturarea celor mai bune, le-a numit «pagube» pe cele mai proaste, căci de prisos este făclia cînd se arată soarele, de prisos este peda-

de un neam (neomoghene), precum zic canoanele gramaticii (căci nimeni nu cumpănește sau aseamănă pe om cu leul, ci pe om cu alt om), și cel ce covârșește îl întrece pe cel de un neam, nu pe cel de alt neam. Deci și *Legea* era cunoștință, mai puțină decât cunoștința lui Hristos, și era dar, însă mai mic decât darul lui Hristos, căci zice Evanghelistul: „Am luat dar în loc de dar” (*Ioan* 1:16). La fel, și făclia este lumină, dar nu e o lumină asemenea luminii soarelui.

***pentru Care m-am păgubit de toate și le socotesc a fi gunoaie,
ca să-L dobîndesc pe Hristos***

Zice: Pentru Hristos, de toate m-am păgubit, adică ori că le-am socotit a fi pagubă, ori că le-am lepădat pe toate. Vezi – o, cititorule! – că *Legea* nu a fost pagubă de sine-și, din fire, ci „pentru Hristos”. Și nu este arătat dacă Pavel a numit „gunoaie” *Legea*, ci e de urmare că a numit „gunoaie” lucrurile lumii – adică bogăția, slava și îndulcirile – pe care de trei ori fericitul le-a lepădat pentru Hristos. Căci pentru ce a zis: „pe toate le socotesc”? Adică bunătățile lumii acesteia. Iar dacă vom înțelege că a numit „gunoi” și *Legea*, nici așa nu ocărăște cu acest nume. Pentru că gunoaiele grîului sînt pleava și paie, iar paiul este fiitor, și păzitor al grîului și întăritor al lui. Și, dacă nu ar fi fost paiul, nici grîul nu s-ar fi făcut. Însă, după ce se arată și se alege grîul, paiul și pleava sînt netrebnice. La fel, și *Legea* este adevăritoare și martoră a darului evangheliei, însă, după ce s-a arătat darul, nu mai trebuie a lua aminte la litera ei.¹

***9 și să mă laud întru Dînsul neavînd dreptatea mea cea din Lege,
ci pe aceea prin credința lui Hristos, dreptatea cea din Dumnezeu***

Zice: Toate le-am lepădat, ca să nu am a mea dreptate și faptă bună, pe cea cîștigată din faptele *Legii*, și ca să nu mă laud că am isprăvit lucrările *Legii*. Fiindcă din faptele *Legii* nu se cîștigă nici cît de puțină dreptate, și nici eu nu

gogul celor ce au primit înțelepciunea cea desăvîrșită, netrebnic este laptele doicii celor ce se împărtășesc de hrana cea desăvîrșită.” (*n. aut.*)

¹ Iar *Icumenie* zice că *Legea* a fost trebuincioasă și într-alt chip, căci a fost între slujirea la idoli a Elinilor și credința și darul lui Hristos. Și a fost mai filosofică și mai subțire decât dogmele elinești, iar decât darul lui Hristos a fost mai groasă. Drept aceea, în acest chip fiind, între slujirea la idoli și credința lui Hristos, i-a scos încet-încet pe oameni din slujirea la idoli și din grosimea Elinilor și i-a făcut mai îndemînatici spre a crede cînd Se va arăta Hristos. Deci, fiindcă *Legea* și-a sfîrșit lucrul său și i-a adus pe oameni la Hristos, este de prisos a se păzi de aici înainte trupește, precum și haina unui copil mic rămîne netrebnică atunci cînd copilul se face bărbat desăvîrșit. (*n. aut.*)

am isprăvit lucrările acestea, ci le-am lăsat pe toate să aibă dreptatea care se câștigă prin credința lui Hristos, credință care este dreptate de la Dumnezeu, adică dar al lui Dumnezeu, și după dar îi îndreptează pe cei ce cred, căci zice: „Dacă vei crede întru inima ta și vei mărturisii cu gura ta, te vei mintui” (*Romani 1:9*). Iar câte daruri dumnezeiești sînt, acestea covîrșesc isprăvile și faptele cele bune care se fac cu sîrguința și silința omenească, precum și griul covîrșește pleava. Căci de prisos și de nimic este toată fapta bună omenească dacă se cumpănește și se aseamănă cu darurile dumnezeiești.

10 întru credința de a-L cunoaște pe El, și puterea învierii Lui

Deci, din aceste cuvinte ale Apostolului, se încheie că cunoștința lui Dumnezeu și a învierii se câștigă prin credință. Căci care minte și socoteală omenească poate să cunoască în ce chip s-a făcut învierea lui Hristos? Cu adevărat, nici o minte, nici o socoteală, ci singură credința! Iar dacă învierea lui Hristos se înțelege doar prin credință, și nu prin socoteli omenești, cum se va înțelege de către socoteala omenească lucrul mai mare, adică negrăita naștere a Sa din Fecioară? Pentru ce este însă mai mare nașterea lui Hristos decît învierea Sa? Pentru că despre înviere sînt multe pilde: căci, și mai înainte de Hristos, Ilie l-a înviat pe fiul văduvei și Elisei a înviat doi morți – pe unul, viu fiind, iar pe celălalt după ce a murit. Din fecioară însă nu s-a născut nici un om, nici mai înainte de Hristos, nici în urmă, decît numai singur Hristos. Deci dreptatea cea din Dumnezeu este „întru credință”, adică asupra credinței se reazemă și se sprijinește și are ca temelie credința. Și a zis: „puterea învierii”, fiindcă mare cu adevărat a fost puterea dumnezeirii de a învia Hristos din morți. Și, de altfel, învierea lui Hristos bagă în inima noastră o putere dumnezeiască și ne face să alergăm întru această cale a Domnului, adică să pătimim și să murim, pentru că avem să ne sculăm din morți iarăși, ca și Domnul.¹

și împărtășirea patimilor Lui,

Zice: Cînd noi, Apostolii și Creștinii, sîntem goniți și necăjiți, atunci ne facem împreună-părtași ai patimilor lui Hristos. Și aceasta prin credință, căci, dacă nu am crede că vom împărți împreună cu Hristos în cer, cum ar fi cu putință să pătimim atît de multe și de nesuferite patimi și munci? Negreșit, nu am

¹ Teodorit însă, prin „puterea învierii”, a înțeles scopul învierii: „Fiindcă Domnul pentru aceasta a luat asupra Sa firea noastră și a înviat trupul pe care l-a luat, ca să meșteșugească învierea de obște a tuturor oamenilor.” (*n. aut.*)

fi putut să le pătimim! Însemnează însă ce zice Pavel aici, că mai ales acela care crede că Hristos a înviat pătimește pentru Hristos. Și ascultă ce zice mai jos:

închipuindu-mă cu moartea Lui,

Adică: Eu mă asemăn cu moartea lui Hristos, căci, precum Hristos a pățit de la oameni, așa pătimeșc și eu, fiindcă goanele și pătimirile zugrăvesc întru cei ce pătimeșc chipul morții lui Hristos. Și cîți Creștini mor pentru Hristos, aceia se fac și ei Hristos după acest chip în care pătimeșc. Vezi, fratele meu Creștin, ce mare ispravă pricinuiesc patimile pentru Hristos?

11 că doar voi ajunge la scularea morților.

Dar ce? Chiar dacă nu ai pătimi – o, fericite Pavele! – nu vei învia? Ba – răspunde – aș învia, însă nu cu înviere slăvită! – pe care în altă parte o numește „înviere mai bună”: „ca să dobîndească mai bună înviere” (*Evrei 11:35*). Căci aici, prin „sculare a morților”, înțelege învierea cu slavă și înălțarea prin nor. Căci toți oamenii au să se scoale din morți, însă nu toți au să și învieze cu slavă, ci păcătoșii au să-L aștepte pe Judecătorul rămînînd jos pe pămînt, iar Sfinții și Dreptii, după ce se vor scula întru slavă, au să se răpească de nori la înălțime în aer, ca să-L întîmpine pe Domnul venind din cer să judece lumea. Căci zice: „iar noi ne vom răpi în nor spre întîmpinarea Domnului în aer” (*1 Tesaloniceni 4:16*). Vei înțelege însă zicerea aceasta, iubitele, și din urmarea și rînduiala aceasta: A murit – zice – Hristos pentru mine, mor și eu pentru Dînsul. S-a sculat El întru slavă, și eu mă sîrguiesc să mă norocesc de o asemenea slăvită înviere.¹ Vezi însă și smerenia, și evlavia și sfiala de trei ori fericitului Pavel! Căci el, care isprăvise atît de multe fapte bune și se făcuse mai presus de om, el – zic – nu cutează a zice: „voi ajunge negreșit la această înviere a morților”, ci zice cu îndoială: „de aș ajunge”! Atît de smerit cugeta cel mai înalt decît cerul! Despre aceasta zice el însuși, în altă parte: „Cel căruia i se pare că stă să caute să nu cadă!” (*1 Corinteni 10:12*); și iarăși: „nu cumva, propovăduind altora, să mă fac netrebnic eu însumi” (*1 Corinteni 9:27*).

¹ Iar marele Grigorie al Tesalonicului zice că „învierea” este scularea celor ce înviază și iarăși mor, precum cea a lui Lazăr, a fiicei lui Iair, a fiului văduvei și a acelora pe care i-au înviat Ilie și Elisei. Iar „sculare” și ridicare este a acelora ce au să învieze și nu vor mai muri, adică însemnînd învierea cea desăvîrșită și întregă. De aceea se zice chiar „sculare” învierea lui Hristos, căci Hristos, sculîndu-Se din morți, nu va mai muri. Asemenea va fi și scularea morților ce au să învieze la sfîrșitul a toată lumea. Vezi și subînsemnarea zicerii: „ca mai bună înviere să dobîndească” (*Evrei 11:35*). (*n. aut.*)

12 Nu că acum am luat sau acum m-am desăvîrșit,

Fiindcă a zis mai sus: „de voi ajunge”, Apostolul zice acum: De aceea am vorbit cu îndoială, pentru că încă nu am luat cununa, nici nu m-am făcut desăvîrșit.

ci gonesc, doar voi ajunge, pentru care m-am și ajuns de Hristos Iisus.

Sînt încă în luptă – zice – încă gonesc și vînez, doar voi putea ajunge desăvîrșirea și cununa. Apoi, vrînd să arate că această nevoie, și luptă și alergare ca să ajungă desăvîrșirea este datorie a sa, zice: Pentru aceasta alerg să-L prind pe Hristos, pentru că și eu am fost prins de Hristos, adică: Eram un om pierdut, deznădăjduit și depărtat de Hristos, însă El m-a vînat chiar fugind eu de El, și m-a ajuns și m-a prins cu strălucirea aceea mai presus de soare pe care mi-a arătat-o din cer în calea Damascului. Și, prinzîdu-mă, m-a întors la credința Sa și la darul Său. Deci și eu sînt dator să-L vînez pe Hristos pînă ce-L voi prinde. Cu mare dovadă însă a zis Pavel că-L gonește și-L vînează pe Hristos, căci cel ce gonește și vînează pe altul nu caută la nici un alt lucru din cele ce întîmpină pe cale, fără numai la omul pe care îl vînează. Pe toate le trece cu vederea, pe toate le defaimă: și fii, și născători, și prieteni și pe inșeși cele de nevoie ale trupului. Cu un chip ca acesta sîntem datori și noi să-L vînăm pe Hristos și să nu ne împiedicăm de nici un lucru al lumii acesteia.

13 Fraților, eu pe sine-mi încă nu mă socotesc că am ajuns,

De vreme ce mai întîi i-a lăudat mult pe Creștinii din Filipi, Apostolul smerește acum cugetarea lor cu pilda sa și zice: Eu – cel ce sînt atît de mult și întru acest fel în fapta bună, eu, învățătorul vostru – încă nu mă socotesc că am ajuns la toată cunoștința și fapta bună și să mă fi făcut desăvîrșit, nu! La fel cum, de pildă, cineva ar zice despre un ostaș ostentor că încă nu a săvîrșit calea ce are de făcut. Dar s-ar nedumeri cineva cum de același Pavel zice în alt loc: „calea am săvîrșit-o” (2 Timotei 4:7)? Răspundem că era de urmare a zice Pavel cuvîntul acesta, pentru că atunci era aproape de moarte.

14 una însă: uitîndu-le pe cele din urmă și către cele dinainte mai întinzîndu-mă,

Numai de una, zice, port grijă și cuget (căci – după Fotie – lipsește graiul din afară), sau și: Una gîndesc să ajung, adică numai una am ajuns desăvîrșit. Care? A spori totdeauna și a merge înainte. Cum și în ce chip? Adică uitînd faptele bune trecute pe care le-am isprăvit, și lăsîndu-le în urma mea și nicicum aducînd

du-mi aminte de ele, așa alerg în calea dinainte a faptelor bune ce îmi lipsesc. Și aceasta este desăvîrșirea mea, a alerga totdeauna și a nu sta. Fiindcă cel ce a socotit că s-a făcut desăvîrșit, acela încetează de a mai alerga înainte, socotind că acum a isprăvit totul și a ajuns desăvîrșirea, ceea ce este o mare amăgire. Dar ce va să zică zicerea: „mai întinzîndu-mă”? Adică: Mai înainte de a ajunge, alerg ca să iau desăvîrșirea și cununa și, alergînd, mă sîrguiesc să întrec cu restul trupului meu înșeu picioarele mele care aleargă; adică și capul meu, și pieptul meu și tot trupul meu se pleacă înainte, și mîinile mele se întind înainte ca niște aripi, iar picioarele mele nu ajung restul trupului, ci rămîn în urmă. Aceasta urmează și se face din multa osîrdie și fierbințeală a celui ce aleargă și se silește să ajungă doritul sîrșit al căii cu un ceas mai înainte.¹

*la țintă alerg, la răsplătirea chemării celei de sus a lui Dumnezeu,
în Hristos Iisus.*

Precum zicea fericitul Pavel și în altă parte: „Eu deci așa alerg, nu ca și cum nu aș ști. Așa mă lupt, nu ca și cum aș bate aerul” (*1 Corinteni 9:26*), așa zice și aici: Nu alerg fără știință, fără scop și fără socoteală, ci înainte-văd sîrșitul și ținta. Dar care este „ținta” aceasta? Este darul și cununa „chemării celei de sus”, adică împărăția lui Hristos cea nestrucată și cerească. Căci jos, pe pămînt, se face nevoița, iar cununa este sus, în cer și întru luminarea sfinților, fiindcă împăratul și dătătorul de cununi Hristos nu încununează aici, pe pămînt, ci, vrînd a-i slăvi mai mult pe nevoitorii Săi, îi cheamă la cer și la împărățiile Sale palate, și acolo îi încununează cu multă slavă, înaintea tuturor cereștilor Săi Îngeri.² Pentru ca să arate însă că ajutorul lui Hristos și puterea

¹ Pentru aceasta scrie auritul condei al lui Ioan, zicînd: „Aceasta trebuie a socoti noi purea, măcar zeci de mii de bunătăți de am isprăvi! Căci, dacă Pavel socotea aceasta după nenumărate morți și după atîtea primejdii, cu cît mai ales noi? Așa trebuie a face și noi, a uita isprăvile și a le lăsa în urmă, căci nici grabnicul alergător nu socotește cite răs_pintii a întîmpinat, ci cite îi lipsesc. Nici noi să nu socotim cîtă parte de faptă bună am împlinit, ci cîtă ne lipsește, căci ce ne folosește ceea ce am făcut, cînd cea de lipsă nu se va adăuga?” (*Cuvîntul al 12-lea la cea către Filipeni*). Pentru aceasta a zis și dumnezeiescul Ioan al Scării: „Desăvîrșita săvîrșire a celor desăvîrșiți este nesfîrșită” (*Cuvîntul 29*). Tot acest Ioan al Scării zice că cuvîntul acesta (anume că nepătimirea este săvîrșirea desăvîrșirii celei nesfîrșite) i l-a zis unul ce și gustase nepătimirea: „precum mi-a spus mie – zice – unul ce gustase aceasta”. Iar acesta este Sfîntul Efrem, cel mai nepătîmaș decît cei nepătîmași, precum tîlcuiește cuvîntul aceluia Scoliaștul. [...] (*n. aut.*)

² Pentru aceasta zice și dumnezeiescul Hrisostom: „Cel ce dă plata sus a stat, sus se află plata. Vezi cîtă depărtare este a alerga pentru aceasta (adică de la pămînt la cer)! Vezi cîtă este înălțimea, acolo trebuie a zbura cu aripile duhului. Căci într-alt chip nu este cu puțință a curma înălțimea aceasta. Cu trupul trebuie a merge acolo. (...) Pentru aceasta, sus capul, sus

Acestuia sînt cele care isprăvesc totul, fără de acestea calea rămîind neîmplinită, Pavel zice mai departe: „în Iisus Hristos”, adică: Eu alerg către darul chemării celei de sus prin împreună-lucrarea și ajutorul lui Hristos.

15 Deci, cîți sînt desăvîrșiți, aceasta să o cugete;

„Aceasta”, care? A uita adică cele din urmă și a alerga la cele dinainte, căci este însușirea a celui desăvîrșit a nu se socoti pe sine-și desăvîrșit sau împlinit, fiindcă aceasta este desăvîrșirea, a nu cuteza niciodată a socoti cineva că a ajuns-o.¹

trupul (se cuvine a fi după socoteală). Iar de vei căuta la cele de jos, ai căzut, te-ai revărsat. Privește sus, acolo unde este darul și cununa, [...] care mai mare face alegerea și nu lasă a simți ostenețile; lungimea o face a se vedea mică. Dar ce este darul? Nu mlădiță de finic [cununa celor ce biruiau în stadion, *n. m.*]. Dar ce? Împărăția cerului, odihna veșnică, slavă cu Hristos, moștenire, frăție și necupărate bunătăți, care nu pot a se spune. Frumusețea darului aceluia nu e cu puțință a se povesti. [...] Față de darul acesta, aurul este noroi, pietrele scumpe sînt cărămizi” (*Cuvîntul al 12-lea la cea către Filipeni*).

Tîlcuind zicerea lui Isaia: „Aceasta mai întîi bea-o în grabă” (*Isaia 10:1*), zice și marele Vasilie: „Nu cu trîndăvire, nici îmbătat, nici cu neîmpăcare, nici cu deznodare să vii la primirea lucrării; ci cu înțelepciune și cu gătire, precum era Pavel, căci bea credința și niciodată nu întîrzia către propovăduire, de vreme ce nici nu s-a apropiat de «carne și de sînge», ci îndată, ca un grabnic alergător, a luat alcătuirea căii și se grăbea către sfințit, către țintă, alergînd spre «darul chemării celei de sus».” (*n. aut.*)

¹ Pentru aceasta zice Sfîntul Grigorie al Nisei: „Vezi cum calea celor ce merg către Dumnezeu este nehotărîtă? Căci de-a pururea partea ajunsă se face început către ceea ce se află înainte. Această dogmă dar învățăm prin cele zise de Apostolul, anume că «dacă i se pare cuiva că a cunoscut, încă nu a cunoscut cum trebuie a cunoaște»” (*Cuvîntul 11 la Cîntarea Cîntărilor*). Și iarăși acesta – tîlcuind zicerea: „înălțați pe Domnul Dumnezeul vostru și închinați-vă așternutului picioarelor Lui” (*Psalom 98*) – zice așa: „Cît începe gîndul vostru, atîta înălțați slava lui Dumnezeu, știînd că – oricît s-ar întinde mai presus de noi gîndul nostru și ar trece peste toată înalta fantazie întru socotințele cele despre Dumnezeu – atunci ne închinăm aceleia ce se află de către noi, și nu este însăși mărirea lucrului pe care-l căutam, ci «așternutul picioarelor Lui», adică cea mai jos, care se află jos prin gîndul nostru, care tîlmăcește înțelegeri întru asemănarea neajungerii” (*Tomul 1 la supra-scrierea Psalmilor, capitolul 9*). Și iarăși: „De-a pururea a spori întru a căuta și niciodată a înceta suirea, aceasta este adevărata descoperire a Celui dorit, osîrdia totdeauna plinindu-se prin căutarea altui dor mai presus” (*Cuvîntul 13 la Cîntarea Cîntărilor*). Și iarăși, tîlcuind acea zicere a Ecclesiastului: „Vreme este de a căuta”, zice că prorocia arată ce trebuie a căuta, zicînd: „«Căutați-L pe Domnul și întăriți-vă! Căutați-L pe Domnul și, cînd îl veți afla, chemați-L»” (*Isaia 55:6*). Așadar, ai cunoscut prin acestea zise ce trebuie a căuta, adică pe Dumnezeu, a Cărui aflare este de-a pururea a-L căuta, căci nu este alta a-L căuta și alta a-L afla, ci datorita de a-L căuta este chiar a-L afla. Voești să afli și buna vreme de a-L căuta pe Domnul? În scurt spus: toată viața [...], căci nu în oarecare vreme rînduit și timp osebit trebuie a-L căuta pe Domnul, ci nicicum a lipsi să-L cauți de-a pururea, aceasta este adevărata bună vreme” (*Cuvîntul 7 la Ecclesiast*). Și iarăși: „Cel necuprins nu are fire a se cuprinde, și toată osîrdia [...] să se întindă către suirea aceea pururea. [...] Și aceasta

*și, dacă cugetați ceva într-alt chip,
și pe aceasta o va descoperi vouă Dumnezeu.*

Cu aceste cuvinte, Apostolul mai înainte îi păzește pe Filipeni, căci le zice: Dacă voi, Creștinii, socotiți și după alt chip, afară de aceea ce v-am spus eu, adică de socotiți că ați isprăvit totul și ați ajuns la desăvârșire, negreșit Dumnezeu vă va arăta că nu bine cugetați aceasta, pentru a nu vă amăgi. Căci cel ce cugetă că a ajuns desăvârșirea, acela se face mai lenevos. Dumnezeiescul Pavel le zice acestea pentru desăvârșirea cea nedesăvârșită de aici a vieții după Hristos, pentru a nu socoti Filipenii că sînt desăvârșiți.

*16 Dar, de la ceea ce am ajuns, să viețuim cu același canon,
aceeași să o gîndim.*

Zice: Deocamdată însă (adică pînă vă va descoperi Dumnezeu ce se cuvine a cugeta – după Fotie), să ținem ceea ce am ajuns a isprăvi, adică să ținem unirea și pacea pe care le-am isprăvit mai înainte și să urmăm toți aceluiași „canon”. adică aceeași credință, și aceeași hotărîre și aceleași dogme.¹ Căci – precum canonul (adică dreptarul) nu primește nici adăogire, nici lipsă – tot așa și credința. Drept aceea, nici voi să nu schimbați poruncile și dogmele Sfîntului Duh, ci rămîneți nemișcați întru acestea.²

este că îl știe pe Dumnezeu cu adevărat, niciodată a afla sațiu de dorul Lui, ci trebuie totdeauna, văzîndu-L prin cele ce este cu puțință a-L vedea, a se aprinde spre dorul de a-L vedea mai mult” (la *Viața lui Moisi*, tomul 1).

De aici, și Gheorghe Coresi, tîlcuind care este „ținta” arătată aici de Pavel, zice că ținta și scopul este desăvârșirea creștinească și că spre scopul acesta se îndreaptă cel ce socotește că se află nedesăvârșit, căci unul ca acesta totdeauna crește și sporește. Zice și Cuviosul Nil: „Două desăvârșiri să se înțeleagă: una vremelnică, și una veșnică, despre care scrie Apostolul: «Iar cînd va veni cea desăvârșită, atunci cea din parte va rămîne nelucrătoare.» Căci zicerea: «cînd va veni cea desăvârșită» însemnează că aici nu putem să începem dumnezeiasca desăvârșire.” [...] (la Calist Xantopol, capitolul 87). Vezi și subînsemnarea zicerii: „întru bărbat desăvârșit” (*Efesenii* 4:13), ca să cunoști că nici unul nu este desăvârșit. (*n. aut.*)

¹ Iar Teodorit numește „canon” propovăduirea evanghelică: „Căci «canonul» este hotărîrea îndreptării, care nu are trebuință de nimic. Deci [Pavel] le poruncește Filipenilor a nu-i suferi pe cei ce amestecă evanghelia cu cele ale *Legii*.” (*n. aut.*)

² Iar Fotie spune că zicerea: „cu același canon să viețuim” este sau cuvînt de sfătuire și de îndemnare, sau rugă. Și, dacă este de sfătuire, zice că se cuvine a se înțelege din afară graiul „trebuie”, adică: Noi trebuie a viețui cu același canon, aceeași a cugeta. Iar dacă este de rugă, se cuvine a se lua de obște zicerea: „va descoperi”, adică: Dumnezeu vă va descoperi a viețui cu același canon și aceeași a cugeta, nu numai pentru credință și pentru dogme. Căci, așa cum cel ce ar schimba vreuna din dogmele credinței le strică pe toate cele crezute de dînsul înain-

**17 Fraților, împreună-următori ai mei faceți-vă,
și pîndiți-i pe cei ce umblă așa precum ne aveți în închipuire pe noi.**

Mai sus, Apostolul a zis: „Păziți-vă de cîini!” – adică de cugetătorii de cele evreiești, și cu cuvîntul acela i-a depărtat pe Filipeni de la împreuna-petrecere cu aceia. Iar acum îi lipește și-i unește pe Filipeni cu aceia care umblau bine în calea vieții după Hristos, căci aceasta însemnează zicerea: „pîndiți”, adică: Lu-ați aminte la cei îmbunătățiți ca aceștia – o, Creștinilor! – și, văzîndu-i pe ei, ca de la o icoană închipuiți fapta lor bună întru sine-vă. Și, precum mă aveți pe mine chip și pildă de faptă bună, așa să-i aveți și pe aceia. Căci Sfîntul Apostol nu-i învâta numai cu cuvintele pe Creștini, ci adăuga și închipuirea și pilda sa, prin viața cea îmbunătățită și prin lucrările cele iubite de Dumnezeu, căci aceasta este învățătura cea desăvîrșită care-i înduplecă pe cei ce o aud și o văd.

**18 Căci mulți umblă – despre care vă ziceam de multe ori,
iar acum vă zic și plîngînd –**

Apostolul nu-i pomenește anume pe cei ce cugetau evreiește, pe care îi prihănește aici, ca să nu îi înfrunte, însă dă Filipenilor a înțelege care erau aceia, zicînd: Sînt cei despre care v-am vorbit de multe ori, iar acum, fiindcă a crescut și s-a lătit răutatea lor, nu-i pot pomeni fără de lacrimi. Vezi – o, frate! – milostivirea părintească și împreună-pătîmirea apostolească a fericitului Pavel! El nu plîngea pentru ale sale rele, fiindcă nu le avea, ci plîngea pentru că alții rămăseseră întru nesimțire și nu se îngrijeau de mîntuirea lor, ci viețuiau în desfătări și desmierdări.

vrăjmașii Crucii lui Hristos,

Erau între Filipeni unii care se arătau Creștini, dar viețuiau cu desfătare și cu moleșire. Pe aceștia dar îi numește Pavel aici „vrăjmași ai Crucii lui Hristos”, căci Crucea lui Hristos cere de la Creștini să-și aibă sufletul gata spre moarte și însetat de primejdii și de munci. Iar aceia erau și slăbănogi, și viețuind o viață împotriva Crucii, fiindcă, dacă ar fi iubit Crucea, negreșit s-ar fi sîrguit să vieze o viață răstignită, adică omorită și schingiuită. Fraților, să ne înfricoșăm noi,

te, tot astfel și cel ce-și va schimba viața, nepăzînd aceeași scumpătate a vieții sale, pierde și faptele bune isprăvite de el mai înainte. Apoi, pentru a nu se arăta că le poruncește un lucru greu, a se nevoi toată viața cu buna-cinstire de Dumnezeu și cu fapte bune, le zice mai departe: „faceți-vă următori ai mei”, adică: Lesne este ceea ce o zic și o cer de la voi și nu este cu neputință, pentru că și eu sînt om pătimăș ca și voi, și, precum mă vedeți pe mine că mă nevoiesc, așa nevoiți-vă și voi! (*n. aut.*)

Creștinii care citim acestea, pentru că prietenul desfătării, al odihnei lumești și al buneinorociri este și se numește vrăjmaș al Crucii lui Hristos.¹

19 al căror Dumnezeu este pîntecele

Aceștia – zice – slujesc pîntecelui lor ca lui Dumnezeu, aducîndu-i tot felul de slujbă și odihnă. Căci unora le sînt Dumnezeu banii și lăcomia de avuții, despre care Pavel a zis aiurea: „Tot curvarul, sau necuratul sau lacomul de averi, care este slujitor la idoli” (*Efeseni* 5:5)²; iar altora le este Dumnezeu pîntecele, cum sînt aceștia despre care vorbește aici Pavel și cei despre care a zis aiurea: „Să mîncăm și să bem, căci mîine murim” (*1 Corinteni* 15:32).³ Și iată că, fără a ridica idol și statuie demonilor, Creștinul se face slujitor la idoli cînd slujește și se închină patimilor sale. Însemnează că aceștia despre care Pavel zice muștrările de mai sus erau aceia din Iudei care crezuseră, căci pe aceștia îi muștră ca pe niște lacomi de pîntece și în scrisoarea către Romani, zicînd că „unii ca aceștia nu slujesc Domnului nostru Iisus Hristos, ci pîntecelui lor” (*Romani* 16:18), iar în cea către Tit îi numește „fiare rele, pîntece nelucrătoare” (*Tit* 1:12).⁴

¹ Pentru aceasta a zis dumnezeiescul Hrisostom: „Nimic nu este așa de nepotrivit și străin de Creștini ca a vieții în odihnă. Nimic nu e așa străin de făgăduința și scrierea la oaste, precum a adăuga Creștinul la viața aceasta. Stăpînul tău S-a răstignit, și tu cauți odihna? Stăpînul tău S-a pismuit, și tu te desfătezi? Și unde se fac acestea de ostași? Răstignește-te pe sine-ți, măcar de nu te răstignește nimeni, răstignește-te pe sine-ți – zic – nu ca să te omori – să nu fie! – căci acest lucru este păgînesc, ci precum zice Pavel: «Mie s-a răstignit lumea, și eu lumii!» Dacă-L iubești pe Stăpînul tău, mori moartea Aceluia, căci Hristos numește «cruce» patima, ca atunci cînd zice: «Cel ce voiește să vină după mine să se lepede de sine-și, să-și ridice crucea și să-Mi urmeze Mie!» (Matei). Căci crucea este a unui suflet osîndit spre oștire și gata spre moarte, nimic căutînd de odihnă” (*Cuvîntul 13* la cea către Filipeni). Zice încă și Cuviosul Isaia: „Crucea este încetarea a tot păcatul.” Și Sfîntul Marcu zice: „Toată fapta bună cruce este.” Vezi și subînsemnările zicerii: „Cu Hristos împreună m-am răstignit” (*Galateni* 2:10) și zicerii: „Să nu-mi fie a mă lăuda, fără numai în Crucea Domnului” (*Galateni* 6:14). (*n. aut.*)

² Vezi tilcuirea zicerii acesteia. (*n. aut.*)

³ Însemnează că, pe cei ce slujesc pîntecelui lor ca lui Dumnezeu, marele Vasilie îi numește „bîrfitori din pîntece și glăsuitori din pîntece”, tilcuind zicerea aceea a lui Isaia: „Căutați pe grăitorii din pîntece, care din pîntece glăsuiesc” (*Isaia* 8:19). Și zice Sfîntul Vasilie: „Ori poate din pîntece glăsuiesc aceia al căror Dumnezeu este pîntecele, care toate le lucrează pentru îndulcirea pentru mîncare și băutură. Drept aceea, nu ar greși cineva numindu-i «vorbitori din pîntece și glăsuitori din pîntece» pe cei ce se tocmesc a da învătătură pentru umplerea pîntecelui, ce se îmbracă cu chip de evlavie, care vorbesc de obște fiindcă nu glăsuiesc cuvintele din așezarea lor. Potrivit este a se numi așa, căci cel ce nu face, dar învață, este nevrednic de crezare spre folos.” (*n. aut.*)

⁴ De aceea, dumnezeieștii Părinți au dreptate să osîndească desfătarea și lăcomia pîntecelui cu multe și osebite prihăniri. Căci marele Vasilie zice așa: „Desfătările, și bencheturile și

și slava întru rușinea lor,

Unii înțeleg că Pavel zice cuvîntul acesta pentru tăierea împrejur în trup, pe care Creștinii ce cugetau cele evreiești o aveau spre a lor slavă, aceasta fiind însă rușine și necinste a lor. Însă aceia nu înțeleg bine, fiindcă Pavel arată cu aceste cuvinte nesimțirea și nepocăirea celor ce petrec întru desfătări, căci, în loc de a se rușina și a se mîhni, ei socotesc rușinarea ca pe o slavă a lor.

desele îndulciri au împistirea bolilor și a multor feluri de patimi" (în tălcuirea *Psalmului 33*). Iar dumnezeiescul Hrisostom zice așa: „Căci neînfrînarea pîntecelui l-a scos din rai pe Adam, și aceasta a făcut potopul a toată lumea din vremea lui Noe și aceasta a pogorit trăsnetele și fulgerele. Căci, deși a fost vinovăția curviei, totuși rădăcina amînduror muncilor din aceasta a odrăslit, despre care și Iezechil, însemnînd-o, zicea: „Însă nelegiuirea aceasta a Sodomienilor a fost că benchetuiau întru mîndrie, și întru înbuibarea mîncărilor și întru desfătări» (*Iezechil 16:48*). Tot așa, și Evreii au lucrat cele mai mari răutăți din beție, și din desfătare s-au poticnit la nelegiuire“ (*Cuvîntul 13 la Ioan*). Și dumnezeiescul Isidor Pelusiotul zice: „Trupul – o, iubitule! – are trebuință de hrană, nu de desfătare; de puțină dietă, nu de îmbuibare; numai de sațiu, nu de multe felurimi. Căci hrana măsurată folosește și sufletul, și trupul, naște sănătate, virtute și întregime de sănătate, iar desfătările și îmbuibările le vatămă pe amîndouă cu totul și nu numai că strică sănătatea, ci nasc și boli mai îndelungate. Și dovadă arătată este că postnicii, adică pustnicii cei cu puțină dietă, alegînd viața înfrînată, sînt și mai pricepători, și mai întreg-înțelepți, și mai sănătoși” (epistola 57 către Paladie). [...] Dumnezeiescul Ioan al Scării zice: „Stăpînește-ți pîntecelul mai înainte de a te stăpîni el, și atunci cu rușine te vei înfrîna. Știi cea zisă: «cei ce în groapa cea nespusă (a curviei adică) au căzut»“ (*Cuvîntul 14, despre stăpînirea pîntecelui*). Iar răul cel mai înfricoșat decît toate este acela zis de marele Vasilie, anume: „Lacomii de pîntece sînt neindrepțați. Eu am văzut pe mulți din cei stăpîniți de patimi făcîndu-se sănătoși, dar vreunul dintre mîncătorii pe ascuns sau lacom de pîntece nu am văzut. Ci, ori rupîndu-se din viața cea înfrînată și stricîndu-se cu lumea, ori ispitîndu-se de cei înfrînați a se ascunde și a petrece împreună cu diavolul întru îndulcirea patimilor. Căci, ca să acopere patima lăcomiei pîntecelui, cad în roiul răutăților. [...] Pentru îndulcirea pîntecelui, Noe a fost luat în rîs și Ham a fost blestemat. Isav a căzut din cîinstea întîii nașteri și s-a încuscrit cu Hananeii. Lot s-a făcut ginere lui-și și socru al fiicelor sale, tatăl bărbat și bunul tată sîrînd hotarele firii de amîndouă părțile. Aceasta l-a făcut închinător la idoli și pe Israil (adică pe neorodul Israilitean) și oasele acestora le-a făcut să cadă în pustie” (*Cuvîntul postnivesc, intru care face și sfătuire despre lepădarea de viață și despre desăvîrșirea duhovnicească*).

Încă și dumnezeieștii Prooroci îi blestemă pe cei ce petrec întru desfătări. Căci Ieremia zice așa: „Cei ce mîncă desfătările s-au stins” (*Plîngerile 4:5*). Și Miheia: „Se vor arunca din casele desfătării” (2:9). Și Solomon zice încă: „Nu e de folos nebulului desfătarea” (*Pilde 10:20*). Și Sirah zice: „Nu te veseli întru multa desfătare!” (18:32). Și iarăși: „Nu fi nesățios întru toată desfătarea!” (37:32). Zice însă și dumnezeiescul Chiril Alexandrinul: „Desfătarea trupurilor este ca o rădăcină și naștere de amărăciuni și de îndulciri sălbătice și neastîmpărate și cumplit se împotrivesc osîrziilor spre bine, cu nerușinate năvăliri încăpînd către cele mai de rușine” (*Cuvîntul 22 la Pasha*). (n. aut)

care cugetă cele pămîntești.

Zice: Cei ce își au ca Dumnezeu pîntecele lor nu înțeleg nici o bunătate duhovnicească și cerească, ci cugetă și gîndesc numai vremelnicele bunătăți de pe pămîntul acesta.¹

20 Petrecerea noastră este însă în ceruri, de unde² așteptăm și mîntuitor, pe Domnul nostru Iisus Hristos,

Zice: Petrecerea și patria noastră, a Creștinilor, este în ceruri, nu pe pămînt. Pentru aceasta, se cuvine să cugetăm cele de sus, către cereasca noastră patrie pentru care ne-am rînduit să viețuim și să petrecem. Fiindcă în ceruri Se află Împăratul, Stăpînul și Domnul nostru Iisus Hristos și din ceruri Îl așteptăm să vină cu slava Părintelui Său, adică cu slava cea dumnezeiască, întovărășit de Îngeri și de sfinți. Deci rușinați-vă voi, frații mei Creștini, și înduplecați-vă să viețuiți viață duhovnicească, dacă nu pentru altceva, măcar pentru loc, adică pentru cer, care este patria noastră, și pentru Împăratul pe Care Îl așteptăm să vină din ceruri, Care este Domnul nostru Iisus Hristos. Zice însă și Sfîntul Chiril al Alexandriei: „Umblînd pe pămînt, ca în cer să facem petrecerea, sîrguindu-ne a nu mai viețui trupește, ci mai ales după cuviința sfinților, duhovnicește.”

¹ Despre aceștia zice dumnezeiescul Hrisostom: „Cei ce «cugetă cele pămîntești» sînt cei ce zic: Vom zidi casă! Unde? Pe pămînt. Vom cîștiga moșii pe pămînt. Vom dobîndi stăpînire, tot pe pămînt. Ne vom noroci de slavă, iarăși pe pămînt. Ne vom îmbogăți. Toate pe pămînt” (*Cuvîntul al 13-lea la cea către Filipeni*). Iar Coresi zice că: „Pămînteanul își are petrecerea sa în ceruri, dar nu omul pămîntesc, ci acela ce aleargă către sferșitul cel ceresc și cîstește mai mult lucrurile cerești decît pe cele pămîntești, cel care petrece cu totul petrecere cerească – precum zice Maxim în cuvîntul despre petrecerea monahicească. Acesta este, prin nădejde, ceresc, acesta este cetățeanul ceresc despre care scria Pavel către Efeseni: «Nu mai sînteți străini și nemernici, ci împreună-cetățeni cu sfinții și casnici ai lui Dumnezeu» (*Efeseni* 2:19). Acesta e cel ce se scrie în cartea vieții, precum zicea David: «În cartea Ta, toți se vor scrie» (*Psalom* 138:6).” Căci oamenii sînt de două feluri: unii buni, petrecînd pînă la sfîrșit întru dar, iar alții răi și șterși din cartea vieții, după zicerea: „Șteargă-se din cartea celor vii și cu dreptii să nu se scrie!” (*Psalom* 68:33). (n. aut.)

² [...] Marele Vasilie însemnează că, precum cei ce se nasc trupește schimbă locul și, din pîntecele maicii lor, vin în lumea aceasta, tot așa și Creștinii care se nasc duhovnicește prin botez schimbă locul și, în locul lumii acesteia, au cerul: „Și întru aceasta vom urma nașterii celei după trup, mai întîi schimbînd locul și chipul prefăcîndu-l prin a se întări cu duhul omul cel din lăuntru, încît a putea zice: «iar petrecerea noastră este în ceruri», trupul tirindu-l pe pămînt ca pe o umbră, iar sufletul păzindu-l petrecător în ceruri” (*Cuvîntul întii despre botez*). (n. aut.)

21 care va preface trupul smereniei noastre¹,

Trupul nostru pătimește multe patimi în viață: e legat, bătut, închis în temniță, ars, tăiat și supus altor nenumărate munci. De aceea îl numește Apostolul „trup al smereniei”, pentru că este prost [„umil”. *n. m.*], și supus durerilor, stricăciunii și morții, la sfârșit topindu-se în pământ, căci zice: „Pământ ești și în pământ te vei întoarce” (*Facerea 3*). Totuși, acest trup smerit și prost „se va preface”, rămânând același după persoană (căci acela ce are să se scoale este alcătuit din cele patru stihii din care e alcătuit și acum); acest trup smerit – zic – rămânând același, se va îmbrăca cu nesticăciune. Deci înțelege că prefacerea trupului este schimbarea, din stricăciune și din murire, în nesticăciune și în nemurire.²

spre a se face acesta de un chip cu trupul slavei Lui,³

Zice: Fiindcă, în viața aceasta, trupul adevăraților Creștini s-a făcut de un chip cu trupul Stăpînului Hristos prin împărțirea pătimirilor pentru Hristos, atunci și întru învierea ce va să fie el se va face de un chip cu însăși slava trupului Stăpînului Hristos. O, minune! Ce mare vrednicie este aceasta pe care o zice aici Pavel, anume că acest smerit trup al nostru se va face de un chip cu

¹ „Trup al smereniei” s-a zis poate în loc de „smerit”, după tălmăcire. (*n. aut.*)

² Bagă de seamă că ereticii Maniheii și Origheniști, tălcuind rău această zicere a Apostolului, cugetau că întru învierea de obște mădularele trupului se vor preface și vor lua altă așezare, osebită de aceea de acum. Surpînd această socotință eretică, dumnezeiescul Tit, episcopul Bostrilor, zice așa: „Apostolul nu a zis: «prefacerea trupului», ci: «prefacerea trupului smereniei», adică prefacerea morții, a stricăciunii, a neputinței și a celorlalte smeriri pe care le avem în viața aceasta, despre care, scriind mai descoperit Corintenilor pentru înviere, Apostolul zice: «Se seamănă întru stricăciune, se va scula întru nesticăciune» și celelalte. Și aduce ca pildă numele schimbării la față a Domnului, căci și Domnul, schimbîndu-Se la față, nu a prefăcut așezarea feței Sale, ci numai a arătat slava” (la Ioan Damaschinul, tomul 2, foaia 777). Pentru aceasta a zis într-un glas și Teodorit: „Iar pe acest «va preface» nu l-a pus pentru prefacerea chipului, ci pentru schimbarea din stricăciune.” (*n. aut.*)

³ Aici, zicerea: „cu trupul slavei Lui”, socotesc că a zis-o Apostolul după tălmăcire, în loc de: „cu trupul cel slăvit și prea-slăvit”. Ia aminte însă că Sfîntul Metodie, în cuvîntul despre înviere, zice așa: „Trupul acesta al nostru, într-o vreme, mai înainte de căderea lui Adam, era de slavă, și atît de slăvit era, încît, după călcarea poruncii, se zice «trup de smerenie», față de asemănarea slavei pe care o aveam mai înainte de călcarea poruncii. Fiindcă, de nu ar fi fost mai înainte slăvit, nu s-ar numi acum «smerit», căci se smereste și prost se face cel slăvit, pentru păcate. Căci, despre cel ce totdeauna ar fi fost smerit, niciodată nu ar zice cineva că s-a smerit pentru călcarea poruncii.” La fel obișnuim și noi a zice despre cel ce stă: „de va cădea”, pentru că niciodată nu zice cineva că a căzut cel ce era căzut totdeauna. Drept aceea, trupul acesta se va scula, nesticat și slăvit făcîndu-se, iar nu altul, precum birfea Orighen. (*n. aut.*)

trupul Împăratului Hristos, acela căruia i se închină Îngerii, care șade de-a dreapta Părintelui, cu Cel slăvit și prea-slăvit, și așa are să se slăvească trupul nostru precum s-a slăvit și acela. Așadar, dacă ar plînge și ar lăcrima împreună toată lumea pentru Creștinii aceia care au să piardă slava aceasta a lui Dumnezeu, cuvenită pentru păcatele lor, oare plînge-i-ar îndestul? Nu, cu adevărat, niciodată nu se poate plînge după vrednicie și precum se cuvine nemărginita pagubă ce au s-o primească ticăloșii.¹

după lucrarea ce are El de a-Și supune toate Lui-Și.

Fiindcă mai sus a zis lucru mare și mai de necrezut din pricina covîrșirii, anume că Domnul are a face acest smerit trup al nostru de un chip cu trupul Său cel slăvit, Pavel zice aici așa: Creștine, nu te îndoii de aceasta, fiindcă Domnul are putere și lucrare cu care a făcut toate și a supus Îngeri, și Arhangheli și demoni. Drept aceea, fiindcă a putut și le-a făcut pe cele mai mari, cu mult mai vîrtos poate face și aceasta, care este mai prejos decît acelea. Dar cine le-a supus pe toate lui Hristos? Unii zic că Părintele Său cel ceresc, însă înțelegerea aceasta este nepotrivită, fiindcă Apostolul nu a vorbit despre Părintele mai sus. Mai drept așadar este să înțelegem aceasta despre Însuși Hristos, Care cu puterea dumnezeirii Sale a supus „Lui-Și”, adică trupului Său, toate fapăturile: pe cele dintru adînc, pe cele pămîntești și pe cele cerești. Căci noi nu ne vom teme că Îl împărțim pe Hristos cu cuvîntul acesta, fiindcă, împreună cu osebirea amînduror firilor Lui, a dumnezeirii și a omenirii, un Hristos cunoaștem și mărturisim după ipostas.

¹ [...] Iar Teodorit tilcuiește zicerea aceasta așa: „Trupul nostru se va face «de un chip cu trupul slavei lui Hristos» nu după cîtimea, ci după chipul slavei, că luminat va fi și acesta. Și se va face aceasta fiindcă Dumnezeu are cu adevărat putere negrăită, cu lesnire încetînd stricăciunea și moartea, și schimbînd întru nemurire trupurile noastre și făcîndu-i pe toți a căuta la Dînsul.” Ci și teologii mai noi dogmatisează obștește că cei fericiți nu vor avea nici o osebire după chipul slavei și al dumnezeieștii lumini de care se vor împărtași, căci toți vor lua unul și același „dînar”, adică una și aceeași împărăție a cerului și slava; iar după cîtimea slavei și a dumnezeieștii lumini vor avea osebire, căci unul va dobîndi mai multă lumină, iar altul mai puțină, fiecare după măsura curăției sale. Pentru aceasta a zis Apostolul: „Stea de stea se deosebește în slavă” (1 Corinteni 15:4) (vezi tilcuirea și subînsemnarea). (n. aut.)

CAPITOLUL IV

1 Drept aceea, iubiiți și doriții mei frați, bucuria și cununa mea, așa să stați întru Domnul, iubitorilor.

Zice: Așadar, frații mei Creștini, chiar de-i vedeți pe Creștinii cei slujitori ai pîntecelui și iubitori de desfătări că se bucură și se slăvesc în lumea aceasta, voi să nu vă tulburați și să nu vă trageți spre bucuria, slava și desfătarea lor, ci stați așa, întăriți și neclătinați, cum ați și stat, pentru că nădăjduiți a vă slăvi împreună cu Hristos, precum am zis mai înainte. Vezi însă – o, cititorule! – câte laude le împletește Pavel Filipenilor. Mai întii, îi numește „frați”. și nu simplu frați, ci „frați iubiiți”. Îi numește încă și „doriți”, adică și „căutați de mine ca să vă văd”. Al doilea, îi numește „bucuria” sa și, al treilea, „cunună” a sa, numire și laudă decît care ce alta poate fi mai slăvită? Căci ce alta poate fi asemenea, sau mai mare decît a fi cineva „cunună” a lui Pavel? Și socotește, iubitorule, că Apostolul i-a lăudat pe Filipeni mai înainte de sfatuire, zicînd: „Deci, frații mei, bucurați-vă întru Domnul!” (capitolul 3:1), iar aici, după sfatuire, iarăși îi laudă, atît erau de îmbunătățiți și vrednici de cuvînt blagosloviții, încît s-au învrednicit a lua atîtea cinstiri de la fericitul Pavel.

2 O rog pe Evodia și o rog pe Sindihi aceeași a cugeta întru Domnul. 3 Și te rog și pe tine, soț adevărat, ajută-le lor,

Acestea pe care le pomenește aici Pavel erau femei și socotesc că ar fi fost cele dintii și mai alese ale bisericii Filipenilor. Și Apostolul le aferosește unui bărbat minunat și îmbunătățit, care era ori frate al uneia din ele, ori chiar bărbat al ei. Se poate ca acesta să fi fost păzitorul de temniță Ștefana, prea-credinciosul în Hristos între Filipeni, precum istorisesc *Faptele Apostolilor* (capitolul 17). Și e ca și cum i-ar zice lui: Acum ești frate adevărat, acum ești bărbat adevărat, dacă le vei ajuta pe femeile acestea și le vei trage la lucrul lui Dumnezeu cu jugul acesta. Însă unii s-au amăgit de cuvîntul acesta și au zis că Pavel o roagă aici pe femeia sa să ajute Evodiei și Sindhiei, ceea ce nu este așa. Și, ca să las toate celelalte – anume că, de ar fi fost aceasta femeia lui, de ce nu o lăsase Pavel în Tars, în patria sa, întru care se născuse, ori în Ierusalim, întru care crescuse, ci să o fi lăsat singură în Filipi? – lăsînd aceasta, așadar, spun numai că Pavel ar fi trebuit să zică: „te rog și pe tine, adevărată soție”, cu numire femeiască, nu bărbătească: „soț adevărat”. Iar Hrisostom zice că „sizig” (adică „soț”) era chiar nume adevărat. Iar dacă Pavel a fost sau nu înșurat, vezi la subînsemnarea capitolului 7 al celei dintii către Corinteni, stih 8.

*care s-au nevoit în evanghelie împreună cu mine,
și cu Climent și cu ceilalți împreună-lucrători ai mei,*

Zice: Nu puțin mi-au ajutat femeile acestea la propovăduirea evangheliei, măcar că și mulți alții lucrau împreună cu mine la aceasta, și mai ales Climent. Căci – zice – împreună „s-au nevoit”, adică s-au luptat și ele împreună cu mine. Fiindcă, în vremea aceea, Creștinii, bărbați și femei, se ajutau unii cu alții și se nevoiau împreună la cele bune, cu lucrul, cu fapta și în tot chipul. Bărbatul cinstea pe alt bărbat și femeia ajută altă femeie, și bărbații le ajutau pe femei și femeile îi ajutau pe bărbați. Iar în vremea aceasta cum petrecem noi, Creștinii? Vai! Bărbații pe femei și femeile pe bărbați ne obosim și ne pierdem. De aceea, așezarea sufletului nostru este cu totul potrivnică și nepotrivită cu așezarea vechilor sfinți Creștini, adică este răzvrătită și rea.

ale căror nume sînt în cartea vieții.

Vezi, iubitele, ce mare faptă bună mărturisește Pavel că aveau femeile de mai sus? Căci el le zice chiar cuvintele Domnului către Apostoli: „Bucurați-vă că numele voastre s-au scris în ceruri” (Luca 10:20), că numele lor adică s-au scris împreună cu ceilalți în cartea vieții. Iar „cartea vieții” este cunoștința și hotărîrea lui Dumnezeu, Care încă de aici a hotărît și a întărit a le da viața veșnică, precum, dimpotrivă, cel ce nu crede, încă de aici este osîndit, cum a zis Domnul: „Cel ce nu crede, acum s-a judecat” (Ioan 3:18). Așadar, numele necredincioșilor și al Creștinilor nealeși și nepocăiți este cu adevărat șters din cartea vieții și scris în cartea morții.

4 Bucurați-vă întru Domnul totdeauna!

Dar, dacă Domnul zice că „fericiți sînt cei ce plîng” (Matei 5:4) și că „fericiți sînt cei ce plîng acum” (Luca 6:21), atunci cum zice Pavel aici împotriva și-i sfătuiește pe Filipeni să se bucure? Răspundem că zicerea aceasta a Apostolului nu se împotrivesc cuvintelor Domnului. Căci a plînge cineva că L-a mîhnit pe Dumnezeu cu păcatele sale, precum a zis Domnul, și aceasta este pricină de bucurie și este chiar a se bucura, precum zice Apostolul aici. Căci zice: „Fericiți sînt cei ce plîng, că aceia se vor mîngîia” și iarăși: „Fericiți – cei ce plîngeți acum, căci veți rîde.” Vezi, frate, că plîngerea pricinuieste bucurie și rîs? Apoi, Pavel nu a zis doar: „bucurați-vă”, ci a adăugat: „întru Domnul”. Iar cel ce este „întru Domnul”, păzind

poruncile Domnului și fiind depărtat de păcat, totdeauna se bucură, chiar dacă ar suferi sucirea încheieturilor și legături de lanțuri, chiar dacă trupul lui s-ar zgâria cu unghii de fier și s-ar munci, fiindcă are conștiința bucurându-l din lăuntru și pentru că îl bucură nădejdea bunătăților viitoare.¹ Pentru aceasta este scris despre Apostoli că, după ce i-au bătut ludeii (după înălțarea Domnului, fiindcă învățau norodul, trăgându-l la cunoștința de Dumnezeu), ei se bucurau, căci, cu bătaia, se necinstiseră pentru Hristos: „Deci ei se duceau bucurându-se de la fața adunării, căci se învredniciseră a se necinsti pentru numele lui Hristos” (*Fapte 5:42*).

Și iarăși zic: Bucurați-vă!

Fiindcă firea lucrurilor omenești pricinuieste schimbare și mîhnire, Pavel, prin repetarea bucuriei, le dovedește Filipenilor că se cuvine a se bucura totdeauna după Domnul.

¹ Apostolul poruncește aceasta și în scrisoarea către Tesaloniceni, zicînd: „Totdeauna bucurați-vă!” (*1 Tesaloniceni 5:16*). Și, fiindcă mulți necunosători zic că este cu neputință a se bucura cineva totdeauna, marele Vasilie a scris un întreg cuvînt despre aceasta (*Despre mulțumire*), întru care dovedește că aceasta este cu putință, zicînd așa: „Deci cei ce se află fără de învățătura gîndului apostolesc, neînțelegînd că acesta ne cheamă către viață evanghelică, cutează a-l defăima pe Pavel, zicînd că acesta ne rînduiește un lucru cu neputință. Să se învețe însă că pricinile de a ne bucura stau într-adevăr înaintea noastră prin marea dăruire a lui Dumnezeu. Iar bucuria și veselia sufletului cel o dată legat cu totul de frumusețea Celui ce l-a zidit și obișnuit a fi strălucit de frumusețile cele de acolo, nu se prefac de adesea poticnire a pătimirilor trupestii. Ci cele ce altora le sînt întristătoare i se vor face adăugare de veselie unuia ca acesta, precum era Apostolul, bine-voind întru neputință, întru necazuri, în goane, în nevoi, în foamete, în sete, în frig, în golătate, în strîmtorări, pentru care alții se tinguesc și se deznădăduiesc de viață, pentru care el se bucura, laude ale sale făcînd lipsurile.” Și nu numai că plîngerea și lacrimile pricinuiesc bucurie pentru nădejdea viitoarei fericiri, ci ele pricinuiesc bucurie chiar și în vremea cînd cineva plînge și varsă lacrimi, căci acela se indulțește și se bucură. De aceea au și numit dumnezeieștii Părinți plîngerea „plîngere bucurăsoasă”. Marele Vasilie dovedește aceasta și din cele ale firii, zicînd: „Căci răsufările și aburii ce ies din întristare din adîncul strîmtorii fierbințelii, umplînd găoacele creierilor, cuprind capul, făcînd alunecări și întunecări. Apoi, grosimea aburilor, adică greutatea umezelii, se prefac în lacrimă ca un nor și, topindu-se prin niște pori ai ochilor, se preschimbă în picături.” De aceea, cei ce se intristează au și oarecare îndulcire – zice – căci prin plîngere se deșartă în ascuns ceea ce-i îngreua. Zice și Coresi: „Cel ceresc își are bucuria doar întru Domnul – fie că se veselește, fie că se întristează – adică se bucură întru credință, întru dar, întru buna cinstire de Dumnezeu, întru nădejdea în plata viitoare. La această zicere, se potrivește și ceea ce zice marele Antonie, că într-alt chip nu poate cineva a-l birui pe vrăjmașul, decît dacă, dînd acela război întru cele duhovnicești, cel vrăjmășuit de el se veselește totdeauna. (*n. aut.*)

5 Blîndeșele voastre facă-se știute tuturor oamenilor.

Fiindcă mai sus i-a muștrat pe Creștinii iubitori de desfătări ca pe niște vrăjmași ai crucii, Apostolul îi sfătuiește pe Filipeni aici a nu se purta cu vrăjmașie și ură către aceia, ci cu blîndețe și cu liniște, chiar dacă le sînt vrăjmași.¹

6 Domnul este aproape, nu vă îngrijiți,

Poate că unii din Filipeni, puțini cu credința fiind, ar fi zis: Rîvnim Creștinilor ce se desfătează, pentru că aceștia se află în odihnă, iar noi ne aflăm în necaz și strîmtoare. Răspunzînd la aceasta, Apostolul zice: Domnul este aproape să vină și mai a ajuns ziua Judecării. De aceea, nu vă îngrijiți, fraților, pentru desfătarea și odihna acelor, nici pentru necazul vostru. Căci aceia au să dea cuvînt Domnului pentru desfătarea lor, iar voi vă veți veseli pentru necazurile voastre în sînurile lui Avraam.

ci întru toată rugăciunea și cererea cu mulțumire să se cunoască cererile voastre către Dumnezeu.

Iată, dumnezeiescul Pavel aduce aici Filipenilor și altă mîngîiere, a se ruga ei lui Dumnezeu pentru tot lucrul și întîmplarea, dar „cu mulțumire”, căci cum ar cere cineva de la Dumnezeu cererile sale viitoare, dacă nu-l mulțumește mai întîi lui Dumnezeu pentru cererile sale trecute care i-au fost dăruite? Drept aceea, Creștinii se cuvine să mulțumească lui Dumnezeu pentru toate, și pentru lucrurile ce par potrivnice și de necaz. Căci a mulțumi cineva lui Dumnezeu cînd primește bunătățile și bunele-norociri ale lumii o cere firea lucrurilor, ca o datorie. Pentru aceasta a zis cîntărețul de psalmi: „Mă voi mărturisi Ție (adică omul va mărturisi și va mulțumi Ție) cînd îi faci bine lui” (*Psalm 48:19*), adică: „atunci cînd îi vei da lui bunătăți și bune-norociri”. Iar a mulțumi cineva lui Dumnezeu și pentru cele potrivnice, adică pentru nenorociri și necazuri, aceasta este cu adevărat isprava unui suflet bine cunoscător și mulțumitor.² Deci aceste mulțumiri și rugăciuni arată cererile noastre către Dum-

¹ Iar Teodorit tilcuiește zicerea aceasta așa: „Suferiți – zice – vitejește lovirile potrivnicilor, nu răsplătiți răul cu rău.” (*n. aut.*)

² De aceea și obișnuia dumnezeiescul Hrisostom a zice totdeauna această apoftegmă vrednică de pomenit la fiecare întîmplare: „Slavă lui Dumnezeu pentru toate! – ceea ce nu voi înceta a zice pururea pentru toate ce mi se vor întîmpla” (în epistola a 11-a către Olimpiada). Iar marele Grigorie al Tesalonicului, urmînd dumnezeiescului Hrisostom, obișnuia a zice aceasta la orice pricină, precum se vede în *Viața* sa. Vezi și stihul 16 al capitolului 3 al celei către Coloseni, adică acesta: „Fiți bine-mulțumitori!” (*n. aut.*)

nezeu, iar rugăciunile ce nu se aduc cu mulțumire, cu adevărat, nu sint cunoscute și ascultate de Dumnezeu.

7 Și pacea lui Dumnezeu, care covârșește toată mintea, va păzi inimile voastre și gândurile voastre în Iisus Hristos.

Pavel numește „pace a lui Dumnezeu” împăcarea și împrietenirea oamenilor cu Dumnezeu-Părintele făcută de Fiul prin iconomia întrupării. Iar această pace și împăcare covârșește cu adevărat toată mintea, nu numai a oamenilor, ci și a Îngerilor. E ca și cum ar fi zis așa: Hristos ne-a izbăvit de rele și ne-a împăcat cu Dumnezeu într-un chip pe care mintea zidită nu poate a-l înțelege. oricât de înțeleaptă ar fi. Căci cine ar fi nădăduit cândva că au să ni se dăruiască nouă, oamenilor, atâtea bunătăți? Sau că aveam să ne împăcăm cu Dumnezeu noi, cei ce eram mai înainte cumpliti vrăjmași ai Lui? Cu adevărat, nimeni! Acest Hristos – zice – Care ne-a împăcat și ne-a împrietenit astfel. Să bine-voiască a vă păzi inimile și cugetările voastre în pace și în netulburare. încît a nu cugeta nimic rău și neplăcut măririi Sale dumnezeiești.² Sau, aici, Apostolul numește „pace” darul păcii pe care l-a dat Dumnezeu Apostolilor și, prin Apostoli, tuturor Creștinilor, zicînd: „Pace vă las vouă, pacea Mea v-o dau vouă” (Ioan 15:27). Deci această pace – zice – vă va păzi liniștiți și netulburați, covârșind toată mintea, fiindcă Domnul ne poruncește să avem pace cu vrăjmașii noștri și cu cei ce ne nedreptătesc, ceea ce este lucru de mirare, mai presus de fire, căci zice: „Cu cei ce urăsc pacea, eram în pace” (Psalm 119:6). Și – dacă pacea lui Dumnezeu covârșește toată mintea și nu are margine, „căci păcii Lui nu este hotar” (Isaia 9) – atunci cu cît mai virtos ființa Lui? De aceea, să se rușineze Evnomienii, care se fălesc că pricep ființa lui Dumnezeu. Iar aceasta: „în Iisus Hristos”, a adăugat-o ca să arate că pacea aceasta îi va păzi „întru Hristos”, adică pentru a nu cădea de la Hristos, ci mai virtos a rămîne uniți întru El.

¹ Despre pacea aceasta, Dionisie, învățătorul celor ascunse, zice cu descoperire: „Ce ar zice cineva despre iubirea de oameni cea revărsătoare de pace a lui Hristos [...]. Celui ce pe toate le lucrează întru toți și face pacea aceea negrăită și din veac hotărîită, Care ne-a împăcat cu Sine-Și întru Duhul și, prin Sine-Și și întru Sine-Și, cu Părintele?” (Despre numirile dumnezeiești, capitolul 11). [...] (n. aut.)

² Pentru aceasta, și marele Grigorie al Tesalonicului, în epistola către Xenia, a numit pacea cugetărilor „dar începător” al darurilor Sfîntului Duh. Și cu adevărat cel ce iubește a sălășlui în inima sa Stăpînul păcii, Împăratul Dumnezeu, se cuvine a-și păzi inima în pace și în netulburare totdeauna, netulburîndu-se pentru nici un lucru, niciodată. Fiindcă locul și lăcașul pașnicului Dumnezeu se cuvine a fi în pace, precum este scris: „S-a făcut în pace locul Lui” (Psalm 75:2). Iar de cîte feluri este pacea, vezi la subînsemnarea zicerii: „îndreptîndu-ne din credință, pace avem către Dumnezeu” (Romani 5:1). (n. aut.)

8 De aceea, frașilor,

Fericitul Pavel zice acest cuvînt ca și cum se sîrguia să lase lumea aceasta, nemaiaivînd de aici încolo nici o împărtășire și atîrnare către lucrurile de față.

cîte sînt adevărate,

Zice: Cugetați și socotiți, frașii mei, toate cîte sînt „adevărate”, adică îmbunătățite, fiindcă răutatea este minciună, la fel și dobîndirea și îndulcirea răutății.

cîte sînt cinstite,

Zice: Frașii mei, cugetați cîte sînt cinstite și vrednice de împărăția cerurilor, iar nu cîte sînt necinstite și mîrșave ale oamenilor cugetători de rele, pămîntești și trupești.

cîte sînt curate,

Zice: Frașii mei, cugetați cîte sînt curate și vă păzesc întru feciorie și întru întreaga înțelepciune, dintre care mai ales este postul, înfrînarea pîntecelui și ferirea de mîncările cele desfătătoare. Căci se vede că zice aceasta slujitorilor pîntecelui, despre care a zis mai sus: „al căror Dumnezeu este pîntecele”.

cîte sînt iubite,

Adică: Cugetați cîte sînt iubite și bine-plăcute lui Dumnezeu și oamenilor. Și a zis aceasta ca ei să nu se poticnească și să se învrăjbească cu vreun om.

cîte sînt de bună laudă, orice faptă bună și orice laudă,

Vezi, iubitele, că Apostolul voiește ca Creștinii să vadă înainte și pentru oameni? Să gîndească pentru dînșii, dar nu oricum, ci săvîrșind faptele cele bune și lucrările cele neprihănite care sînt laudate și binecuvîntate la oameni, încît a nu le da pricină de sminteală cu vreo răutate.

acestea socotiți-le.

Aici, Pavel încheie toate bunătățile zise mai sus, zicînd: Toate acestea socotiți-le și cugetați-le, frașii mei Creștini! Dar de ce a zis: „să le cugetați”? Pentru că din cugetările bune se nasc cuvintele și lucrurile cele bune, precum și dimpo-

trivă, din relele cugetări se nasc cuvintele și faptele rele. Căci rădăcina este cugetarea și gândul omului, iar cuvintele și faptele sînt ramuri și roade).¹

9 Cele ce ați învățat, și le-ați luat și le-ați văzut întru mine,

De vreme ce nu era cu puțință a le porunci Creștinilor cu de-amăruntul, cu deosebire pentru fiecare – cum să intre în casă, cum să iasă, cum să vorbească, ce formă se aibă și, în scurt, cu ce bune năravuri se cuvine a petrece – Pavel cuprinde aici toate acestea, zicînd: Frații mei iubiți, cugetați și gândiți cîte ați învățat și ați auzit prin cuvîntul învățaturii mele, și cîte ați primit prin scrisori și cîte ați văzut la mine prin înseși faptele. Fiindcă – precum am zis mai înainte – aceasta este învățătura cea mai bună și mai folositoare: a se arăta învățătorul ucenicilor lui pe sine-și chip și pildă de faptă bună, prin lucrările sale cele bune.

acestea faceți-le,

Zice: Vouă, Creștinilor, nu vă este îndestul numai a cugeta cu mîntea lucrurile bune zise mai sus, nici numai a le grăi cu gura, ci a le și face cu lucrul.

și Dumnezeuul păcii va fi cu voi.

Adică: Frații mei, dacă veți cugeta toate bunurile acestea, și le veți zice, și le veți face, cu adevărat vă veți afla în pace și în liniște totdeauna. Căci, dacă vom avea pace – mai întîi, cu Dumnezeu, prin lucrarea poruncilor Lui; al doilea, cu noi înșine, prin izgonirea patimilor și prin liniștea conștiinței, nemustrîndu-ne pentru vreun lucru; și, al treilea, de vom avea pace cu oamenii și nu ne vom gîlcevi cu dînșii – atunci Dumnezeuul păcii va fi împreună cu noi negreșit. Pentru că, dacă Dumnezeu ne vinează ca să ne prindă cînd fugim de Dînsul, cum nu va rămîne cu noi cînd ne apropiem de El prin lucrarea faptelor bune? Și Dumnezeu Se numește „Dumnezeu al păcii” pentru că El nu numai că are întru Sine-Și toată pacea și netulburarea, ci este însăși pacea și noian nemărginit al păcii, fiindcă nu se află nici o patimă și potrivnic care să-L su-

¹ Pentru aceasta a zis marele Vasilie: „Deci, mai întîi, fericirea este curăția în gîndul nostru, fiindcă rădăcina lucrărilor prin trup este sfatul în inimă. Căci prea-curvia, aprinzîndu-se mai întîi în sufletul iubitorului de indulcire, așa lucrează stricarea prin trup. Pentru aceasta și Domnul zice că cele din lăuntru omului îl spurcă pe acesta” (tîlcuirea psalmului 1). Vezi și la subînsemnarea zicerii: „făcînd voile gîndurilor” (*Efeseni* 2:7), și a zicerii: „nu dați loc diavolului” (*Efeseni* 4:26) și zicerea: „trupul pofteste împotriva duhului” (*Galateni* 1:17). (n. aut.)

pere din afară. De aceea Se numește și „Împărat al păcii și stăpînitor al păcii” (*Isaia 9:6*), pentru că este pricinuitorul și începătorul a toată pacea întru toate faptele, atît întru cele simțite, cît și întru cele gîndite.¹

**10 M-am bucurat foarte întru Domnul,
că, iată, oarecînd ați înflorit a purta grijă pentru mine,**

Zice: Nu m-am bucurat lumește, precum se bucură oamenii lumii pentru bunățile lumii, ci m-am bucurat „întru Domnul”, duhovnicește. Și nu pentru că am aflat odihnă despre cele trebuincioase pe care mi le-ați trimis, ci pentru că voi, frații mei, ați sporit întru fapta bună a împărtășirii și a milosteniei. Și cu alinare, și muștrîndu-i puțin pe Filipeni, pentru că trecuse multă vreme și nu se îngrijiseră a-i trimite cele de trebuință, și învățîndu-i să facă aceasta totdeauna și să împartă la cei lipsiți, Apostolul iarăși a potolit certarea și muștrarea aceasta. Căci zicerea: „iată, oarecînd” arată vreme multă. Iar aceasta: „ați înflorit”, le-a zis-o ca să arate că: Așa cum copacii odrăslesc, apoi se usucă, și mai în urmă iarăși odrăslesc, tot astfel și voi, fraților, v-ați arătat la început împărtășitori, apoi ați încetat din împărtășire și v-ați veștejit, și în urmă iarăși v-ați arătat împărtășitori și ați odrăslit. Drept aceea, cuvîntul acesta este și muștrare, și laudă totodată, căci nu este puțină ispravă a odrăslii iarăși cineva după ce s-a veștejit. Și, pentru a nu socoti cineva că Filipenii se veștejiseră și întru celelalte fapte bune, zice mai departe: „spre a vă îngriji pentru mine”, adică: Numai pentru aceasta v-ați veștejit, întru a purta grijă de cele de nevoie mie. Se cuvine însă a întreba cineva: Cum Pavel – care a zis din partea Domnului, în *Faptele Apostolești*, către presbiterii Efesului: „Mai fericit este a da decît a lua” (*Fapte 20*) și iarăși, către Corinteni: „Mai bine îmi este a muri decît a zădărnici cineva lauda mea” (*1 Corinteni 9:15*), adică a nu lua milostenie – așadar cum Pavel, cel ce zice acestea și care nu lua milă, se află acum că ia? Răspundem la aceasta că după cuviință nu lua de la Corinteni, ca să nu-l defaima apostolii mincinoși care se fălărniceau și se făleau că nu iau nimic de la nimeni, ca întru aceasta să se afle și ei asemenea cu Pavel: „ca, întru aceea cu care se laudă, să se afle ca și mine” (*2 Corinteni 11:12*). Fiindcă acolo nu a zis simplu că nu i se va îngădi lauda sa, ci a adăugat: „în laturile Ahaiei” (*2 Corinteni 11:10*).² De aceea a și zis: „alte biserici am jefuit” (*2 Corinteni 11:8*). Astfel, acolo, în Corint, Pavel nu lua din

¹ Pentru aceasta iarăși a zis pasărea cerească, Dionisie Areopagitul despre dumnezeiasca și marea păzitoare pace: „Vino dar să laudăm dumnezeiasca și marea păzitoare pace cu cîntări pașnice, pe această unitoare a tuturor, și născătoare și lucrătoare de împreună-glăsurire. [...] (*Despre numirile dumnezeiești*, capitolul 11). (n. aut.)

² Vezi și tilcuirea zicerii acesteia. (n. aut.)

iconomie, iar aici, la Filipeni, erau iubiți și doriți Creștinii care dădeau, și de aceea lua de la dinșii, căci, dacă nu ar fi luat, i-ar fi mihnit negreșit.¹ De altfel, Pavel lua milostenie pentru folosul celor ce îi dădeau, căci cei ce dau se folosesc mai mult decât cei ce iau. Iar ceea ce zice Pavel din partea Domnului, că „mai fericit este a da decât a lua”, nu este lepădare desăvârșită de a lua cineva, ci este o asemănare ce arată numai că este mai bine a da decât a lua. Precum, de pildă, nu e oprit a nu avea omul argint pentru că are și aur, care este mai bun decât argintul, tot așa nu e oprit a lua omul milostenie pentru că nu poate da milostenie. Încă și în alt chip rînduiește Pavel să dea Creștinul milostenie, ca, pentru pricina milosteniei să lucreze lucru de mină și, din lucrarea mîinilor sale să dea și celor ce nu au.² Iar cînd cineva nu poate sau nu are vreme a lucra, fiind bolnav sau aflîndu-se în închisoare și în legături, precum era atunci Pavel, ce trebuie să facă? Nu se cuvine a lua milostenie? Ba, se cuvine!

precum și purtați grijă,

Adică: Fraților, aveți în inima voastră îngrijire pentru mine și purtați grijă să îmi trimiteți cele de trebuință și de nevoie.

dar nu ați avut vreme.

Zice: Nu a-ți fost vinovați de lenevire că nu mi-ați trimis cele de nevoie atîta vreme, ci a fost vinovăția nevoii voastre, pentru că nu ați avut cum – căci aceasta este lipsa de vreme. Pavel zice acest cuvînt după obiceiul multora, care, cînd nu au, zic: Frate, mi-a urmat strîmtorare și nevoie, rea vreme îmi este mie acum și nu te pot milui.

II Nu doar că zic pentru lipsă,

Fraților, nu vă zic aceasta, că atîta vreme adică nu ați purtat grijă de mine, pentru că m-aș afla întru lipsă sau pentru că aș socoti trebuința mea.

¹ Dar Pavel nu lua ceva nici pe cînd era în Tesalonic, ci lucra lucru de mină și se hrănea din lucrul mîinilor sale. Drept aceea, întîia și adevărata pricină pentru care lucra lucru de mină și se hrănea dintr-însul era că voia să dea pildă Creștinilor, ca să lucreze și ei, precum zice el însuși mai arătat în a doua epistolă către Tesaloniceni, capitolul 3, stih 9. Iar a doua pricină pentru care lucra era ca să nu dea apucare apostolilor mincinoși de a-l defăima, precum s-a zis. (n. aut.)

² Pentru aceasta zice Climent Stromatul: „Vai de cei ce au, dar iau întru fătărnicie, sau care, putînd a se ajuta pe sine-și, voiesc a lua de la altul! Căci cel ce are și, din fătărnicie sau lenevire, ia de la alții se va osîndi” (la tilcuirea evangheliei lui Matei, capitolul 5, stih 42. Aceeași zicere se află și în *Așezămintele Sfinților Apostoli*, din care se vede că a luat Climent. Și vezi la subînsemnarea zicerii: „pentru împărtășirea voastră întru evanghelie”) (n. aut.)

căci m-am învățat a fi îndestulat întru cele ce sînt.

Auzi, frate Creștine, ce zice aici fericitul Pavel? Eu – zice – m-am învățat, fraților, și m-am iscusit a fi îndestulat întru ceea ce am. Vezi că este cu anevioie de isprăvit a se bucura cineva și a se mulțumi întru îndestularea sa și că trebuie a învăța acest lucru cu iscusința și fapta. Pentru aceasta, dacă vorești a fi îndestulat și tu întru ceea ce ai, iscuseste-te și învață-te această îndestulare cu fapta și, cînd îți lipsește ceva de trebuință, nu cîrți, ci rămii bine-mulțumitor.

12 Căci știi și a mă smeri, și a prisosi;

Adică: Știi cum să folosesc cele puține pe care le am și să sufăr foame și lipsă. Și, iarăși, știi cum să folosesc și cele de prisos și mai presus de trebuință. Și ce faptă bună este aceasta – o, fericite Pavele! – a ști să folosești cele de prisos și mai mult decît trebuința? Prea-mare faptă bună este aceasta – ne răspunde – căci pe mai mulți oameni îi doboară și îi pierde prisosința banilor decît lipsa, fiindcă îi aprinde spre mai multe și mai rele poftē.¹ Dar cum și în ce chip știa Pavel a prisosi? Pentru că cheltuia la alții, nevoiași, lucrurile ce îi prisoseau și pentru că nu se bucura de prisosința pe care o avea, ci era întocmai și asemenea totdeauna, atît întru prisosință și în îmbelșugare, cît și în nevoie și în lipsă. Și nici nu se trîndăvea și nu se lătea din pricina îmbelșugării, nici nu se necăjea și nu se strîmtoara din pricina lipsei.

întru tot și întru toate m-am învățat:

Zice: În fiecare lucru, și în fiecare vreme și întru toate împrejurările cele dimpotrivă ce urmează oamenilor, eu am luat cercare și m-am învățat.

și a mă sătura, și a flămînzii, și a-mi prisosi și a-mi lipsi.

Israelitenii cei vechi nu știau nici a flămînzii, fiindcă au grăit împotriva lui Dumnezeu: „Au doar va putea Dumnezeu a găti masă în pustie?” (*Psalm 77:17*); și nu știau nici a se sătura, căci, după ce s-au săturat, au zvîrlit cu pi-

¹ Căci bogăția și prisosința banilor îi povirnește pe oameni în multe patimi. Îi aruncă întii în slava deșartă, pentru care zice Sirah: „Bogatul se slăvește pentru bogăția sa” (*Sirah 10:33*). Îi aruncă în asprime și în sălbăticiune de fiară, cum zice Parimistul: „Iar bogatul răspunde aspru” (*Pilde 18:24*). Îi aruncă întru a se socoti că sînt înțelepți, pentru care zice același parimist: „Înțelept de sine-și se socotește bogatul” (*Pilde 26:11*). Și, în scurt, în ziua de astăzi, bogăția este mai mult slujitoare a răutății decît a faptei bune. Și vezi și subînsemnarea zicerii: „Bogaților celor din veacul de acum poruncește-le a nu cugeta înalt” (*1 Timotei 5:10*) și a zicerii: „care-i afundă pe oameni în pierzare și în pierzare” (la fel, 9). (*n. aut.*)

ciorul, precum este scris: „Și a mâncat Iacov, și s-a săturat și a aruncat cu piciorul cel iubit” (Deuteronomul 32:15). Iar fericitul Pavel și oamenii cei după Hristos nu fac așa, ci și sațiul, și prisosul le folosesc spre slava lui Dumnezeu, și foamea și lipsa le suferă cu bună-mulțumire și fără cârtire. Cu aceste cuvinte, Apostolul arată că nici înainte nu se mîhnise pentru că nu îi dădeau Filipenii, nici acum nu se bucura cu socoteală omenească pentru că i-au dat, ci s-a bucurat numai pentru dînșii, căci ei se foloseau din împărtășirea aceasta, precum am spus mai înainte.

13 Toate le pot întru Hristos, Cel ce mă întărește pe mine.

Fiindcă a simțit că a spus lucruri mari despre sine-și, Apostolul le îndreptează și zice aici: Isprăvile acestea nu sînt ale mele – o, fraților! – ci ale lui Hristos, Cel ce îmi dă putere pentru a le isprăvi pe toate.

14 Însă bine ați făcut împărtășindu-vă de necaz împreună cu mine.

Mai sus, Pavel a zis că știe a fi îndestulat. Deci – pentru a nu se sminti Filipenii că nu a primit cu dragoste cele trimise de dînșii, ci le-a socotit netrebnice (căci cei ce dau obișnuiesc a se sminti cînd cei ce iau cele date de dînșii zic că nu aveau trebuință) – Sfîntul Apostol vindecă cuvîntul acesta aici și zice: „însă bine ați făcut”, adică: Măcar că nu aveam nevoie, însă am primit cele trimise de voi cu dragoste, pentru harul și dragostea voastră. Și vezi, iubitule, înțelepciunea Apostolului, în ce chip mărește milostenia Filipenilor! Prin milostenia voastră – zice – v-ați împărtășit de necazul și de legăturile mele pentru Hristos și v-ați făcut asemenea cu mine. Căci eu pătinesc cu adevărat pentru Hristos și v-ați îngrijit pentru mine și m-ați cercetat, Dumnezeu vă socotește împreună-nevoitori cu mine. Deci, cu cele zise mai sus, Pavel a smerit cugetarea Filipenilor, iar cu cuvintele acestea a întărit osîrdia lor.

15 Și știți și voi, Filipenii, că la începutul bunei-vestiri, cînd am ieșit din Machidonia, nici o biserică nu mi s-a făcut pârtașă cînd era vorba de dare și de luare, decît numai voi.

Fiindcă mai sus a arătat că îi înfruntă pe Filipeni, zicîndu-le: Acum, după atîta vreme, ați înflorit și v-ați îngrijit de mine – Apostolul se dezvinovățește aici înțelepțește pentru cuvîntul acela, zicînd: Aceasta despre care vi s-a părut că v-am înfruntat nu am făcut-o pentru că vreau a lua de la voi, ci pentru că am multă îndrăzneală către voi, fiindcă voi înșivă sînteți pricina înfruntării acesteia. Fiindcă voi ați început a purta grijă pentru cele trebuincioase și de nevoie ale mele mai întii decît toți ceilalți. Din aceasta dar am luat îndrăzneala

și m-am arătat că vă înfrunt, căci ați lăsat obiceiul vostru cel vechi. Așadar, mare laudă a Creștinilor Filipeni este că îndată, la începutul vestirii evangheliiei, adică fără a avea pilda altor biserici spre a milui, aceștia, îndemnându-se de sine-și și din fireasca și iubitoare de Dumnezeu bună cunoștință a lor – precum zice Hrisostom – purtau de grijă pentru cele trebuincioase lui Pavel și pentru că dădeau cele de nevoie nu numai când se afla Pavel la dînșii, ci și când s-a dus din Machidonia, când a fugit din hotarele lor și s-a dus în alte locuri. Căci aceștia l-au auzit pe înțeleptul Sirah zicînd: „Să nu-l uiți pe prieten în sufletul tău și să nu-l faci nepomenit întru trebuințele tale” (*Sirah* 37:6). Nu a zis însă: „nici o biserică nu mi-a dat”, ci: „nici o biserică nu s-a împărtășit cu mine în cuvînt de dare și de luare”. **Fiindcă milostenia ce se face către Apostoli și către sfinții Creștini este împărtășire, și tu, Creștinul ce îi miluiești pe aceștia, dai lucruri trupești și iei de la dînșii lucruri duhovnicești, precum zice tot Pavel, întru alt loc: „Dacă noi v-am semănat cele duhovnicești, mare lucru ar fi de vom secera cele trupești ale voastre?”** (*1 Corinteni* 9:11). Deci celelalte biserici ale Creștinilor nu s-au împărtășit cu Pavel în cuvînt de luat și de dat, adică nu au primit a da lucruri trupești și a lua altele duhovnicești.

16 Căci și în Tesalonic mi-ați trimis o dată și de două ori spre trebuință.

Și aceasta este mare laudă pentru Filipeni, căci o mică cetate a Filipilor îl hrănea pe Pavel când se afla în Tesalonic, în mitropolia Machidoniei. Iar Pavel numește „trebuință” cheltuielile de nevoie pentru hrana vieții sale. Drept aceea, și noi, Creștinii și învățătorii evangheliiei, se cuvine a căuta numai hrana vieții și numai cele de nevoie, iar nu desfătarea, și îndulcirea patimilor și cele de prisos.¹

17 Nu doar că aș căuta darul, ci caut rodul ce prisosește în cuvîntul vostru.

Fiindcă a zis mai sus un cuvînt smerit numind trebuința sa și cu aceasta arătînd că avea nevoie de lucruri stricăcioase, pentru a nu se mîndri Filipenii că îl hrănesc pe Pavel, care se afla întru trebuință, dumnezeiescul Apostol zice mai departe așa: Frații mei, vă cer să-mi dați nu pentru că am trebuință, nu! – ci pentru că iubesc folosul vostru, ca, din împărtășirea aceasta, voi să luați rod, rod care e „în cuvîntul vostru”, adică pe voi vă folosește. Vezi tu, Creștine, că cel ce dă săracilor, acela se folosește mai mult din darea aceasta?

¹ Vezi și subînsemnarea stihului 9, capitolul 2 al celei dintii către Tesaloniceni și a doua subînsemnare la aceea, anume: „Aduceți-vă aminte, fraților, de ostenele și trudele noastre!” (*n. aut.*)

13 *Am luat însă toate și îmi prisosesc;*

Fiindcă a zis mai sus: Nu caut să-mi dați mie – pentru a nu-i face leneși întru a da (căci cei ce miluiesc și fac bine altora, oricât de îmbunătățiți ar fi, cu atât mai mult caută a le mulțumi cei ce se miluiesc de dinșii), Apostolul zice aici așa: *Le-am luat pe toate și prisosesc*, adică: Cu darea aceasta a voastră pe care mi-ați trimis-o, m-ați îndatorat. Iar ca să nu se mîndrească Filipenii, socotind că i-au dat lui Pavel milostenia aceasta ca o datorie, a zis că „prisosesc”, ca să-i îndulcească fiindcă au făcut mai mult decît datoria lor și au trimis milostenie de prisos.

*m-am îndestulat primind de la Epafrodit cele de la voi,
miros de bună mireasmă, jertfă primită, bine-plăcută lui Dumnezeu.*

O, minune! Unde a înălțat darul și milostenia Filipenilor fericitul Pavel! Nu eu am luat – zice – mila pe care mi-ați trimis-o, ci a luat-o Însuși Dumnezeu prin mine.¹ Drept aceea, chiar dacă nu am trebuință, însă aceasta să nu lipsească de la voi, fiindcă nici Dumnezeu nu are trebuință, dar totuși primește milostenia voastră către mine cu blîndețe și plăcere, cum zice *Dumnezeiasca Scriptură* despre jertfa adusă de Noe lui Dumnezeu după potop: „Și a mirosit Domnul miros de bună mireasmă” (*Facerea* 20:21). Și Pavel zice acestea pentru ca Filipenii Creștini, socotind că Dumnezeu nu are trebuință de nimic, să nu se facă leneși de a da milostenie, ci, socotind că Dumnezeu primește cu atîta mulțumire mila lor, să se facă mai osîrdnici spre a milui.

19 *Iar Dumnezeul meu să plinească toată trebuința voastră după bogăția Sa, întru slavă, în Hristos Iisus!*²

Fiindcă mai sus a zis: N-ați avut vreme, adică nu ați avut chip, ci v-ați strămuțat, și de aceea nu mi-ați trimis atîta vreme, aici ceresul călător Pavel

¹ Pentru aceasta a zis Teodorit: „Voi ați dat – zice – lui Epafrodit, iar Epafrodit mie, iar prin mine Dumnezeu a primit jertfa.” Și sărăcia crește lauda lor, căci nu trimiteau fiind îmbelșugați, ci împreună-înjugați cu sărăcia cea mai de pe urmă. Și aceasta a arătat-o Apostolul în cea de-a doua către Corinteni, zicînd așa: „Întru sărăcia lor ca intru adînc, au prisosit întru bogăția dărnicii lor” (*2 Corinteni* 8:2). (*n. aut.*)

² Fericitul Teodorit zice că, prin cuvintele acestea, dumnezeiescul Pavel a cerut asupra Filipenilor și blagoslovenia (căci și Domnul poruncește în *Sfînta Evanghelie* să cerem pimea cea de toate zilele și spre ființă), și slava ce va să fie în Hristos Iisus, căci Hristos este puternic a da și una, și alta, pentru că are bogăție nemăsurată. (*n. aut.*)

le roagă lor de la Dumnezeu să aibă toate bunătățile de trebuință și să se afle întru îndestulare. Căci, dacă Filipenii ar fi fost filosofi, pustnici și necăsătoriți, Pavel nu le-ar fi rugat bunătățile acestea trupești. Dar, fiindcă erau oameni lummești, cu femei, cu copii și aveau oarecare poftă de bunătățile de acum, Pavel face pogorământ și se roagă nu ca să aibă de prisos și desfătare și cele mai presus de trebuință, ci venitul celor de nevoie, zicînd: Bine-voiască Domnul a plini toată trebuința voastră, încît a nu avea nevoile și lipsă. Apoi, ca să nu socotească ei că Dumnezeu îi va strîmtora, zice mai departe: „după bogăția Sa”, adică: Dumnezeu vă poate da toate cele de trebuință cu îmbelșugare, pentru a nu vă strîmtora, însă voi se cuvine a întrebuița bunătățile ce are a vi le dăruie spre slava numelui Lui. Iar aceasta: „în Hristos Iisus”, se poate înțelege așa: Părintele va face acestea vouă întru Hristos Iisus, adică prin mijlocirea lui Iisus Hristos. Se poate înțelege însă și așa: Se cuvine ca voi să întrebuițați bunătățile dăruite de Dumnezeu nu pentru slava deșartă și lauda oamenilor, ci întru slava ce se înalță întru Iisus Hristos. Căci zice mai departe:

**20 Iar lui Dumnezeu și Părintelui nostru, slavă în veacurile veacurilor!
Amin!**

Fiindcă a zis mai sus: „spre slava lui Hristos”, fericitul Apostol al Domnului zice aici că această slavă a lui Hristos este și a Părintelui.¹

¹ Poate fiindcă a făcut rugăciune mai sus ca să plinească Dumnezeu toate bunătățile trebuincioase Filipenilor, după sfîrșitul rugăciunii, Pavel a dat slavă și mulțumire lui Dumnezeu-Părintele. Căci este obicei ca toată rugăciunea să aibă un astfel de sfîrșit de slavoslovie lui Dumnezeu, iar Pavel are obiceiul a săvîrși cuvîntul cu slavoslovie și cu mulțumire nu numai cînd se roagă, ci și cînd vorbește vreun cuvînt și noimă mare. Și vezi ce zice la capitolul 11, stihul 36, al celei către Romani. Sfîntul Apostol are acest obicei sfînt și cînd rostește doar numele prea-dulcelui Dumnezeu și Părintele, căci îndată se pornește spre slavoslovie Lui din dumnezeiască evlavie. Pentru aceasta și zice oarecînd: „Celui ce vă poate întări, singur înțeleptului Dumnezeu, prin Iisus Hristos, Căruia slava în veacuri! Amin!” (*Romani* 14:27). Iar altă dată: „Dumnezeu și Părintele Domnului nostru Iisus Hristos știe, Cel ce este binecuvîntat în veac!” (*2 Corinteni* 11:31). Și: „Acestuia – slavă în Biserică, în Iisus Hristos, întru toate neamurile veacului veacurilor! Amin!” (*Efeseni* 3:21). Și iarăși: „Iar Împăratului veacurilor, singur nestrîmțatului, nevăzutului, singur înțeleptului Dumnezeu, cinste și slavă în veacuri! Amin!” (*1 Timotei* 1:11). Și iarăși: „A slujit făpturii mai mult decît Ziditorului, Care este binecuvîntat în veac. Amin!” (*Galateni* 1:4). Dumnezeiescul Apostol face aceasta și pentru a ne învăța pe toți ca, atunci cînd pomenim cu gura sfîntul și binecuvîntatul nume al lui Dumnezeu-Părintele, sau al Mîntuitorului Hristos, sau al Sfîntului Duh, îndată să adăugăm și acest cuvînt: „Acestuia – slava în veac! Amin!” Tot așa și Sfîntul Efreim Sirul, în nenumărate locuri

ale cuvintelor lui, cînd pomenește slăvitul nume al lui Dumnezeu, zice: „Acestuia, slavă în veac! Amin!”, urmînd Apostolului Pavel. Căci, cu adevărat, Dumnezeu este atît de slăvit, atît de mare și atît de minunat, încît are slavă fircască și înființată. De aceea Se și numește „Dumnezeul slavei” de către *Dumnezeiasca Scriptură*, și altceva nu l se cuvine decît slavoslovie, laudă și cîntare de la toate făpturile Sale cuvîntătoare, și de la îngeri, și de la oameni. Și nu în lungime de vreme împlinită, ci întru nesfîrșitele veacuri ale veacurilor. De aceea, cel ce se lenevește a-L slavoslovi pe Dumnezeu nu se va noroci de slava ce va să fie, precum scrie acest înfricoșat cuvînt acel sfințit și prea-teologic Ioan Ticara într-o rugăciune, zicînd chiar așa, anume că „cel ce se lenevește a Te slavoslovi nu se va noroci de slava ce va să fie”.

[...] Oarecari istorisesc că și unul din filosofii cei noi și metafizici avea un astfel de obicei și, cînd se întîmpla a pomeni numele lui Dumnezeu, tremura cu totul, de la cap pînă la picioare, și toate mădulele lui se clăteau, pentru că, împreună cu numele lui Dumnezeu, îndată socotea și nemărginita Lui putere, înțelepciunea, și slava și marea cuviință și, neputînd suferi o atît de înfricoșată și mare înțelegere de Dumnezeu, tremura cu totul. Și aceasta este pricina pentru care toate nenumăratele și fericitele daturi ale nematerialnicilor îngeri, teorisînd [„văzînd cu mintea”, *n. m*] la neajunsa și neapropiata slavă a prea-dumnezeieștii Treimi stăpînitoare, de multa lor mirare și înspăimîntare, nu pot face altceva decît numai a slavoslovi neîncetat dumnezeiasca stăpînire cea de trei sori, strigînd într-un glas, uneori: „Sfînt. Sfînt, Sfînt Domnul Savaot, plin este cerul și pămîntul de slava Ta!”, alteori: „Binecuvîntată e slava Domnului din locul Lui!”, iar altă dată: „Aliluia, aliluia, aliluia!” precum arată despre laudele acestea Proorocul Isaia, și Iezechil și Ioan, în *Apocalipsa*. Pentru aceasta zice Nicolae Cavasilă: „Căci însăși firea și potrivirea lucrului la aceasta cere mai întîi slavoslovie. Căci, apropiindu-ne de Dumnezeu, îndată gîndim neapropierea slavei Lui, și puterea, și mărirea, pentru care urmează mirare, înspăimîntare și cele ca acestea. Și acestea sînt slavoslovie” (capitolul 10 din *Îlucuirea Dumnezeieștii Liturghii*). Și – ca să zic în scurt – Dumnezeu cere slavoslovie și mulțumirea de la făpturile Sale ce sînt în cer și pe pămînt ca pe o neapărată datorie și dajdie. De aceea și zice prin Proorocul David: „Căci ce este Mie în cer? (fără numai slavoslovie și mulțumirea adică) și de la tine, omule, ce am voit pe pămînt (decît numai slavoslovie și mulțumire)?” De aceea și Proorocul Isaia, cînd i-a auzit pe Serafimi că ziceau: „Sfînt, Sfînt, Sfînt”, s-a umilit și s-a numit pe sine-și „ticălos”, pentru că Serafimii Îl slavoslovesc neîncetat pe Dumnezeu, iar el nu făcea aceasta, ci își spurca buzele și limba cu cuvintele cele zadarnice omenești. Așa îluciește marele Vasilie, zicînd: „S-a înspăimîntat însă Proorocul, căci a văzut lucrarea Serafimilor, care nu făceau nimic altceva decît Îl sfințeau. Atunci nu a venit în conștiința sa nimic altceva decît că și-a adus aminte de ne-curăția ce era pe buzele sale, căci vorbea omenește și de multe ori își spurca limba cu graiurile despre deșertăciunea lumii. Deci – umilindu-se pentru neasămănarea cu aceia și pentru că Serafimii nu grăiesc nimic altceva decît glăsuiesc sfințenia dumnezeirii, iar el își are glasul îndeletnicîndu-se mai mult întru lucruri omenești – a zis: «O, ticălosul de mine, că m-am umilit!»” (îlucuire la capitolul 6 la Isaia). De aceea, și fiecare Creștin, ori de cîte ori va grai în deșert, se cuvine a se căi și a se mîhni ca Isaia, pentru că și-a spurcat gura cu deșertele cuvinte și nu a sfințit-o cu slavosloviile lui Dumnezeu (*n. au*)

21 Îmbrățișați-i pe toți sfinții în Hristos Iisus!

A-i îmbrățișa marele Apostol prin scrisoare pe toți Filipenii Creștini este semn de nu puțină dragoste. căci pe aceștia îi numește „toți sfinții”. Iar Teodorit zice: „Nu tot cel ce se numește pe sine-și sfânt este sfânt, ci cel ce crede întru Domnul Iisus și care petrece după legile Lui.”

Vă îmbrățișează pe voi sfinții cei împreună cu mine.

Mulți frați erau împreună cu Pavel, și poate să fi fost trăgându-se din cetatea Romei, însă nu erau atât de destoinici încât a lua asupra lor dregătorie și purtare de grijă apostolească, adică a propovădui evanghelia și a se primejdui pentru credință, ca Apostolii. Căci astfel era doar Timotei, pe care de aceea l-a și numit mai sus „de un suflet” cu sine. Însă nici pe aceștia nu i-a lăsat nelăudați dumnezeiescul Apostol, numindu-i „frați”.

22 Vă îmbrățișează toți sfinții, mai ales din casa Chesarului.

Aici, Apostolul i-a îmbărbătat și i-a împuternicit pe Creștinii din Filipi, zicînd că propovăduirea evangheliei ajunsese chiar pînă în palatul împărătesc al chesarului Nero și că cei ce se aflau în curțile împărătești au defăimat slava, bogăția, îndulcirile și primejdiile pentru credința și dragostea lui Hristos. Drept aceea – zice – dacă cei de bun neam au defăimat acestea atât, cu cît mai vîrtos sînteți datori voi, cei smeriți și simpli, să le defăimați pentru Hristos? Cu aceste cuvinte, Pavel arată însă că își aduce aminte și pomenește fapta bună a Filipenilor către credincioșii ce se aflau în palatul împărătesc și că pentru aceasta au venit și aceia întru atîta dor de Filipeni, încît a-i îmbrățișa pe ei prin Pavel.

23 Darul Domnului nostru Iisus Hristos fie cu voi, cu toți! Amin!

După obiceiul fericitului Pavel de a sfîrși întru rugăciune sfintele sale scrisori, așa o sfîrșește și pe aceasta. Însă face aceasta și ca să-i învețe pe Filipeni și pe toți Creștinii să fie deplin încredințați că toate isprăvile și faptele lor bune le au ca dar al Domnului nostru Iisus Hristos și, cu această încredințare, să nu se mîndrească, fiindcă astfel totdeauna va fi darul lui Hristos cu dînșii, anume dacă nu se vor mîndri. Bine-voiască Mîntuitorul Hristos așadar, ca și noi, cei ce citim scrisoarea aceasta, să cîștigăm toată altă faptă bună, iar mai ales lucrarea milosteniei, cu darul și cu ajutorul Domnului nostru Iisus Hris-

tos, ca și noi înșine să ne folosim dînd celorlalți frați ai noștri ce au trebuință, și mai ales celor ce pătinesc goane și munci pentru Dumnezeu și pentru porunca Lui Dumnezeu, și să ne învrednicim a dobîndi bogăția darului Lui în veacul acesta și întru cel ce va să fie, Căruia Dumnezeu fie slavă și stăpînire, acum, și de-apururea și în veci! Amin!

Scrisoarea aceasta trimisă către Filipeni s-a scris de la Roma și s-a trimis prin Epafrodit.¹

¹ Ia aminte că zicerea aceasta: „Darul Domnului nostru Iisus Hristos fie cu voi toți! Amin!” este orația și îmbrățișarea lui Pavel, care cu însăși mîna sa o scria, și este în loc de Fiți sănătoși! – pe care obișnuim a o scrie acum la sfîrșitul scrisorilor – după Teodorit. Vezi și la sfîrșitul celei de-a doua epistole către Tesaloniceni. (*n. aut.*)

The first part of the paper discusses the importance of the study and the objectives of the research. It also provides a brief overview of the methodology used in the study.

The second part of the paper presents the results of the study. It discusses the findings of the research and compares them with the existing literature. The results show that there is a significant difference between the two groups of participants.

The third part of the paper discusses the implications of the study. It highlights the practical applications of the findings and suggests areas for further research. The study has important implications for the field of research and practice.

The fourth part of the paper concludes the study. It summarizes the main findings and reiterates the importance of the research. The study has provided valuable insights into the research area and has contributed to the body of knowledge in the field.